

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Andres Haavik

**TARBIJATE TAGANEMISÕIGUS ERINEVATE
KRÜPTOVARATEHINGUTE PUHUL**

Magistritöö

Juhendajad
LL.M Gerd Laub
Professor dr. iur. Irene Kull

Tartu
2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. TARBIIJA JA ETTEVÕTJA ERINEVATE KRÜPTOVARATEHINGUTE PUHUL.....	9
1.1 Krüptovara.....	9
1.1.1 Krüptovara definitsioon.....	9
1.1.2 Krüptovarade kategoriseerimine	12
1.2 Krüptovaratehingud	17
1.2.1 Krüptovaratehingute kategoriseerimine	17
1.2.2 ICO	17
1.2.3 Krüptovaraga kauplemine platvormidel.....	23
1.2.4 Krüptovaraga tasumine e-kaubanduse tehingute puhul	26
1.3 Ettevõtja ja tarbija rollid	30
1.3.1 Tarbijakaitse eesmärk ja alused.....	30
1.3.2 Ettevõtja	30
1.3.3 Tarbija	32
1.4 Tehingupoolte rollid krüptovaratehingute puhul.....	33
1.4.1 Ettevõtja ja tarbija ICO puhul	33
1.4.2 Ettevõtja ja tarbija platvormikauplemise puhul	35
1.4.3 Ettevõtja ja tarbija e-kaubanduse puhul	37
2. TAGANEMISÕIGUS NING TAGANEMISÕIGUSE VÄLISTAMISE ERAND JA SELLE KOHALDAMINE.....	38
2.1 Taganemisõigus kui tarbijate kaitse	38
2.1.1 Taganemisõiguse regulatsioon ning selle taust	38
2.1.2 Taganemisõiguse eesmärk.....	39
2.2 Taganemisõiguse välistus vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 1 ¹	41
2.2.1 Taganemisõiguse välistuse eesmärk.....	41
2.2.2 Finantsturu definitsioon.....	42
2.2.3 Hinna kõikumine (ingl.k. <i>fluctuation of the price</i>).....	45
2.3 Taganemisõiguse välistus vastavalt VÕS § 53 lg 3 p-le 7 ¹	48
2.4 Taganemisõigus ning selle välistus erinevatest krüptovaratehingutest	49
2.4.1 ICO	49
2.4.2 Krüptovaraga kauplemine platvormidel.....	54
2.4.3 Krüptovaraga tasumine e-kaubanduse tehingute puhul	57
2.4.4 Taganemisõiguse kohaldamise järeldused	59

2.5 Tarbijakaitseõigused taganemisõiguse välistamise korral.....	61
KOKKUVÕTE.....	65
CONSUMER’S RIGHT OF WITHDRAWAL IN CASE OF DIFFERENT CRYPTO ASSET TRANSACTIONS – ABSTRACT.....	70
KASUTATUD ALLIKAD.....	78

SISSEJUHATUS

Krüptovarad, nagu näiteks bitcoin või ethereum, on viimasel 15 aastal muutunud nišitehnoloogilisest kasutajatevahelisest maksete teostamise viisist finantsvaraklassiks, millega kaubeldakse miljonite kauplejate poolt üle kogu maailma.¹ Kui aastal 2010 sooritati bitcoiniga paarsada tehingut kuus, siis 2023. aasta märtsis tehti neid ca 300 000 päevas.² Lisaks on konkreetselt kasvu märgata ka viimastel aastatel – 2021. aasta augustis oli üle maailma krüptovara rahakoti kasutajaid 76,32 miljonit ning aastal 2022 oli neid juba 84,02 miljonit (kellest üle poole olid jaainvestorid). Krüptovara kasutamise kasvu põhjuseks peetakse peamiselt elanikkonna üldise tehnoloogiateadlikkuse kasvu. Täiendavalt otsivad ka ettevõtjad uusi viise klientide saamiseks ning krüptovaramaksete võimaldamine on selleks innovaatiline võimalus (näiteks Venezuelas võimaldab krüptovaramakseid kiirtoidukett Burger King). Lisaks eelnevalt kirjeldatud populaarsuse kasvule viimase 15 aasta jooksul on uuringute kohaselt aastatel 2023-2030 oodata krüptovararahakottide kasutamises veel täiendavat umbes 25% kasvu.³ Seega võib väita, et krüptovarad on muutumas üha populaarsemaks alternatiiviks traditsioonilistele maksevahenditele ning ka investeerimisvõimalustele.

Samas on krüptobörs võrreldes traditsioonilise finantsturuga volatiilsem, vähem reguleeritud ning sellega kaasnevad märkimisväärsed riskid. Euroopa järelevalveasutused on läbi aastate väljastanud jaainvestoritele antud teemal mitmeid hoiatusi.⁴ Viimati, 2022. aastal, on Euroopa Liidu finantsjärelevalveasutused ühiselt hoiatanud tarbijaid krüptovara suure riskantsuse ning spekulatiivsuse eest. Nimetatud hoiatuse kohaselt võiksid tarbijad muuhulgas hoiduda krüptovaradega seotud pakkumistest, mis tunduvad „liiga head, et tõsi olla“.⁵

¹ Auer, R., jt. Crypto trading and Bitcoin prices: evidence from a new database of retail adoption – BIS Working Papers No 1049, 2022, lk 2.

² Statista. Number of daily transactions on the blockchain of Bitcoin from January 2009 to March 22, 2023, 23.03.2023 Arvutivõrgus: <https://www.statista.com/statistics/730806/daily-number-of-bitcoin-transactions/>, (16.04.2023).

³ GrandViewResearch. Crypto Wallet Market Size, Share, & Trends Analysis Report by Wallet Type (Hot Wallet, Cold Wallet), By Operating System (Android, iOS, Others), By Application, By End-use (Individual, Commercial), By Region, And Segment Forecasts, 2023 – 2030, 2022. Arvutivõrgus: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/crypto-wallet-market-report>, (16.04.2023).

⁴ Vt. näiteks Euroopa Pangandusjärelevalve. Warning to consumers on virtual currencies, 12.12.2013. Arvutivõrgus: <https://www.esma.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/598344/b99b0dd0-f253-47ee-82a5-c547e408948c/EBA%20Warning%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1>, (28.03.2023).

⁵ Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve, Euroopa Pangandusjärelevalve ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve. EU financial regulators warn consumers on the risks of crypto-assets, 2022. Arvutivõrgus: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esa_2022_15_joint_esas_warning_on_crypto-assets.pdf, (29.01.2023).

Ülalnimetatud hoiatuse andsid välja Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve, Euroopa Pangandusjärelevalve ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve ühiselt. Täpsemalt, vastavalt nimetatud hoiatusele ei sobi krüptovarad enamikule jaeinvestoritele investeringuks ega maksevahendiks. Järelevalveinstitutsioonide dokument sätestab, et krüptovaratehingute tegemisel tuleb tarbijatel arvestada ohuga, et (i) nad võivad kaotada kogu investeeritud raha, (ii) hinnad võivad lühikese aja jooksul kiiresti langeda ja tõusta, (iii) nad võivad sattuda pettuste, või küberrünnakute ohvriks, ja (iv) tõenäoliselt ei ole neil õigusi kaitsele või hüvitisele, kui asjad ei lähe nende ootustele vastavalt. Lisaks eelnevalt nimetatud hoiatusele on EL institutsioonid ka varasemalt, aastatel 2013, 2018 ning 2021, andnud sarnase sisuga hoiatusteateid.⁶ Seega on krüptovarapid ümbritsev risk läbivalt aktuaalne ning seda ei ole viimase 15 aasta jooksul suudetud edukalt maandada.

Rahvusvaheliste Arvelduste Pank on 2022. aastal viinud läbi uuringu jaeinvestorite krüptovaradesse investeerimise kohta. Uuringu tulemusena leiti, et laiem krüptovarade kasutuselevõtt tarbijate poolt võib mõjutada negatiivselt nii majandust üldiselt kui ka tarbijate heaolu. Vastavalt uuringule leidis Rahvusvaheliste Arvelduste Pank, et kui intressimäärad tõusevad ja globaalne riskiisu järsku väheneb, võib kogu krüptovarade turg kokku kuivada. Stsenaarium võib juhtuda olukorras, kus suur osa jaeinvestoreid kannavad peale turuhinna langust märkimisväärset kahjumit ja otsustavad seetõttu turult üheskoos lahkuda. Sellisel juhul puudub krüptovaraturul endal piisav kaitsemehhanism.⁷ Kirjeldatud olukord ei ole sugugi utoopiline, kuna vastavalt uuringutele, on enamik jaeinvestoreid erinevatel platvormidel aastatel 2015-2022 kandnud bitcoiniga kauplemise puhul kahjumit.⁸

Arvestades krüptovarade aina kasvavat populaarsust, tarbijatele kehtestatud hoiatusi, olulisi riske seoses krüptovaraturu volatiilsusega ning valdkonna piiratud reguleeritust, peab autor vajalikuks käsitleda tarbijatele kohalduvaid õigusi erinevate krüptovaratehingute puhul. Eelkõige on vajalik uurida, et millised võimalused on tarbijatel enda õiguste kaitseks. Autor leiab, et tarbijaõiguste tagamine on praegusel juhul oluline, kuna krüptovaratehingud võivad olla tavaisiku jaoks keerulised ning tarbijad ei tohi nende puhul jääda nõrgemasse seisu kui ettevõtjad, kellega nad tehinguid teevad. Üheks peamiseks tarbijakaitseõiguseks, millele peab autori hinnangul keskenduma, ongi tarbijate õigus 14 päeva jooksul tehingust taganeda.

⁶ *Ibid.*

⁷ Auer, R. jt, (viide 1), lk 20.

⁸ Cornelli, G. jt. Crypto shocks and retail losses – BIS Bulletin No 69, 2023, lk 1.

Eestis on nimetatud õigus sätestatud võlaõigusseaduses (VÕS-is), mille § 56 lg 1 näeb ette, et tarbija võib 14 päeva jooksul sidevahendi abil sõlmitud lepingust taganeda põhjust avaldamata.⁹ Samuti on teatud olukordades tarbijatele taganemine siiski välistatud. Näiteks ei ole VÕS § 53 lg 4 p 1¹ alusel tarbijatel tuginemisõigust sidevahendi abil sõlmitud lepingutest, mille esemeks on sellise asja üleandmine, teenuse osutamine või muu soorituse tegemine, mille hind sõltub finantsturu kõikumisest, mida ettevõtja ei saa mõjutada ning mis võib ilmneda taganemistähtaja jooksul.

Täiendavalt võib krüptovaratehingutest taganemisõiguse analüüsimisel relevantne olla ka VÕS § 53 lg 4 p 7¹. Nimetatud punkt sätestab, et taganemisõigust on võimalik välistada ka sidevahendi abil sõlmitud lepingust, mille esemeks on tasu eest sellise digitaalse sisu üleandmine, mida ei toimetata kätte füüsilisel andmekandjal, kui üleandmine on enne taganemistähtaja lõppu alanud.

Käesoleva teadustöö raames on autor sõnastanud järgneva peamise uurimisküsimuse: millistel juhtudel on põhjendatud tarbijatele krüptovaratehingutest taganemisõiguse andmine? Antud küsimuse lahendamiseks annab autor töös vastused ka järgnevatele alaküsimustele:

- 1) Millistel tingimustel tekivad tarbija ja ettevõtja vahelised suhted erinevate krüptovaratehingute liikide puhul?
- 2) Millisel juhul on võimalik kohaldada taganemisõiguse välistamise normi VÕS § 53 lg 4 p 1¹ (sh millisel juhul on täidetud tingimused „finantsturu tehing“ ning „hinna kõikumine“)?
- 3) Millised on teised tarbijakaitse võimalused olukorras, kus tarbijate taganemisõigus on välistatud?

Autor on enda peamise uurimisküsimuse vastuse sõnastanud järgneva hüpoteesiga: Tarbijatele taganemisõiguse andmine krüptovaratehingute puhul põhjendatud ei ole ning ettevõtjate õiguste kaitse tagamiseks peab kõikidest krüptovaras tehtud tehingutest taganemine olema tarbijatele välistatud.

⁹ Võlaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 80.

Varasemalt on Eestis uuritud näiteks erinevate krüptovara tokenite¹⁰ kategoriseerimist¹¹, ning krüptovara platvormi kasutaja õiguste kaitset¹², kuid siiski ei ole Eestis põhjalikult uuritud tarbijakaitse regulatsiooni kohaldumist krüptovaratehingutele ning tarbijate taganemisõigust krüptovarade kontekstis. Eelnevale tuginedes ongi autori eesmärgiks otsida vastust püstitatud uurimisküsimusele ning selleks kavatses ta analüüsida VÕS § 53 lg 4 p 1¹ ning kaudset ka VÕS § 53 lg 4 p 7¹ kohaldamist krüptovaratehingutele ning tarbijate ja ettevõtjate vahelisi suhteid vastavate tehingute puhul.

Autori tõstatatud küsimustele vastamiseks on teadustöö jaganud kaheks peatükiks. Esimeses peatükis defineerib autor krüptovara mõiste jagades selle kolmeks peamiseks tokeniks: (i) kasutustoken, (ii) valuutatoken ja (iii) investeerimis- ehk väärtpaberitoken. Nendest viimast autor enda teadustöös ei analüüsi, kuna nimetatud token on väärtpaberituruseaduse (VPTS) § 2 mõistes väärtpaber, mida käsitlev regulatsioon on juba väljatöötatud.¹³ Autor kategoriseerib krüptovaratehingud kolmeks tehinguliigiks: (i) ICO, (ii) platvormidel kauplemine ning (iii) krüptovaraga tasumine e-kaubanduse puhul, ning analüüsib, millal tekib nimetatud tehinguliikide puhul tarbija ning ettevõtja vaheline õigussuhe. Seega vastab autor esimeses peatükis 1) püstitatud alaküsimusele.

Teises peatükis uurib autor seadusandluses sätestatud tarbijate taganemisõiguse eesmärki, potentsiaalset regulatsiooni taganemiseks ning ettevõtjate võimalust tugineda sättele, mille alusel on tarbijate taganemisõigus välistatud (nii VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kui ka VÕS § 53 lg 4 p 7¹ alusel). Peale regulatsiooni avamist analüüsib autor, kuidas saaksid ettevõtjad sellele tugineda erinevate krüptovaratehingute puhul ning kuidas mõjutavad taganemist erinevad krüptovaratuübid. Täiendavalt viib autor läbi *de lege ferenda* analüüsi ning kirjeldab taganemisõigust tulevikus jõustuva Euroopa Liidu otsekohalduva määruse aspektist. Lisaks uurib autor ka teisi tarbijakaitsevõimalusi juhul, kui ettevõtjatel on õigus tugineda taganemise välistamise erandile. Sellest tulenevalt vastab autor teadustöö teises peatükis peamisele püstitatud küsimusele ning alaküsimustele 2) ning 3).

¹⁰ Kuigi Eesti seadusandluses antud sõna puudub, defineerib Finantsinspeksioon seda oma kodulehel järgnevalt: „Token on tõend, mis väljendab plokiahela süsteemis mistahes vääringut või õigust.” Finantsinspeksioon. Virtuaalraha (ICO), 29.03.2022. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/finantsinspeksioon/innovatsioonikeskus/virtuaalraha-ico>, (12.02.2023).

¹¹ Saluste, K. Token’ite kvalifitseerimine Eesti õiguse alusel ning kehtiva õiguse sobivus ICO-de reguleerimisel. Magistratöö. Juhendaja Villu Kõve. Tartu: Tartu Ülikool 2018.

¹² Viikoja, S. Krüptoraha platvormi kasutaja õiguste kaitse tagamine. Juhendaja Gerd Laub. Tallinn: Tartu Ülikool 2019.

¹³ Väärtpaberituruseadus – RT I, 17.03.2023, 28.

Selleks, et autor saaks enda tõstatatud küsimustele vastata ning püstitatud hüpoteesi kinnitada või ümber lükata, on ta läbi viinud teoreetilise uurimuse, milles on kasutanud analüütilist uurimismeetodit. Teadustöös on peamiselt allikatenä kasutatud välismaist akadeemilist kirjandust, Euroopa Komisjoni ja teiste Euroopa Liidu institutsioonide suuniseid, Eesti ning Euroopa Kohtu kohtupraktikat ning lisaks on autor seostanud teooriat näidetena toodud krüptovaraturu osalistega.

Märksõnad: e-kaubandus, ICO, krüptovara, krüptovaratehing, taganemisõigus, tarbijakaitse

1. TARBIJA JA ETTEVÕTJA ERINEVATE KRÜPTOVARATEHINGUTE PUHUL

1.1 Krüptovara

1.1.1 Krüptovara definitsioon

Autori peamisele uurimisküsimusele vastamiseks uurib autor, millal tekib tarbija ning ettevõtja suhe (ja kohaldub tarbijakaitseregulatsioon) erinevate krüptovaraliikide puhul. Selleks, et seda teha, (i) avab autor krüptovara mõiste ja selle liigid, (ii) kategoriseerib ning kirjeldab krüptovaratehingute liike, ning (iii) avab õiguskorras kirjeldatud tarbija ning ettevõtja mõisted.

Esmalt peab autor selguse huvides vajalikuks defineerida krüptovara mõiste. Käesoleval hetkel Euroopa Liidu (ega ka Eesti) õiguskorras veel krüptovara ametlikku definitsiooni ei ole. Siiski, 2018. aastal on globaalse finantsüsteemi järelevalvet teostav asutus Finantsstabiilsuse Nõukogu (ingl.k. *Financial Stability Board* ehk FSB) krüptovara defineerimise kohta andnud laiad ja üldised suunised. Nimetatud suuniste kohaselt on krüptovarad teatud tüüpi privaatsed varad (ingl.k. *private assets*), mis sõltuvad peamiselt krüptograafiast ja hajutatud pearaamatu tehnoloogiast (ingl.k. *distributed ledger technology* ehk DLT) osana oma tajutavast või loomupärasest väärtusest (ingl.k. *as part of its perceived or inherent value*). Krüptovarad võivad üldiselt toimida digitaalsete maksevahenditena, mis ei ole tagatud väljastaja poolt (nt bitcoin) või muude digitaalsete tokenitena, sealhulgas (i) investeerimis- ehk väärtpaperitokenitena, (ii) varaga tagatud tokenitena (ingl.k. *asset-backed token*), või (iii) kasutustokenitena, mida kasutatakse peamiselt kaupadele või teenustele juurdepääsuõiguse saamiseks digitaalplatvormil.¹⁴ Detailsemalt avab autor erinevad krüptovarade kategooriad alapeatükis 1.1.2.

Euroopa Pangandusjärelevalve Asutus (ingl.k. *European Banking Authority* ehk EBA) on enda 2019. aasta raportis lähtunud ülaltoodud FSB suunistest ning krüptovara defineerinud konkreetsemalt. Vastavalt eelnimetatud raportile tähendab krüptovara:

- vara, mis sõltub peamiselt krüptograafiast ja hajutatud pearaamatu tehnoloogiast või sarnasest tehnoloogiast osana selle tajutavast või loomupärasest väärtusest,
- vara, mida ei ole välja antud ega tagatud riikliku keskpanga või riigiasutuse poolt, ning

¹⁴ Finantsstabiilsuse Nõukogu. Crypto-asset markets potential channels for future financial stability implications, 10.10.2018. Arvutivõrgus: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P101018.pdf>, lk 3, (20.03.2023).

- vara, mida saab kasutada vahetusvahendina ja/või investeerimise eesmärgil ja/või kaubale või teenusele juurdepääsuks.¹⁵

Samuti on ka Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ingl.k. *European Securities and Markets Authority* ehk ESMA) nõustunud varasemate FSB ja EBA suunistega ning järginud nende krüptovara definitsiooni enda väljaantud suunistes.¹⁶ Suurema õigusselguse ja investorkaitse loomiseks kavatakse Euroopa Liidu seadusandlikud organid lähitulevikus krüptovara mõiste tuua ka EL-i õiguskorda läbi tulevase määruse (ingl.k. *Regulation on Markets in Crypto-Assets* ehk MiCA) eelnõu. Vastavalt nimetatud eelnõule on krüptovara defineeritud järgnevalt: krüptovara tähendab väärtuse või õiguse digitaalset esitust, mida võib hajutatud pearaamatu tehnoloogiat või sarnast tehnoloogiat kasutades elektrooniliselt üle anda ja säilitada.¹⁷ 20. aprillil 2023 võttis eelnõu vastu Euroopa Parlament.¹⁸ Enne selle täielikku vastuvõtmist peab selle eelnõu heaks kiitma lisaks Euroopa Parlamendile ka Euroopa Liidu Nõukogu.¹⁹

Eesti kehtivas õiguses on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (RahaPTS-is) § 3 p-s 9 defineeritud vaid virtuaalvääring: „Virtuaalvääring on digitaalsel kujul esitatud väärtus, mis on digitaalselt ülekantav, säilitatav või kaubeldav ja mida füüsilised või juriidilised isikud aktsepteerivad maksevahendina, kuid mis ei ole ühegi riigi seaduslik maksevahend ega rahaline vahend Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 337,

¹⁵ Euroopa Pangandusjärelevalve. Report with advice for the European Commission on crypto-assets, 09.01.2019. Arvutivõrgus: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2545547/67493daa-85a8-4429-aa91-e9a5ed880684/EBA%20Report%20on%20crypto%20assets.pdf>, lk 10-11, (20.03.2023).

¹⁶ Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve. Advice on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets, 09.01.2019. Arvutivõrgus: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-1391_crypto_advice.pdf, lk 4-6, (20.03.2023).

¹⁷ Euroopa Parlament. European Parliament legislative resolution of 20 April 2023 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM(2020)0593 – C9-0306/2020 – 2020/0265(COD)), 21.04.2023. Arvutivõrgus: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0117_EN.docx, (21.04.2023).

¹⁸ Euroopa Parlament. Crypto-assets: green light to new rules for tracing transfers in the EU, 20.04.2023. Arvutivõrgus: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230414IPR80133/crypto-assets-green-light-to-new-rules-for-tracing-transfers-in-the-eu>, (21.04.2023).

¹⁹ Euroopa Komisjon. Markets in crypto-assets (MiCA), 2022. Arvutivõrgus: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739221/EPRS_BRI\(2022\)739221_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739221/EPRS_BRI(2022)739221_EN.pdf), (01.02.2023).

23.12.2015, lk 35–127) artikli 4 punkti 25²⁰ tähenduses ega makseinstrument või maksetehing sama direktiivi artikli 3 punktide k²¹ ja l²² tähenduses.“²³

Käesoleval juhul on Eesti õiguses tegemist definitsiooniga, mille aluseks on võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2018/843 (V Rahapesu tõkestamise direktiiv).²⁴ Eelnevalt käsitletud FSB, EBA ning ESMA ning ka MiCA-s sätestatud käsitlus on laiem, kui RahaPTS-is sisalduv, kuna Eesti õiguses kehtiv definitsioon lisab täiendava tingimuse, et virtuaalvääring peaks olema aktsepteeritav maksevahendina.

Lisaks krüptovara definitsioonile analüüsib autor, kas krüptovara oleks olemuslikult täiendavalt võimalik liigitada digitaalse vara alla VÕS § 14² lg 1 tähenduses. Vastavalt eelnimetatud paragrahvile saab digitaalse sisu alla liigitada andmed, mis on koostatud ning üle antud digitaalsel kujul. Vastavalt VÕS-i seletuskirjale on digitaalse sisu mõiste taotluslikult lai, kuna selliselt on soovitud tagada selle tehnoloogianeutraalsus ja tulevikukindlus.²⁵ Digitaalse sisu näidetena on digitaalse sisu direktiivi põhjenduspunktis 19 toodud mh arvutiprogrammid, rakendused, video-, heli- ja muusikafailid, digimängud, e-raamatud, ning ka teised e-väljaanded.²⁶ Eelnevast tulenevalt võib jääda mulje, et krüptovara täidab alati VÕS-is

²⁰ „Pangatähed ja mündid, elektroonsel kujul edastatav raha ja e-raha”. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366, 25. november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (EMPs kohaldatav tekst) ELT L 337, 23.12.2015, lk 35—127.

²¹ „Teenused, mis põhinevad konkreetsetel makseinstrumentidel, mida saab kasutada üksnes piiratud viisil ja mis vastavad ühele järgmistest tingimustest:

- i) makseinstrumentid, millega on nende valdajal võimalik omandada kaupu või teenuseid ainult väljastaja ruumides või väljastajaga sõlmitud otsese kaupade müügi või teenuste osutamise lepingu alusel teenusepakkujate piiratud võrgus;
- ii) makseinstrumentid, mida saab kasutada üksnes väga piiratud valiku kaupade või teenuste omandamiseks;
- iii) makseinstrumentid, mis kehtivad vaid ühes liikmesriigis ja mis antakse ettevõtja või avaliku sektori asutuse taotluse korral ning mida reguleerib riiklik või piirkondlik avaliku sektori asutus konkreetsetel sotsiaalsetel või maksustamisega seotud eesmärkidel, et omandada konkreetseid kaupu või saada teenuseid tarnijatelt, kes on sõlminud väljaandjaga kaupade müügi või teenuste osutamise lepingu.

²² „Elektroonilise side võrkude või teenuste pakkuja maksetehingud, mis tehakse lisaks elektroonilise side teenustele võrgu kliendi või teenuse tellija jaoks:

- i) digitaalse infosisu ja häälepõhiste teenuste ostmiseks, olenemata digitaalse infosisu ostmiseks või tarbimiseks kasutatavast seadmest, ning mis lisatakse seonduvale arvele; või
- ii) mis täidetakse elektroonilisest seadmest või selle kaudu ning mis lisatakse seonduvale arvele heategevuse raames või

piletite ostmiseks;

tingimusel et ükski punktides i ja ii osutatud maksetehing ei ole suurem kui 50 eurot ning:

- maksetehingute kogusumma ei ületa üksiku võrgu kliendi või teenuse tellija kohta 300 eurot kuus; või
- kui võrgu klient või teenuse tellija eelrahastab oma elektroonilise side võrgu või teenuse pakkuja juures asuvat kontot, ei ületa maksetehingute kogusumma 300 eurot kalendrikuus.“

²³ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. – RT I, 10.02.2023, 29.

²⁴ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2018/843, 30. mai 2018, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, ning millega muudetakse direktiive 2009/138/EÜ ja 2013/36/EL. – ELT L 156, 19.6.2018, lk 43–74.

²⁵ Seletuskiri Völaõigusseaduse ja tarbijakaitse seaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) 404 SE, § 14.2, lk 6.

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/770, 20. mai 2019, digisisu üleandmise ja digiteenuste osutamise lepingute teatavate aspektide kohta, ELT L 136, 22.5.2019, lk 1—27.

sätestatud eeldused, kuna ta ei ole esitatud füüsilisel kujul ning tegemist on plokiahela peal registreeritud andmetega.

Kuid siiski täpsustab digitaalse sisu direktiivi üle võtva eelnõu seletuskiri, et kui digitaalsel kujul esitatud väärtusel ei ole muud eesmärki kui olla maksevahend, ei tuleks seda käsitleda digitaalse sisu ega digitaalse teenusena.²⁷ Täiendavalt leitakse ka akadeemilise kirjanduse kohaselt, et digitaalse sisu regulatsiooni peamine idee on see, et digitaalne sisu on mõeldud tarbimiseks ning suur osa krüptovarast ei ole mõeldud tarbimiseks, vaid investeerimiseks või maksevahendina kasutamiseks.²⁸ Järelikult, kui krüptovara eesmärgiks ei ole selle kuidagi ära tarbimine (nagu näiteks võib olla kasutustokeni puhul, mida autor avab allpool peatükis 1.1.2), siis ei saa seda liigitada digitaalseks sisuks VÕS § 14² lg 1 tähenduses.

Eelnevat arvesse võttes on autor teadustöös käsitlemiseks valinud tulevikule vaadates EL-i asutuste ametlikes dokumentides käsitletud krüptovara laiema määratluse (ehk MiCA-s sisalduva definitsiooni: väärtuse või õiguse digitaalne esitus, mida võib hajutatud pearaamatu tehnoloogiat või sarnast tehnoloogiat kasutades elektrooniliselt üle anda ja säilitada), kuna see hõlmab võrreldes Eesti RahaPTS-i mõistega rohkem erinevaid krüptovarasid (tokeneid). Lisaks hakkab käsitletav definitsioon peale MiCA eelnõu vastuvõtmist Euroopa Liidu Nõukogu poolt ka Eesti õiguskorras lähiaastatel kehtima. Käesoleva määratluse alusel peab autor eraldi vajalikuks eristada ka erinevate krüptovarade tüüpe ehk kategooriad, kuna need omavad erinevat mõju krüptovarahingutest taganemisel. Sellest tulenevalt jagab autor krüptovara alljärgnevalt kolmeks põhiliseks kategooriaks.

1.1.2 Krüptovarade kategoriseerimine

1.1.2.1 Kasutustoken (ingl.k. *utility token*)

Kasutustoken (ingl.k. *utility token*) on krüptovaratoken, mis sisaldab õigust või nõuet selle tokeni väljastaja vastu. See tähendab, et tokeni omanik saab tokeni lunastamise eest õiguse kasutada mingisugust hüve või teenust.²⁹ Analoogselt on see defineeritud ka MiCA-s.³⁰ Üheks võimalikuks saadavaks hüveks on näiteks veebipõhine andmete säilitamise võimalus.³¹

²⁷ Seletuskiri. 404 SE (viide 25), § 62.4, lk 34.

²⁸ Fromberger, M. Maume, P. Maute, L. The Law of Crypto Assets. München: Verlag C.H.Beck oHG 2022, lk 117, vrd 32.

²⁹ Fromberger, M., Maume, P. Regulation of Initial Coin Offerings: Reconciling U.S. and E.U. Securities Laws – Chicago Journal of International Law 2019/19, No 2, lk 560-561.

³⁰ MiCA Legislative Resolution (viide 17), art 3 (9).

³¹ Filecoin'i kodulehekülj. Arvutivõrgus: <https://filecoin.io/> (02.02.2023)

Sarnasusi saab tuua digitaalse kupongiga (ingl.k. *voucher*-iga), nagu näiteks Eestis chilli.ee-s pakutav restorani või hotellipakkumine. Peamiseks erinevuseks ongi see, et chilli.ee-s pakutavad kupongid ei ole esitatud hajusraamatu tehnoloogiat kasutades.³² Asjaolu, kas eelnimetatud tokenitega on võimalik platvormidel kaubelda või mitte, nende klassifitseerimisel MiCA eelnõu artiklis 3 sätestatud definitsiooni alusel rolli ei mängi,³³ kuid see on relevantne taganemisõiguse analüüsimisel, mida autor avab täpsemalt peatükis 2.4.2.3.

1.1.2.2 Investeerimistoken ehk väärtpaberitoken (ingl.k. *investment token* ehk *security token*).

Investeerimistoken ehk väärtpaberitoken (ingl.k. *investment token* ehk *security token*) on krüptovaratoken, mis annab selle omanikule (i) ootuse teatud osale emitendi tulevases kasumist, (ii) ootuse saada ettemääratud makseid või (iii) hääletusõiguse emitendis.³⁴ Token võib olla seotud mõne firma aktsiate või osadega ning seda ostetakse järelturult peamiselt tulu saamise eesmärgil. Samas ei ole võimalik öelda, et iga token, mis ostetakse tulu saamise ehk investeerimise eesmärgil oleks investeerimistoken, kuna siis liigituks sinna alla pea kõik kunagi emiteeritud tokenid.³⁵

Väärtpaberitokeni puhul on tegemist ühepoolse tahteavalduse alusel üleantava varalise õiguse, kohustuse või lepinguga, mis on VPTS § 2 lg 1 p 1 tähenduses aktsiaga samaväärne kaubeldav õigus, sest annab hääleõiguse emitendis või teatava tuluootuse ehk täidab äriseadustiku (ÄS) § 226 ja § 236 sätestatud eeldused.³⁶ 10.12.2022 jõustunud VPTS § 2 lg 1¹ sätestab samuti, et VPTS § 2 lg-s 1 sätestatud väärtpaberid võivad olla emiteeritud ka hajusraamatu tehnoloogia abil. Sama seisukohta on kinnitanud ka Finantsinspeksioon, kelle sõnul kohaldub tokenile väärtpaberiregulatsioon juhul, kui tokenid esindavad väärtpaberitele vastavaid õigusi. Tokenid peavad olema vabalt võõrandatavad, kapitaliturul kaubeldavad ning Finantsinspeksiooni sõnul on eelkõige tegemist väärtpaberitokeniga siis, kui see tagab õigused emitendis või annab teatava tuluootuse.³⁷ Sellest tulenevalt kuulub kõigi investeerimis- ehk väärtpaberitokenite suhtes kohaldamisele Euroopa Liidu tasandil Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/65/EL

³² Chilli kodulehekül. Arvutivõrgus: <https://chilli.ee/>, (02.02.2023).

³³ MiCA Legislative Resolution (viide 17), art. 3.

³⁴ De Filippi, P., Wirght, A. Blockchain and the Law: The Rule of Code. Cambridge: Harvard University Press 2018, lk 42-43.

³⁵ Fromberger/Maume/Maute, (viide 28), lk 21, vnr 71-72.

³⁶ Äriseadustik – RT I, 23.12.2022, 33.

³⁷ Finantsinspeksioon. ICO Õiguslik staatus, 07.02.2022. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/finantsinspeksioon/innovatsioonikeskus/virtuaalraha-ico/ico-oguslik-staatus> (11.12.2022)

(MiFID II direktiiv).³⁸ Eestis on nimetatud direktiiv üle võetud peamiselt VPTS-is. Täiendavalt peab Eestis väärtpaberitokenitega tehingute tegemisel järgima ka EL-is otsekohalduvat prospektimäärust (EL) 2017/1129.³⁹

1.1.2.3 Valuutatoken (ingl.k. *currency token*)

Valuutatoken (ingl.k. *currency token*) on krüptovara token, mis on emiteeritud eesmärgiga makseid sooritada, kuid siiski puudub nendel tokenitel loomupärane väärtus.⁴⁰ MiCA-s küll sellist käsitlust ei ole ning kõik valuutatokenid on määruse tähenduses lihtsalt hõlmatud krüptovara mõiste all. Autor analüüsib, et kas tegemist võiks olla makseinstrumendiga VÕS-i tähenduses. VÕS § 709 lg 8 sätestab, et makseinstrumendi näol on tegemist makseteenuse pakkuja ja tema kliendi vahel kokkulepitud isikustatud vahendiga, mida makseteenuse pakkuja klient kasutab maksejuhise algatamiseks. Eesti Krüpotraha Liit on leidnud, et maksevahend ehk makseinstrument on iga kohustuse täitmise viis, mida võlausaldaja sellisena aktsepteerib. Krüptoraha Liit on seisukohal, et valuutatoken võiks olla maksevahend võlausaldajale, kes seda maksevahendina aktsepteerib. Eesti kohalduvas õiguses ei ole maksevahendite valik piiratud ning vastavalt lepinguvabadusele võib maksevahendina kasutada igasugust kokkulepitud vahendit.⁴¹ Samuti on ka vastavalt seletuskirjale makseinstrument lihtsalt üks maksmise viisidest.⁴²

Valuutatokenitega kaubeldakse veebipõhistel platvormidel kujuneva hinna juures, kuna kõik turuosalised koosmõjus (sõltuvalt nõudlusest ja pakkumisest) määravad tokenitele rahalise väärtuse. Väärtuse kujunemist mõjutab samuti ploki ahela koodis kirjas olevate tokenite arv ning krüptovara taga oleva ploki ahela turvalisus.⁴³ Eesti õiguses sätestatud RahaPTS § 3 p 9 virtuaalvääringu definitsioon kohaldub just valuutatokenitele. Kõige levinumaks valuutatokeniks (ehk siis samuti ka virtuaalvääringuks) on bitcoin, mille turukapitalisatsioon (ingl.k. *market cap*) 12. märtsi 2023 seisuga on ca 398 miljardit USD.⁴⁴ Varasemalt on ka Euroopa Kohus analüüsinud bitcoini olemust ja käsitlemist valuutana ning leidnud, et tegemist

³⁸ Fromberger/Maume/Maute, (viide 28), lk 116, vnr 25.

³⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1129, 14. juuni 2017, mis käsitleb väärtpaberite avalikul pakkumisel või reguleeritud turul kauplemisele võtmisel avaldatavat prospekti ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/71/EÜEMPs kohaldatav tekst, ELT L 168, 30.6.2017, lk 12–82.

⁴⁰ Fromberger/Maume (viide 29), lk 558.

⁴¹ Rahandusministeerium. Analüüs virtuaalvääringute võimaliku tunnustamise ja kasutamise poliitika väljatöötamiseks. Tallinn: 2016, lk 19.

⁴² Seletuskiri. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 498 SE, § 2 lk 38.

⁴³ Barsan, I. M. Legal challenges of Initial Coin Offerings – Revue Trimestrielle de Droit Financier 2017/3, lk 57.

⁴⁴ CoinMarketCap'i statistika Bitcoini kohta. Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/> (12.03.2023).

on tavavaluutadele samaväärse maksevahendiga. Sellest tulenevalt on Euroopa Kohtu lahendi kohaselt nende ostmine käibemaksust vabastatud.⁴⁵ Antud tõlgendust saab laiendada ka teiste valuutatokenite ostmisele ja müümisele.

Täiendavalt on võimalik, et plokiahela peal registreeritud e-raha on sarnane valuutatokeni tunnustega. Vastavalt makseasutuste ja e-raha seaduse (MERAS) § 6 lg-le 1 peab e-raha vastama järgnevatele tingimustele:

- see peab olema elektroonilisel kandjal säilitatav rahaline väärtus;
- see peab väljendama rahalist nõuet selle väljaandja vastu;
- seda väljastatakse rahalise sissemakse eest saadud summa nimiväärtuses;
- seda kasutatakse maksevahendina maksetehingute tegemiseks võlaõigusseaduse § 709 lõike 6 tähenduses⁴⁶;
- seda aktsepteerib maksevahendina vähemalt üks isik, kes ise ei ole selle e-raha väljastaja.⁴⁷

Euroopa Keskpank on nimelt välja toonud, et e-rahale ning virtuaalvääringutele on tõepoolest näiliselt tehnoloogiline sarnasus. Selle kasutajatele võib jääda mulje, et e-rahale omane lunastamise kohustus (asjaolu, et e-raha väljendab nõuet selle emiteerija vastu) rakendub ka virtuaalvääringutele, kuid virtuaalvääringuid ei saa ikkagi e-raha hulka lugeda.⁴⁸ Samuti on rahandusministeeriumi finantsturgude poliitika osakonna peaspetsialist dr. iur. Kadri Siibak leidnud, et virtuaalvääringud ei täida e-rahale sätestatud tingimusi. Klassikaliselt nomineeritakse e-raha eurodes, dollarites või muu keskpanga poolt emiteeritavas valuutas, seda väljastatakse rahalise sissemakse eest saadud summa nimiväärtuses, ning e-raha peab väljendama rahalist nõuet selle väljaandja vastu. Kuid seevastu krüptovarade emiteerimisega tegelevad tehnoloogiaettevõtjad, kelle suhtes ei kohaldata traditsioonilisi finantssektori ettevõtjate kohta käivaid eeskirju ning need krüptovarad ei sisalda nõuet nende emiteerija

⁴⁵ EKo C-264/14, *Skatteverket v David Hedqvist*, ECLI:EU:C:2015:718, p 57.

⁴⁶ VÕS 709 lg 6 sätestab järgneva: „Maksetehing on maksja, maksja nimel või makse saaja algatatud rahaliste vahendite sissemakse, ülekandmine või väljamaksmine, sõltumata selle aluseks olevast maksja ja saaja vahelisest õigussuhtest.”

⁴⁷ Makseasutuste ja e-raha asutuste seadus. – RT I, 01.03.2023, 52.

⁴⁸ Euroopa Keskpank. Virtual currency schemes – a further analysis, 2015. Arvutivõrgus: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>, lk 21, (03.04.2023).

vastu.⁴⁹ Sellest tulenevalt ei käsitle autor plokiahelal registreeritud e-raha käesoleva teadustöö raames krüptovarana.⁵⁰

Tavaliselt ei välista tokeni ühte kategooriasse kuulumine ka selle kuulumist teise kategooriasse (välja arvatud VPTS § 2 lg 8 kohaselt ei saa valuutatoken, mida kasutatakse makseinstrumendina VÕS-i tähenduses, olla väärtpaber VPTS-i tähenduses ehk väärtpaberitoken). Nagu ülal mainitud, siis valis autor teadustöös uurimiseks laiemat määratlust (krüptovara, mitte virtuaalvääringu). Valiku põhjuseks on asjaolu, et käesoleval hetkel katab Eesti õiguses kasutatav virtuaalvääringu definitsioon vaid valuutatokenit, kuid allpool analüüsitava taganemisõigust mõjutab samuti ka kõnealuse krüptovara kategooria. Lisaks toonitab autor, et:

- ei uuri taganemisõigust investeerimis- ehk väärtpaberitokenist, kuna sellele kohalduvad läbi VPTS-i ja VÕS-i MiFID II-s sätestatud investorkaitse põhimõtted ning lisaks kohalduvad otse ka EL-i prospektimääruses sätestatud nõuded.
- ei uuri taganemisõigust plokiahela peal registreeritud e-rahast, mis täidab e-raha tingimused MERAS-e mõistes. Nimetatud juhul on investorkaitsemeetmed juba reguleeritud tulenevalt e-raha direktiivist⁵¹ ning makseteenuste direktiivist ning Eestis üle võetud läbi MERAS-e ning VÕS-i.

Kokkuvõtlikult, nimetatud 3 tokeni tüüpi (kasutustoken, investeerimis- ehk väärtpaberitoken ning valuutatoken) ongi peamised krüptovara kategooriad, millest teadustöö autor käsitleb edaspidi vaid kasutustokenit ning valuutatokenit. Selguse huvides toob autor välja, et Finantsinspeksioon on oma veebilehel eraldi defineerinud ka valitsemistokeni (ingl.k. *governance token*), aga kuna see on üks kasutustokeni liikidest, siis autor sellel pikemalt ei peatu ning käsitleb seda kasutustokeni all.⁵²

⁴⁹ Siibak, K. Mõningad virtuaalrahaga seotud õiguslikud probleemid. – *Juridica*, 2015/5, lk 326-331.

⁵⁰ MiCA-s on eraldi defineeritud e-raha token – krüptovara, mille eesmärk on säilitada stabiilne väärtus, viidates ühe ametliku valuuta väärtusele. Lisaks defineeritakse MiCA-s ka *asset referenced* token – krüptovara liik, mis ei ole elektroonilise raha token ja mille eesmärk on säilitada stabiilne väärtus, viidates mõnele teisele väärtusele või õigusele või nende kombinatsioonile, sealhulgas ühele või mitmele ametlikule valuutale. Mõlemal juhul on tegemist tavapärasest krüptovarast eraldiseisva mõistega, millele näiteks MiCA-s sätestatud taganemisõigus ei kohaldu. MiCA Legislative Resolution (viide 17), art 3 (7) ja 13.

⁵¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ, 16. september 2009, mis käsitleb e-raha asutuste asutamist ja tegevust ning usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet ning millega muudetakse direktiive 2005/60/EÜ ja 2006/48/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/46/EÜ (EMPs kohaldatav tekst), ELT L 267, 10.10.2009, lk 7–17.

⁵² Finantsinspeksioon. Kasutustoken, 08.09.2022. Arvutivõrgus:

<https://www.fi.ee/et/finantsinspeksioon/innovatsioonikeskus/kasutustoken>, (02.03.2023).

1.2 Krüptovaratehingud

1.2.1 Krüptovaratehingute kategoriseerimine

Käesolevas teadustöös käsitleb autor krüptovaratehingutena kolme põhilist tehinguliiki:

- ICO pakkumine ehk krüptovara emiteerimine;
- Krüptovaraga kauplemine platvormidel (peale ICO-d); ning
- Krüptovaras tasumine e-kaubanduse tehingute puhul.

Lisaks autori välja toodud kolmele kategooriale on veel teisigi krüptovaratehingute klassifitseerimisvõimalusi (nt hasartmängimine, rahaülekanndmine (ingl.k. *remittance*), jm). Selguse huvides ning töö piiratud mahtu arvestades keskendub autor ainult kolmele ülalkirjeldatud kategooriale. Eelnimetatud kategooriates tekivad lepingulised suhted, kus ilma õigust detailselt reguleerimata võib tekkida ettevõtjatele tugevam positsioon kui tarbijatele. Seadusandja on üritanud tarbijaid tuua ettevõtjatega võrdsemasse seisu ning kehtestanud tarbijakaitseregulatsiooni.

Järgnevalt avabki autor eelnevalt nimetatud kolme krüptovaratehingu liigi tausta. Autor kirjeldab tehingute sisu, iseloomu, eesmärke, pooli ning toob tehinguliikide ilmestamiseks reaalseid näiteid turuosaliste praktikast Eestist ning välisriikides.

1.2.2 ICO

1.2.2.1 ICO olemus

Termin ICO tähendab krüptovara esmapakkumist (ingl.k. *initial coin offering*) ning peamiselt kasutatakse seda rahastamisviisina ettevõtete poolt. ICO käigus on võimalik emiteerida nii autori poolt käsitletavaid kasutustokeneid kui ka valuutatokeneid.⁵³ Enne kui toimub krüptovara pakkumine, genereerib krüptovara väljaandja plokiahela (kas olemasoleva või uue) peal uue krüptovaratokeni. Tavaline protseduur on see, et emitendid (või emitentide poolt määratud krüptovara pakkujad) haldavad müüki veebipõhiselt.⁵⁴ Eelnevast tulenevalt on autori hinnangul pea alati lepingud sõlmitud sidevahendi abil VÕS § 52 lg 1 mõistes. Investoritel on võimalik enda krüptovara või raha uute emiteeritud krüptovarade vastu vahetada. ICO-de reklaamikampaaniad toetuvad eelkõige sotsiaalmeedia kanalitele, mistõttu on investorite

⁵³ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 40, vrd 35-36.

⁵⁴ Fromberger/Maume (viide 29), lk 560.

sihtrühm noorem ja tehnoloogiateadlikum kui traditsioonilistel kapitaliturgudel.⁵⁵ Samuti on Kagu-Aasia piirkonnas läbiviidud uuring näidanud, et 25% ICO-l osalevate investorite motivaatoriks on just võimaliku kasusaamise mahamagamise hirm ehk ingl.k. *fear of missing out* (FOMO).⁵⁶

Tavalise turupraktika kohaselt avaldab emitent oma veebilehel ka nn valgepaberi (ingl.k. *white paper*). See dokument sisaldab tavapäraselt teavet emitendi ja tema äritegevuse, saadaolevate krüptovarade ning planeeritavate investeringute kohta. Kuigi mõned valgepaberid on üsna põhjalikud, ei saa nende detailsust võrrelda väärtpaberite emiteerimisel kohustusliku prospektiga.⁵⁷ Hetkel õiguslikku kohustust valgepaberi avaldamiseks Eestis ning ka Euroopa Liidu tasandil kehtestatud ei ole. Ülaltoodud Kagu-Aasia uuringu kohaselt mängib FOMO ICO-l investeerimises suuremat rolli, kui investoril ICO valgepaberi täielik mõistmine.⁵⁸

ICO peamiseks eeliseks on see, et tavaliselt varade vahendajad, nagu pangad või väärtpaberibörs puuduvad (krüptovarad kantakse emiteerija poolt otse ICO-s osalejale ehk tokeni ostjale) ning läbivaid administratiivkulused on vähem.⁵⁹ Teatud riikides on ICO korraldamine juba praegu reguleeritud. Üheks näiteks võib tuua Singapuri, kus finantsjärelevalveasutus on andnud välja suunised ICO korraldajatele.⁶⁰ Mitmed krüptovara pakkujad üritavad piirata oma teenuste pakkumist ja vältida teatud riikide õiguse kohaldumist läbi selle, et märgivad oma veebilehele, et ICO-s osalemine on teatud riikides keelatud. Seejärel saavad riikide finantsjärelevalveasutused ise otsustada, kas selline viide (ingl.k. *disclaimer*) on piisav või peab potentsiaalsele reeglite rikkumisele järgnema vastutus.⁶¹ Kuna see ei ole käesoleva teadustöö teema, siis autor käesolevat teemat pikemalt analüüsima ei hakka.

Iseloomu poolest on enamus krüptovara tehingud anonüümsed ning kui läbi ICO ostetakse uut krüptovara, kasutades selleks enda krüptovara, võib ICO-s osalevat isikut olla väga keeruline tuvastada. Sõltuvalt konkreetsest ICO-st võib osaleja ICO korraldajale olla nähtav ainult läbi tema krüptovara plokiahela aadressi ning mitte oma nime või postiaadressi kaudu.⁶²

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ Karkkainen, T. FOMO in Digital Assets, 2022. Arvurivõrgus: <https://ssrn.com/abstract=3814493>, lk 15, (28.03.2023).

⁵⁷ Fromberger/Maume (viide 29), lk 560

⁵⁸ Karkkainen (viide 56), lk 13.

⁵⁹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 25, vrd 85.

⁶⁰ Monetary Authority of Singapore. A guide to Digital Token Offerings, 26.04.2020. Arvutivõrgus: <https://www.mas.gov.sg/-/media/mas/sectors/guidance/guide-to-digital-token-offerings-26-may-2020.pdf> (15.12.2022).

⁶¹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 25, vrd 85.

⁶² Euroopa Keskpang (viide 48), lk 21.

ICO-de korraldamine kogus tuntust 2016. aasta lõpus ning 2017. aastal koos bitcoini populaarsuse tõusuga. Korraldamise aktiivsed faasid on võrdelises seoses krüptovara üldise turu olukorraga – kui bitcoini väärtus langeb, korraldatakse ka ICOsid vähem.⁶³ Erinevate platvormide andmed selle kohta, mitu ICO-d on läbi ajaloo korraldatud ei ühti. ICOmarks'i kohaselt on 19.02.2023 seisuga ICO-sid korraldatud 8324, millest raha on kaasatud 2155 juhul. Teise platvormi, ICODrops'i puhul nähtub, et lõppenud ICO-sid on vaid 1069. Sellest hoolimata on 2018. aastal Sydney ülikooli teadlased viinud läbi uuringu, mis näitas, et Eesti oli 2018. aastal ICO-de korraldamises maailmas 6. kohal.⁶⁴

Autor mainib, et vähese regulatsiooni tõttu on Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve 2017. aastal, kui oli ICO'de osakaalu tõus, andnud välja investoritele hoiatuse ICO-de kõrgete riskide eest.⁶⁵ Samuti on ka Finantsinspeksioon kajastanud eelnimetatud hoiatust enda kodulehel ning seeläbi ka ise eraldi hoiatanud Eesti investoreid.⁶⁶ Alljärgnevalt ilmestab autor erinevaid ICO protsesse praktiliste näidetega.

1.2.2.2 Praktilised näited Eestist

Alates 15.03.2022, nõuab RahaPTS § 3 p 10³ kohaselt Eestis Rahapesu Andmebüroo tegevusluba ka „virtuaalvääringu väljastamisega seonduva väljastaja eest või nimel avaliku või suunatud pakkumise või müügi korraldamine või sellega seotud finantsteenuse osutamine“. Siiski, vastavalt avalikult kättesaadavatele andmetele, ei ole 21.04.2023 seisuga Eestis ühtegi virtuaalvääringuteenuse pakkujat, kellel oleks õigus sellist teenust osutada.⁶⁷

Teisalt on Eestis ICO-sid enne 2022. aasta regulatsiooni jõustumist ikkagi korraldatud. Esmalt selgitabki autor Eestis korraldatud ICO-de tausta. Vastavalt Äripäeva andmetele, olid ICO-de kõrgajal, 2017-2018, suurimateks ICO-deks (i) Polybius, millega kaasati 31 miljonit eurot, (ii) Agrello, millega kaasati 30,1 miljonit eurot ning (iii) Change⁶⁸, millega kaasati 17,5 miljonit

⁶³ Popov, A. Life After The ICO Hype: What's In Store For The Collective Investment Market? – Forbes 25.10.2019.

⁶⁴ Arner, T. jt. The ICO Gold Rush: It's a scam, it's a bubble, it's a super challenge for regulators. Luxembourg: University of Luxembourg 2018, lk 14.

⁶⁵ Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve. ESMA alerts investors to the high risks of Initial Coin Offerings (ICOs), 13.11.2017. Arvutivõrgus: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-829_ico_statement_investors.pdf, (25.02.2023).

⁶⁶ Finantsinspeksioon, (viide 10).

⁶⁷ Majandustegevuse registri infosüsteemi päring. Arvutivõrgus: https://mtr.itja.ee/taotluse_tulemus (21.04.2023)

⁶⁸ Tegemist oli Eesti omanikega ettevõttega ning ICO oli korraldatud Singapuris, kuid nüüdseks on ettevõtte kolunud Eestisse.

eurot.⁶⁹ Hilisemat statistikat ning analüüsi Eestis ICO-de kohta avalike allikate kohaselt korraldatud ei ole, mistõttu keskendub autor kõigepealt eelnevalt nimetatule Polybiusele.

Selguse huvides mainib autor, et 20. novembril 2022 peeti kinni Polybiuse asutajad Sergei Potapenko ja Ivan Turõgin, kellele esitati kahtlustus kelmuses ning rahapesus.⁷⁰ Klassikalise ICO puhul on ostja ja müüa kohustused määratud tokeni müügilepingus (ingl.k. *token purchase agreement* ehk TPA).⁷¹ Praeguse seisuga on Polybius oma tegevused lõpetanud ning tokenite ostu-müügi tingimustele ligi pääseda ei ole võimalik. Siiski on nimetatud tokeni omandamisega seotud aspekte analüüsinud ka Harju Maakohus.

Kohus leidis, et ICO-s osalemine on arvutivõrgus sõlmitud tehing VÕS 62¹ mõttes. Tehingu sõlmimiseks luges kohus piisavaks ka sõnumid, milles kajastus, et isik on soovinud lepingut sõlmida ning on lepingu ka täitnud (raha tasunud) ja vastusooritusena saanud tokenid enda kontole. Sellest tulenevalt leidis kohus, et tegu on müügitehingutega VÕS § 208 lg 1 ja 3 mõttes, kus platvorm müüs tokeneid ning füüsiline isik neid ostis.⁷² Vastavalt VÕS § 208 lg-le 3, kohaldatakse asja müügi kohta sätestatud ka õiguse müügile, kui seadusest ei tulene teisiti ja see ei ole vastuolus eseme olemusega. Õiguse müüja peab ostjale võimaldama müügilepingu esemeks olev õigus (käesoleval juhul token, mis on registreeritud plokiahela peal) omandada. Autor kirjeldab kohtu seisukohta tarbijasuhte tekkimise kohta antud tokeni omandamisel allpool, alapeatükis 1.4.1.

Eestiga seotud ICO-de lepingutingimusi vabavõrgus hetkel saadaval ei ole.⁷³ Peamiseks põhjuseks on autori hinnangul see, et mitmetele TPA-dele ligipääsemiseks tuleb end registreerida ning peale ICO-de lõppemist eemaldavad emitendid tingimused vabavõrgust. Lisaks ei reklaamita paljusid ICO-sid avalikult ning Eesti omanikega ICO-d võivad olla üles ehitatud viisil, et ICO-s osaleval investoril ei olegi võimalik nende seosest Eestiga teada saada. Sellest hoolimata toob autor välja ICO-de praktika rahvusvahelises kontekstis ning kirjeldab nende TPA-de võtmekohti.

⁶⁹ U. Andressoo. Eesti rahvusvaheliseks ICO keskuseks. – Äripäev 25.02.2018.

⁷⁰ Oja B. Keskkriminaalpolitsei ja FBI pidasid kinni suures krüptokelmuses kahtlustatavad. – ERR 21.11.2022.

⁷¹ PWC. Introduction to Token Sales (ICO) Best Practices, 2021. Arvutivõrgus: <https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/pdf/introduction-to-token-sales-ico-best-practices.pdf>, (25.02.2023).

⁷² HMK 2-18-16076/17 p 35.

⁷³ Autoril ei olnud võimalik neid avalikest kättesaadavatest allikatest leida.

1.2.2.3 Praktilised näited välisriikidest

Vastavalt StartupStashi andmetele, millele tugineb ka PWC raport⁷⁴, on siiani maailma suurimaks ICO-ks EOS tokeniga raha kaasamine. Tegemist oli 2018. aasta ICO-ga, millega kaasati 4,2 miljardit eurot.⁷⁵

Tähelepanuväärseimaks aspektiks eeltoodud ICO TPA puhul oli see, et kohalduvaks õiguseks oli märgitud Kaimanisaarte õigus ning tehingust taganemine ja selle tagasitaitmine on rangelt välistatud. Lisaks on ICO-s osalemine ära keelatud teatud riikide kodanikel (USA ning Hiina kodanikel).⁷⁶

Lisaks EOS tokenile, kirjeldab autor CCHG tokeni tingimusi⁷⁷, kuna tegemist on vastavalt Cryptonews'i platvormi artiklile, ühe lubavaima ICO-ga aastal 2023, mille tingimused on vabavõrgus kõigile kättesaadavad.⁷⁸ Vastavalt TPA-le on kõik ettevõttelt omandatud tokenite müügid lõplikud ning tagasimakseid või tühistamisi ei toimu, välja arvatud juhul, kui seda nõuavad kohaldatavad seadused, dekreedid, määrused, lepingud või haldusaktid.⁷⁹ Käesoleval juhul viitaks see, et Eestis kohalduva imperatiivse taganemisõiguse kohaselt võiks tehniliselt tarbijal see õigus olemas olla.

Platvorm ei sätesta eraldi reegleid või õiguseid tarbijatele. Täiendavalt on kohaldatavaks õiguseks valitud Briti Neitsisaarte õigus ning kohtualluvuse riigiks on määratud samuti Briti Neitsisaared. Lisaks on ICO-s osalemine on ära keelatud isikutele, kelle riigis või elukohaterritooriumil kohalduva õiguse kohaselt on see keelatud.⁸⁰

Välisriikides läbiviidud ICO-de kohaldatava õiguse analüüsimiseks peame vaatama rahvusvahelise eraõiguse seadust (REÕS). Vastavalt REÕS § 34 lg 1 p-le 1 peab tarbijale jääma tema elukohariigi imperatiivsete sätete kaitse (milleks on ka tarbija taganemisõigus). Samas on

⁷⁴ PWC, (viide 71).

⁷⁵ Startup Stash. Top 15 Most Successful Crypto ICOs of All Time, 09.10.2022. Arvutivõrgus: <https://startupstash.com/successful-crypto-icos/>, (15.02.2022).

⁷⁶ EOS Token Purchase Agreement, 04.10.2017. Arvutivõrgus: https://d340lr3764rrcr.cloudfront.net/purchase_agreement/block.one++EOS+Token+Purchase+Agreement++September+4%2C+2017.pdf, (13.12.2022).

⁷⁷ C+Charge LTD Token Holder Agreement, 2022. Arvutivõrgus: <https://43fee1.a2cdn1.secureserver.net/wp-content/uploads/2022/10/C-Charge-TOKEN-HOLDER-AGREEMENT.docx>, (11.03.2023).

⁷⁸ Brooke, C. 12 Best Crypto ICOs to Invest in 2023, 13.03.2023 <https://cryptonews.com/news/best-crypto-icos.htm>, (14.03.2023).

⁷⁹ C+Charge LTD Token Holder Agreement (viide 77).

⁸⁰ *Ibid.*

selle sätte kehtimiseks ka üks alternatiivne tingimus, et lepingu sõlmimisele pidi eelnema tarbija elukohariigis spetsiaalselt temale suunatud pakkumine või reklaam. Lisaks peab tarbija tegema samas riigis lepingu sõlmimiseks vajalikud toimingud.⁸¹ Kui praegusel juhul ei ole ICO-d Eestis reklaamitud või tarbijale pakutud ning tarbija oleks ICO leidnud iseseisvalt, siis puuduks tal tõepoolest õigus nõuda Eesti õiguses sätestatud taganemise olemasolu.

Lisaks mainib autor ära ka selle, et vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) §-le 90 võib Eestis elav tarbija tugevama osapoole, ehk ettevõtja, vastu Eestis kohtusse minna, kui vaidlusalune punkt puudutab mh (i) VÕS § 35, ehk lepingu tüüptingimusi, (ii) VÕS § 46, ehk on sõlmitud väljaspool äriruume, või (iii) VÕS § 52, ehk on sõlmitud kasutades sidevahendeid.⁸² Autor mainib, et praegusel juhul tõi ta välja asjakohased sätted just Eesti õiguses, mitte Euroopa määrustest, või rahvusvahelistest konventsioonidest, millega Eesti on liitunud, kuna enamasti korraldatakse ICO-sid läbi riikide, kes ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmed ega erinevate konventsioonide liikmed, mille on ratifitseerinud Eesti.

Kokkuvõtlikult on ICO innovatiivne ettevõtete raha kaasamise vahend, millega kaasnevad investoritele tõsised raha kaotamise riskid. Tuginedes praktilistele näidetele on klassikalise ICO tehingu puhul võimalik tehingu poolteks lugeda isikut, kes korraldab ICO-d ning pakub krüptovaratookenit (nii kasutustokenit kui ka valuutatokenit) ning isikut, kes ostab ehk omandab tokenit. Tegemist on müügilepinguga VÕS § 208 lg 1 ja lg 3 tähenduses. Seetõttu omandiõigus läheb pakkuvalt üle ostjale otse, ilma, et see oleks vahepeal kellelgi teisel (nagu vahendajal ehk näiteks platvormil). Kuna nende korraldamine ei ole õiguskorras täpselt reguleeritud, on ka praktilised lähenemised ICO-de korraldajate poolt väga erinevad. Järgnevalt kirjeldab autor järelturul kauplemist, mis leiab aset peale tokenite emiteerimist ICO korras.

⁸¹ Rahvusvahelise eraõiguse seadus. – RT I, 10.11.2022, 16.

⁸² Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 11.03.2023, 30.

1.2.3 Krüptovaraga kauplemine platvormidel

1.2.3.1 Krüptovaraga platvormidel kauplemise olemus

Kui krüptovara on juba emiteeritud, on paljusid tokeneid võimalik osta ja müüa järelturgudel (kõiki tokeneid järelturult osta siiski võimalik ei ole). Krüptovarad on registreeritud plokiahela peal ning nendega kauplemine toimub veebipõhistel platvormidel.⁸³ Sellele tuginedes on ostu- ja müügitehingud sõlmitud sidevahendi abil VÕS § 52 lg 1 tähenduses. Standardselt võimaldatakse kauplemist (i) krüptovara teise krüptovara vastu vahetamisel ning (ii) raha krüptovarade vastu vahetamisel. Kaubeldavate krüptovaratokenite osas piiranguid ei ole.⁸⁴ See tähendab, et platvormidel kaubeldakse nii kasutustokenite kui ka valuutatokenitega.⁸⁵

Platvorme on võimalik tehingu osapoolte mõistes jagada kaheks:

- Platvormid, kus tehingud toimuvad platvormi ja kasutaja vahel (ingl.k. *over the counter*, ehk OTC platvorm).
- Platvormid, kus tehingud toimuvad kasutajate vahel ning platvorm on ise vahendajaks (ingl.k. *peer-to-peer* ehk P2P platvorm).⁸⁶

Sellise jagamise mõistes analüüsib autor hiljem, alapeatükis 2.4.2.2, et kas ja kuidas platvormide kasutamise erisus võiks mõjutada ka teadustöö peamist küsimust ehk tarbija taganemisõigust. Autor märgib ära, et võimalik on ka eristada plokiahela peal ning selle kõrvalt kauplemist ning tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud kauplemist⁸⁷, kuid piiratud mahu tõttu neid teemasid detailselt ei ava, kuna see ei ole teadustöö eesmärk.

Nagu ICO-de puhul, on ka platvormidel sõlmitavad krüptovaratehingud anonüümsed. Kui krüptovara ostetakse platvormidel teise krüptovara eest, siis võib tehingut tegev isik olla nähtav ainult läbi tema krüptovara plokiahela aadressi ning mitte oma nime või postiaadressi poolest.⁸⁸ Alljärgnevalt iseloomustab autor seda tehingutüüpi läbi praktiliste näidete.

⁸³ Fromberger, M. Haffke, L. Zimmermann. P. Kryptowerte und Geldwäsche – Zeitschrift für Bank und Kapitalmarktrecht 2019/8, lk 377-378.

⁸⁴ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 27, vrd 91-92

⁸⁵ Vt näiteks Binance Markets Overview. Osta on võimalik nii Filecoini, mis on kasutustoken (viide 31), kui ka bitcoini, mis on valuutatoken (näitena toodud lk 14). Binance Markets Overview. Arvutivõrgus: <https://www.binance.com/en/markets/overview>, (12.04.2023).

⁸⁶ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 27, vrd 93.

⁸⁷ *Ibid*, lk lk 27-28, vrd 94-97.

⁸⁸ Euroopa Keskpank (viide 48), lk 21.

1.2.3.2 Praktilised näited Eestist

Eestis on RahaPTS-i kohaselt platvormi kauplemise korraldamiseks vaja Rahapesu Andmebüroo tegevusluba RahaPTS § 3 p 10¹ sätestatud virtuaalvääringu vahetamise teenuse osutamise jaoks. Eesti seaduse kohaselt on tegemist teenusega, „mille raames vahetab isik virtuaalvääringut raha vastu või raha virtuaalvääringu vastu või üht virtuaalvääringut teise vastu“.

Siiski märgib autor, et Eestis Rahapesu Andmebüroo tegevusluba omavate virtuaalvääringupakkujate jaoks tehingu pooled anonüümsed olla ei saa (mujal litsentseeritud teenusepakkujatel võib anonüümsus olla ikkagi tagatud sõltuvalt teenusepakkuja pärituoluriigi kohalduvast õigusest). Rahapesu Andmebüroo tegevusloaga isikud on kohustatud isikud RahaPTS § 3 p 3 mõistes ning peavad järgima RahaPTS-is sätestatud kohustusi. Alates 15.03.2022 on vastavalt RahaPTS § 25 lg-le 2⁴ virtuaalvääringu vahetamise teenuse osutajal kohustus tuvastada kliendi isikusamasus ning tehingu algataja kohta koguda järgnevad andmed:

- „füüsilise isiku puhul nimi, tehingu kordumatu tunnus, maksekonto või virtuaalvääringu rahakoti identifikaator, isikut tõendava dokumendi nimetus ja number ning isikukood või sünniaeg, sünnikoht ja elukoha aadress;
- juriidilise isiku puhul nimi, tehingu kordumatu tunnus, maksekonto või virtuaalvääringu rahakoti identifikaator, registrikood, selle puudumise korral asukohariigi asjakohane identifitseerimistunnus (registreerimisnumbriga võrdsustatav numbri- või tähekombinatsioon) ja asukoha aadress.“

Eesti suurtest krediitiasutustest pakub krüptovara ostmise võimalust esimese ja ainsana LHV platvorm. Tähelepanuväärne on aspekt, et LHV-l RahaPTS-is sätestatud tegevusluba puudub ning nad vahendavad teiste teenusepakkujate teenuseid. Selleks, et teenusepakkumine oleks võimalik on LHV sõlminud lepingud Luksemburgis tegevusloaga krüptobörsi Bitstamp'iga ning USAs litsentseeritud haldusteenuse pakkuja (ingl.k. *custody service*) BitGo, kes tegeleb krüpteeritud võtmete hoidmisega.⁸⁹ Eestis on tegemist analoogselt rahakotiteenusega.

Vastavalt LHV „Krüptotehingute teenuse tingimustele“ võib LHV kliendi tehingukorralduse täitmiseks teha tehingu iseendaga ning LHV-l puudub kohustus sellest klienti teavitada.⁹⁰

⁸⁹ LHV. Krüpto KKK. Arvutivõrgus: <https://www.lhv.ee/et/kkk/krypto>, küsimus 19, (17.01.2023).

⁹⁰ LHV. Krüptotehingute teenuse tingimused, 18.11.2021. Arvutivõrgus: <https://www.lhv.ee/et/krryptotehingute-teenuse-tingimused>, p 4.2.2, (17.01.2023).

Vastavalt üldtingimustele ei ole aga kliendil õigust tehingukorraldust tühistada, kuid pangale on eelnimetatud võimalus alles jäetud.⁹¹

Kuna LHV kasutab enda partnerina Bitstamp börsi, peab autor uurima ka nende teenusetingimustes sätestatud erisusi. Bitstampi tingimuste kohaselt on tegemist platvormiga, kus ostjateks ning müüjateks on platvormi kasutajad (P2P).⁹² Alates 2022. aasta sügisest pakub platvorm ka võimalust teha tehinguid platvormi endaga (*OTC*).⁹³ Kui Bitstamp Ltc. tingimused keelavad sõnaselgelt tehingu tühistamise, siis Luxembourgis litsentseeritud Bitstampi (Bitstamp Europe S.A), mis peaks olema LHV partner, tingimused seda ei kajasta.⁹⁴ Siiski võib nende kohaldumist autori hinnangul eeldada.

Lisaks LHV-le reklaamib Eestis krüptovaraga kauplemise võimalust ka näiteks ka Rahapesu Andmebüroo poolt 2020. aastal litsentseeritud Kriptomat (FintechX OÜ ettevõtte alt). Nimetatud platvormi tingimused sätestavad, et kui klient on enda krüptovara ostutellimuse kinnitanud, ei saa ostutellimust mitte mingil juhul tühistada, peatada ega tagasi võtta ning lisaks ei ole klientidel õigust platvormikrediiti ega raha tagasi saada ning kõik ostud on lõplikud. Praegusel juhul ei sätesta platvormi reeglid tarbijatele mingisuguseid erisusi. Kohalduvaks õiguseks on tingimuste kohaselt määratud Eesti õigus ning kohtualluvuse riigiks on samuti määratud Eesti Vabariik.⁹⁵

1.2.3.3 Praktilised näited välisriikidest

Lisaks LHV-d ja Kriptomati puudutavaid tingimusi, analüüsib autor ka maailmas kauplemismahult suurima krüptovaraga kauplemise platvormi kasutajatingimusi, milleks on Binance (15.03.2023 seisuga 33 miljardit USA dollarit päevas). Autor juhib võrdluseks tähelepanu, et LHV partneri Bitstampi päevaseks kauplemismahuks on ca 326 miljonit USA dollarit (15.03.2023 seisuga).⁹⁶

⁹¹ LHV. AS LHV Pank Üldtingimused, 13.01.2018. Arvutivõrgus: <https://www.lhv.ee/et/uldtingimused>, p 8.19, (17.01.2023).

⁹² Bitstamp. FAQ. Who sells and who buys digital currencies at Bitstamp? Arvutivõrgus: <https://www.bitstamp.net/faq/who-sells-and-who-buys-digital-currencies-at-bitstamp/>, (18.01.2023).

⁹³ Bitstamp Blog. Bitstamp now offers Over the Counter (OTC) trading, 20.09.2022. Arvutivõrgus: <https://blog.bitstamp.net/post/bitstamp-now-offers-over-the-counter-otc-trading/>, (20.01.2023).

⁹⁴ Bitstamp. Terms of Use – Bitstamp Europe S.A, 10.01.2023. Arvutivõrgus: <https://www.bitstamp.net/legal/terms-of-use/sa/>, (20.01.2023).

⁹⁵ Kriptomat. Terms of service, 22.06.2022. Arvutivõrgus: <https://kriptomat.io/terms-and-conditions/>, (21.01.2023).

⁹⁶ CoinMarketCap. Top Cryptocurrency Spot Exchanges. Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com/rankings/exchanges/>, (15.03.2023).

Binance tingimuste kohaselt on antud platvormil võimalik teha tehinguid nii kasutajate endi (Binance P2P) vahel kui ka platvormiga (Binance OTC). Mõlemal juhul ei sätesta kasutajatingimused taganemiseks ühtegi võimalust.⁹⁷ Erandina taganemisõiguse rakendamise kohta võib tuua vaid tehingu, mis ei ole P2P platvormil lõpuni viidud (ingl.k. *open* ehk lahtine).⁹⁸ Bitstamp võimaldab seda tühistada niikaua, kuni tehingu vastaspoolt ei ole, kuid sel juhul ei ole tegemist tehingust taganemisega VÕS § 56 lg 1 tähenduses, sest tehingut ei ole õiguslikult veel toimunud.

Vastavalt Binance'i tingimustele on määratud krüptovaratehingutele kohalduvaks õiguseks Hong Kongi õigus ning vaidluste lahendamise kohaks on määratud Hong Kongi Rahvusvaheline Arbitratsioonikeskus (ingl.k. *Hong Kong International Arbitration Center*).⁹⁹ Eesti kodanikele kohalduva õiguse ja kohtualluvuse kohta kehtivad samad põhimõtted, millele on autor viidanud alapeatükis 1.2.2.3. Lisaks märgib autor, et välisriikide platvormidel, kelle teenuseid kasutavad ka Eesti isikud, puudub RahaPTS § 25 lg 2⁴ sätestatud kohustus tehingu algataja kohta koguda ülaltoodud andmeid (mh nimi, dokumendi nimetus ja number, isikukood või sünniaeg, sünnikoht ja elukoha aadress).

Kokkuvõtlikult on tegemist kapitaliturgudega sarnaste veebipõhiste vahetusplatvormidega, mille korraldajad võimaldavad krüptovaras kauplemist (nii kasutustokenite kui ka valuutatokenite ostu ja müüki). Krüptovara kauplemise platvormid pakuvad kasutajatele lihtsat võimalust krüptovara ostmiseks ja müümiseks, ning samuti võimaldavad need ka kauplemist erinevate krüptovarapaaride vahel.

1.2.4 Krüptovaraga tasumine e-kaubanduse tehingute puhul

Ametlikku õiguslikku definitsiooni e-kaubandusele Eesti ega Euroopa liidu õiguses ei ole. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (TTJA) veebilehe kohaselt on e-kaubandus veebipõhine kauplemise viis, kus ettevõtja pakub kaupu või teenuseid elektroonilises keskkonnas. Kauplemiseks vajalikud lepingud ettevõtja ning tema kliendi vahel sõlmitakse elektrooniliselt samas kohas eri kohtades viibides.¹⁰⁰ Käesoleva teadustöö kontekstis on selle alapeatüki all analüüsitud nimelt olukorda, kus krüptovara eest (nii kasutustokeni kui ka

⁹⁷ Binance. Terms of Use, 8.02.2023. Arvutivõrgus: <https://www.binance.com/en/terms>, (15.02.2023).

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet. E-kaubandus, 13.01.2021. Arvutivõrgus: <https://ttja.ee/e-kaubandus>, (15.02.2023).

valuutatokeni) on võimalik osta teisi kaupu ja teenuseid (mitte teist krüptovara, sest see liigituks platvormil kauplemiseks, mida on kirjeldatud ülal, peatükis 1.2.3).

2021. aasta USA ettevõtte CryptoRefills uuringu kohaselt kasutati krüptovara e-kaubanduses peamiselt järgnevate toodete ja teenuste ostmiseks:

- mobiilandmeside, telefoni kõneaeg ja sõnumid (55,2%¹⁰¹)
- arvutimängudega seotud krediit ja lisad (52,3%)
- mobiiliäpid (34,7%)
- digitaalne meelelahutus (nt veebipõhine filmide vaatamine) (28,5%)
- tarkvara (22,2%)
- pilveteenused (nt VPN-süsteem) (21,8%)
- riistvara ja elektroonika (15,1%)
- meediaväljaanded (nt ajalehed, ajakirjad) (13,8%)
- mood ja riietus (13,4%)
- toit (11,3%)
- reisimine (9,2%)
- meditsiin (4,2%)
- muu (2,9%)¹⁰²

Peamiseks põhjuseks krüptovara kasutamise taga on see, et krüptovara maksed toimuvad kiiremini, kui traditsiooniliste maksevahenditega sooritatud maksed. See omakorda kaitseb e-kauplejaid tagastuspettuse (ingl.k. *chargeback fraud*) toimepaneku eest.¹⁰³ Lisaks on kergem tagada klientide anonüümsust ning igaks tehinguks ei ole vaja koguda isikuandmeid. Võrreldes traditsiooniliste maksevahenditega on ka vahendustasud madalamad.¹⁰⁴

Samas põhjus, miks krüptovarade aktsepteerimine e-kaubanduses on jäänud teatud määral piiratuks on see, et paljud e-kaubanduse ettevõtjad ei tunne krüptovarade pakutavat lisaväärtust võrreldes muude klassikaliste makseviisidega. Olulist tähtsust krüptovaramaksete

¹⁰¹ Protsendid on määratud küsitlusele vastajate koguarvust.

¹⁰² Cabuk, U.C., Silenzi, M. Cryptocurrencies in retail. Consumer Adoption Report, 2021. Arvutivõrgus: https://www.academia.edu/49339457/Cryptocurrencies_in_Retail_Consumer_Adoption_Report_2021, lk 26, (10.02.2023).

¹⁰³ Klassikaliselt leiab tagastuspettus aset siis, kui tarbija sooritab oma krediitkaardiga veebipõhise ostu ja taotleb pärast ostetud kauba või teenuse kättesaamist väljastanud pangalt tagasimakset. Pärast heakskiitmist tühistab tagasimakse finantstehingu ja tarbija saab kulutatud raha tagasi. Tagasimakse korral vastutab e-kaupleja (müüja), olenemata meetmetest, mida ta tehingu kontrollimiseks kasutusele võttis.

¹⁰⁴ Dumitrescu, G. C. Bitcoin – A Brief Analysis of the Advantages and Disadvantages – Global Economic Observer 2017/5, No 2, lk 66-67.

aktsepteerimisel omab selliste makseteenusepakkujate kasutamine, kellel on seaduslik õigus vahendada krüptovaramakseid. Makseteenuse pakkujad, kes haldavad krüptovaramakseid e-kauplejate nimel, vähendavad nende riske (nt vahetuskursi kõikumine) ning edendavad innovatsiooni ja konkurentsi makseteenuste pakkumisel üldiselt.¹⁰⁵

Lisaks võivad selle variandi kasutamist takistada järgnevad murekohad. Tehingud võivad olla sellised, millest ei ole võimalik taganeda – võib juhtuda, et tarbija saadab krüptovara valele isikule ning antud juhul ei ole praktikas tavaliselt võimalik tehingut tagasi täita. Tarbija võib samuti eksida saadetud summades – teatud tehingutele võivad lisanduda vahendustasud, mida algselt ei märgata ning ettevõtjatele võib lõpuks väiksema väärtusega krüptovara kohale jõuda, kui tarbija saatis ning seetõttu võib ettevõtja keelduda tehingu sooritamisest. Tehingute kinnitamine võib mõnel juhul võtta kauem aega, kui tavalise raha puhul ning krüptovara väärtus võib jõuda selle aja sees muutuda.¹⁰⁶ Viimast eelkõige põhjusel, et tegemist on Euroopa järelevalveasutuste hinnangul väga volatiilsete vääringutega.¹⁰⁷ Täiendavalt võib faktoriks olla ka anonüümsus (mida autor käsitles ülal ka positiivse faktorina) ning teatud ettevõtjad ei julge võtta riski, kus nad ei teagi, kes nende klient on, sest viimane on identifitseeritav vaid tema krüptovara plokiahela aadressi kaudu.¹⁰⁸

Eestis saaksid e-kaubanduses tegutsevad ettevõtjad aktsepteerida krüptovaramakseid juhul, kui nad kasutaksid selleks RahaPTS § 3 p-s 10² nimetatud virtuaalvääringu ülekandeteenuse ning RahaPTS § 3 p-s 10 nimetatud virtuaalvääringu rahakotiteenuse tegevusluba omava ettevõtja teenuseid. Samamoodi võib ka e-kaubanduse pakkuja teoorias omandada need tegevusload ka ise, kuid vaadates Eestis MTR-i registrit virtuaalvääringuteenuse tegevuslubadega ettevõtetest, ei nähtu, et seal oleks e-kaubanduses tegutsevaid ettevõtjad.¹⁰⁹

Kuna 13.03.2023 seisuga aktsepteerivad coinmap.org seisuga bitcoini ca 30 000 ettevõtjat, kellest enamik tegutsevad tõenäoliselt ka e-kaubanduses¹¹⁰, siis on ka praktilised lähenemised väga erinevad. Eestis ametlik ning ka mitteametlik statistika selle kohta puudub, et kui paljud e-kaubanduse ettevõtjad võtavad kaupade ja teenuste eest vastu krüptovara, mistõttu toob autor

¹⁰⁵ Jonker, N. What derives the adoption of crypto payments to retailers? – Electronic Commerce Research and Applications 2019/35, lk 12.

¹⁰⁶ Cabuk/Silenzi (viide 102), lk 9-10.

¹⁰⁷ Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve, Euroopa Pangandusjärelevalve ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (viide 5).

¹⁰⁸ Euroopa Keskpank (viide 48), lk 21.

¹⁰⁹ Majandustegevuse registri infosüsteemi päring. Arvutivõrgus: https://mtr.ttja.ee/taotluse_tulemus, (27.02.2023).

¹¹⁰ Coinmap. Crypto ATMs & merchants of the World. Arvutivõrgus: <https://coinmap.org/>, (13.03.2023).

näiteid välisriikide e-kaubanduses tegutsevatest ettevõtjatest, kes krüptovaras ostmist võimaldavad. Selleks, et selgelt välja tuua praktikas leiduvaid erisusi, valis autor välja kaks ettevõtjat, kelle tingimusi allpool kirjeldab. Esimesel neist on selgelt eristatud krüptovaras maksmise tingimused ning konkreetselt sätestatud krüptovaras tehtud tehingute taganemise võimalused ja tagasitaitmise alused. Teine ettevõtja, kes on e-kaubanduses vahendaja, vastukaaluks välistab taganemise võimaluse ja enda vastutuse täielikult.

Esimene neist oli USA ettevõtte Safepal, mis pakub peamiselt krüptovara rahakotiteenust, kuid müüb ka muuhulgas füüsilisel kujul olevaid rahakotte, kaarte ning muid tooteid. Nimetatud teenusepakkuja pakub taganemist 15 päeva jooksul kauba kättesaamisest. Vastavalt lepingutingimustele, tagastatakse kliendile peale taganemist rahaline väärtus samal viisil kui kliendi algne valitud makseviis. Igasugune krüptovara tagasimakse arvutatakse USD väärtusest, mille klient on kauba eest tasunud, ja see makstakse samas krüptovaras, mida klient tellimuse esitamisel kasutas.¹¹¹

Teiseks ettevõtjaks valis autor platvormi Purse, kes pakub Amazonis müüdavate kaupade eest võimalust maksta krüptovaraga. Vastavalt tema tingimustele, ei vastuta Purse nende kaupade või teenuste tarnimise, kvaliteedi, ohutuse, seaduslikkuse ega mis tahes muu aspekti üle, mida tema klient saab osta. Purse ei vastuta selle eest, et müüja, kellega tema klient saab tehingu teha, tehingu tegelikult lõpule viib, või on tehingu tegemiseks üldse volitatud. Tingimused sätestavad, et kui Purse'i kliendil tekib probleeme seoses kolmandalt osapoolelt ostetud kaupadega, peab Purse'i klient vaidluse lahendama otse selle kolmanda osapoolega.¹¹²

Kokkuvõtlikult on kõnealuste e-kaubanduse platvormide näol tegemist aina enam populaarsust koguvate veebipõhiste platvormidega, mis võimaldavad toodete või teenuste ostmiseks kasutada nii kasutus- kui ka valuutatokeneid. Krüptovarade kasutamine muutub üha populaarsemaks, kuna need pakuvad e-kauplejatele uusi võimalusi ja avavad uusi turge. Nende kasutamisel on nii positiivseid kui ka negatiivseid aspekte ning kuna platvorme on väga suur kogus, siis on ka praktilised lähenemised tehingutingimuste osas väga erinevad.

¹¹¹ SafePal. SafePal Refund Policy. Arvutivõrgus: <https://www.safepal.com/about/refund>, (06.03.2023).

¹¹² Purse. Terms of Service, 24.10.2021. Arvutivõrgus: <https://purse.io/terms>, (06.03.2023).

1.3 Ettevõtja ja tarbija rollid

1.3.1 Tarbijakaitse eesmärk ja alused

Tarbijakaitse regulatsioon on püsitatud eesmärgiga kaitsta ebasoodsates olukordades olevaid tarbijaid. Ebasoodsad olukorrad on tingitud peamiselt sellest, et tarbijad on ettevõtjast vähem informeeritud, majanduslikult nõrgemas olukorras ning õigusküsimustes vähem kogenenud.¹¹³ Selleks, et vastata autori püsitatud uurimisküsimusele, et millistel tingimustel tekivad tarbija ja ettevõtja vahelised suhted erinevate krüptovaratehingute liikide puhul, avab autor esmalt tarbija ja ettevõtja mõistete tausta. Peale mõistete avamist on autoril võimalik analüüsida tarbijakaitse regulatsiooni kohaldumist konkreetsetele krüptovaratehingute liikidele.

VÕS-is sätestatud tarbijakaitseregulatsioon tugineb suures osas Euroopa Liidu regulatsioonile, mille õiguslikeks alusteks Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ning 169.¹¹⁴ Artikkel 114 sätestab siseturu väljakujundamise põhimõtted ning artikkel 169 näeb ette, et tarbijate huvide edendamiseks ja kõrgetasemelise tarbijakaitse tagamiseks aitab EL kaitsta tarbijate tervist, turvalisust ja majanduslikke huve, ning samuti edendada nende õigust teavitamisele, koolitamisele ja organiseerumisele oma huvide kaitseks. Täiendavalt näeb ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta artikkel 38 ette, et EL-i poliitikaga tuleb tagada tarbijakaitse kõrge tase.¹¹⁵ Tuginedes sellistele alustele on õiguskorras defineeritud tarbija ja ettevõtja ning reguleeritud nendevaheline õigussuhe.

1.3.2 Ettevõtja

Tarbijakaitseõiguse kohaldamiseks peab lepingu üheks pooleks olema VÕS § 1 lg 6 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL (tarbijaõiguste direktiivi) artikli 2 p 2 kohaselt „ettevõtja“, ehk „füüsiline või juriidiline isik, olenemata sellest, kas viimane on era- või avalik-õiguslikus omandis, kes tarbijaõiguste direktiiviga reguleeritud lepingute raames tegutseb – kaasa arvatud teiste isikute kaudu, kes tegutsevad tema nimel või ülesandel – eesmärgil, mis on seotud tema kaubandus-, majandus-, ametialase või kutsetegevusega.“¹¹⁶ Sellest tulenevalt on oluline just kaubanduslik tegevus – isik peab sisenema turule, kus

¹¹³ Euroopa Komisjon. Suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL (tarbija õiguste kohta) tõlgendamiseks ja kohaldamiseks, 29.12.2021. ELT L 525, lk. 1–85, lk 6.

¹¹⁴ Euroopa Liidu toimimise leping. – EÜT C 202, 7.6.2016, lk 47-361.

¹¹⁵ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – EÜT C 202, 7.6.2016, lk 391-407.

¹¹⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25. oktoober 2011, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, ELT L 304, 22.11.2011, lk 64—88.

pakutakse teenuseid või kaupu ja järgima seaduses sätestatud reegleid. Isik peab tegutsema iseseisvalt ning konkureerima teiste turuosalistega teatud ajaperioodi vältel.¹¹⁷ Kuigi EL-i õigusaktides on tehingu majandus- ja kutsetegevuses tegutsev isik defineeritud kui „kaupleja“, siis antud teadustöö raames kasutab autor VÕS-is sätestatud mõistet „ettevõtja“.

Lisaks asjaolu, kas isik tegutseb väljaspool oma majandus- ja kutsetegevust, ehk mitte ettevõtjana, vajab iga kord juhtumipõhist hindamist.¹¹⁸ Ettevõtja määramiseks on Euroopa Komisjon aga välja toonud kriteeriumid, mida võiks ettevõtjaks liigitamisel arvesse võtta:

- „kas müüki teostati organiseeritud viisil;
- kas kõnealuse müügi eesmärk on tulunduslik;
- kas müüjal on müügiks pakutavate toodete kohta selline teave ja tehniline oskusteave, mida tarbijal ei pruugi tingimata olla ja mis asetab ta soodsamasse olukorda kui tarbija;
- kas müüjal on selline õigusseisund, mis lubab tal äritehinguid teostada;
- mil määral on internetimüük seotud müüja ettevõtluse või kutsetegevusega;
- kas müüja on käibemaksukohustuslane;
- kas müüja, kes tegutseb mõne ettevõtja nimel või oma arvel või teise isiku kaudu, kes tegutseb oma nimel ja arvel, on saanud tasu või osa kasumist;
- kas müüja on kõnealused uued või kasutatud asjad ostnud edasimüüki silmas pidades, andes nii sellele tegevusele reeglipärasuse, sageduse ja/või samaaegsuse oma ettevõtluse või kutsetegevusega;
- kas müüdavad kaubad on kõik sama liiki või sama väärtusega; ning
- kas pakkumine keskendub vähesele arvule toodetele.“¹¹⁹

Tegemist ei ole küll ammendava loeteluga ning tingimusi tuleb vaadata koosmõjus (ühest täidetud tingimusest ei piisa, et isikut saaks liigitada ettevõtjaks).¹²⁰ Ettevõtjatel on iga sõlmitava tehingu puhul kohustus eeldada, et tehingu vastaspooleks on tarbija. Ettevõtjatele ei piisa sellest, et nad annaksid tehingu vastaspoolele võimaluse teha linnuke kasti, mis välistaks tema tarbija staatuse. Nimetatud situatsiooni tuleb praktikas üsna sageli ette, kuid tegelikult peavad ettevõtjad võtma kasutusele täiendavaid hoolsusmeetmeid, kui nad soovivad olla kindlad selles, et tehingu teine pool ei oleks tarbija. Täiendavalt võiks näiteks tehingu teiselt

¹¹⁷ Kainer, F. Der Verbrauchergerichtsstand bei Kapitalanlagegeschäften. – Zeitschrift für Bankrecht und Bankwirtschaft. 2018/30, No 6, lk 370.

¹¹⁸ EKo C-105/17, *Komisija za zaštita na potrobitelite v Evelina Kamenova*, ECLI:EU:C:2018:808, p 36–37.

¹¹⁹ Euroopa Komisjon (viide 113), lk 6-7.

¹²⁰ C-105/17, *Kamenova*, p. 27–29, 34–40 ja 45.

poolelt küsida äriregistri väljavõtteid, tegevusloa koopiad või muid dokumente, mis tõendavad fakti, et isik ei ole tarbija.¹²¹

Järelikult, analoogiale tuginedes, ei piisa ka krüptovaratehingute puhul faktist, et müügitingimustes on kirjas, et tehingust (vahet ei ole kas ICO-st, ostust platvormil, või e-kaubanduse tehingust) võivad osa võtta ainult kutselised investorid ning see on tarbijatele keelatud. Tarbija staatuse välistamiseks peavad ettevõtjad läbi viima täiendava kontrolli. Kokkuvõtvalt peab ettevõtja eeldama, et teeb tehingut alati tarbijaga või välja selgitama teise poole ettevõtja staatuse ülaltoodud aspektide nimekirja kaudu.

1.3.3 Tarbija

Tarbijakaitseregulatsiooni kohaldamiseks ei piisa ainult sellest, et üks tehingu pool oleks ettevõtja ning on vaja, et teiseks pooleks oleks tarbija. Kui VÕS § 1 lg 5 sätestab, et tarbija on füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus- või kutsetegevuse, siis tarbijaõiguste direktiivis on „tarbija“ defineeritud laiemalt: „füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga reguleeritud lepingute raames tegutseb eesmärgil, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus-, ametialase või kutsetegevusega“. Väljatoodud definitsioon on kasutusel EL aktides põhimõtteliselt ilma muudatusteta. Tegemist on negatiivse definitsiooniga, mis ei kehti ühegi juriidilise isiku suhtes, isegi kui neil on mitteäriline iseloom, nagu näiteks mittetulundusühingutel.¹²²

Euroopa Kohus on seisukohal, et isegi juhul, kui isik sõlmib lepingu eesmärgiga tulevikus majandustegevust läbi viia, siis ei ole tegemist tarbijaga ning tarbijakaitse regulatsiooni kohaldamine on välistatud.¹²³ Lisaks, vastavalt tarbijaõiguste direktiivi põhjenduspunktile 17, et isikut nimetada tarbijaks, peaks kahesuguse eesmärgiga lepingute puhul kaubanduslik eesmärk olema piiratud ning ei tohiks olla lepingu kontekstis domineeriv. Nimetatud põhjenduspunkt tuleneb 2005. aasta Euroopa Kohtu praktikast.¹²⁴

Seega kokkuvõtlikult on regulatsiooni kohaldamise analüüsiks vaja esmalt välja selgitada, kas

¹²¹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 112, vrd 10.

¹²² Euroopa Parlament. The notion of 'consumer' in EU law, 2013. Arvutivõrgus: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130477/LDM_BRI\(2013\)130477_REV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130477/LDM_BRI(2013)130477_REV1_EN.pdf) (01.10.2022).

¹²³ EKo C-269/95, *Francesco Benincasa v Dentalkit Srl.*, ECLI:EU:C:1997:337, p 17-19.

¹²⁴ Eko C-464/01, *Johann Gruber v Bay Wa AG*, ECLI:EU:C:2005:32, p 54.

krüptovara pakkuja, seda platvormil müüv isik (või platvorm ise müüjana tegutsedes) või e-poes müüv isik, kes aktsepteerib makseid krüptovaras, tegutseb oma majanduse- või kutsetegevuses. Teiseks peab välja selgitama, et kas tehingu teiseks pooleks (ostjaks) olev isik on füüsiline isik, kes ei tegutse oma majanduse ja kutsetegevuse raames tehingu läbiviimise ajal. Esmatähtis on analüüsida ostja tehingu sõlmimise eesmärki. Kui mõlemat aspekti on võimalik jaatada, siis kuulub kohaldamisele tarbijakaitseregulatsioon. Järgnevalt analüüsib autor alapeatükis 1.1.2 kirjeldatud tehingutüüpide põhiselt, et kes on klassikalistes tekkivates lepingulistest suhetes tarbijad ning ettevõtjad. Autor peab vajalikuks tehingutüüpe eristada, kuna tegemist on eesmärgi poolest erinevate lepinguliste suhetega, millel kõigil on oma spetsiifika.

1.4 Tehingupoolte rollid krüptovaratehingute puhul

1.4.1 Ettevõtja ja tarbija ICO puhul

Üldiselt saab ettevõtjateks nimetata kõik ICO-des emiteerija rollis olevaid ettevõtteid, kelle eesmärk on organiseeritud viisil teenida kasumit (isegi kui kasumit soovitakse kasutada heategevuslikul eesmärgil). Täpsemalt, ettevõtjate alla on võimalik liigitada ka näiteks kapitalikaasamise ICO-de korraldajateks olevad ettevõtted, kes veel ise muud teenust ei paku, kuna teenuse- või tootearendusega tegelemine liigitub samuti kaubanduslikuks tegevuseks. See tähendab, et ettevõtjate pakutav toode või teenus ei pea täielikult valmis olema ja piisab arendusprotsessist.¹²⁵

Niikaua, kui ICO kaudu tokenit omandav füüsiline isik ei tee seda oma majandustegevuse käigus, saab teda lugeda tarbijaks. Arvestades krüptovaratehingute ülalkirjeldatud anonüümset iseloomu, ei pruugi ICO korraldaja täpselt teada, kes tema korraldatavas ICO-s osaleb.¹²⁶ Sellisel juhul on selle korraldajal alati kohus eeldada, et teiseks pooleks on tarbija.¹²⁷ Isegi kui definitsiooni alusel on üks pool võimalik liigitada tarbijaks, siis tarbijakaitseregulatsiooni kohaldamiseks on vaja, et teine pool oleks ettevõtja ning tegutseks oma majandustegevuse raames. Oluline on analüüsida tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumist konkreetse kaasuse põhiselt, võttes arvesse kõiki erinevaid aspekte, mis on kajastatud ülal, alapeatükis 1.3 (tokeni omadused, ettevõtja ja tarbija eesmärgid, nende õiguslik vorm, tehingu tingimused jm).

¹²⁵ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 112, vrd 10.

¹²⁶ Euroopa Keskpang (viide 48), lk 21.

¹²⁷ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 112, vrd 10.

Üleval, alapeatükis 1.2.2.2, mainitud Polybiuse tokeni ostmisel on võimalikku tarbijakaitse regulatsiooni kohaldumist analüüsinud Harju Maakohtus aastal 2019. Tegemist on väga tähelepanuväärse lahendiga nimelt seetõttu, et tegemist on ainsa korraga, kus Eesti kohtusüsteemis on vaieldud ICO krüptovaratehingust taganemise üle. Nimetatud kaasuses omandas füüsiline isik tokeneid 64 120 euro ulatuses. Esiteks analüüsis kohus tarbijakaitse regulatsiooni kohaldamist ning leidis, et isiku tegevus tokeneid ostes ei olnud tema tegevus tarbijana. “Krüptoraha ostmine (nagu ka aktsiate või osahingu osade omandamine) ei ole isiku tegevus tarbijana. See on tema majandus- ja kutsetegevus (tavapäraselt eesmärgiga saada tulu). Kuivõrd kostja tegevus lepingu sõlmimisel oli seotud majandus- ja kutsetegevusega, ei tegutsenud kostja tarbijana ja tarbijakaitse sätteid temale ei laiene.”¹²⁸

Majandus- ja kutsetegevust põhjendati kohtu poolt sellega, et tokeneid ostnud isik on 9 erineva ühingu juhtorgani liige ja osanik, millest suurem osa tegelevad varade ostu ja edasimüügiga. Kohus leidis täiendavalt, et isegi juhul, kui eelnevalt nimetatu ei oleks kostja igapäevane majandustegevus, siis ei tuleks teda tehtud tehingute raames siiski käsitleda mitte tarbija, vaid hoopis majandus- ja kutsetegevuses tegutseva isikuna, sest isiku tegevus jääb käesoleval juhul olemuslikult tarbijana tegutsemise sfäärist välja.¹²⁹ Kohus põhjendas seda Euroopa Kohtu lahendiga C-498/16, mille alusel “lepingud, mis on sõlmitud väljaspool igasugust majandus- ja kutsetegevust ja vastavaid eesmärgi, nendest sõltumatult ning mille ainus eesmärk on eratarbimise käigus rahuldada üksikisiku isiklike vajadusi, kuuluvad tarbija kui nõrgemaks peetava poole kaitsmisega ette nähtud erinormide kohaldamisalasse, samas kui selline kaitse ei ole põhjendatud lepingute puhul, mille eesmärk on kutsetegevus”.¹³⁰

Maakohus tugines täiendavalt varasematele Riigikohtu seisukohtadele, et isik ei tegutse tarbijana mh siis, kui ta teeb tehingu huvist majandus- ja kutsetegevuse vastu¹³¹ ning selleks, et hinnata, kas on tegu iseseisva majanduskutsetegevusega, tuleb vaadelda, kas tegevus on järjepidev ja kas selle eesmärgiks on tulu saamine.¹³² Ringkonnakohus nõustus maakohtu seisukohtadega ning asja 3. astmes samuti ei arutatud.¹³³ Autor järeldab siit, et vaja on vaadata iga olukorda juhtumipõhiselt. Tuginedes esimeses peatükis analüüsitud akadeemilisele kirjandusele, ei ole autori hinnangul mõistlik järeldada, et iga kord, kui isik soovib kasumit

¹²⁸ HMK 2-18-16076/17 p 34, 39-41.

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ EKo C-498/16, *Maximilian Schrems v Facebook Ireland Limited*, ECLI:EU:C:2018:37, p 29.

¹³¹ RKTK 3-2-1-8-06 p 15.

¹³² RKTK 3-2-1-66-14, p 16.

¹³³ TlnRnK 2-18-16076/31.

teenida, on tarbijakaitse regulatsiooni kohaldumine välistatud. Kohtuotsuses sisalduva piiratud informatsiooni põhjal ei ole võimalik analüüsida tokeni ostnud isiku kõiki huvisid ning eesmärgi, mida ta soovis täita, kui ta Polybiuse tokeneid omandas.

Varasemalt, aastal 2018, on ühes teadustöös leitud, et ICO-des osalejad vajavad pigem kaitset, mis sarnaneb investorite kaitsele, kui VÕS-is sätestatud tarbijate kaitsele. Refereeritava teadustöö autor põhjendas seda asjaoluga, et investorite kaitse eesmärgiks peaks ICO puhul olema nimelt piisava informatsiooni tagamine – sellisel juhul on investoril võimalus investeerida teadlikult.¹³⁴ Käesoleva teadustöö autor täiendaks varasemas teadustöös toodud seisukohta ning tuginedes varasemalt käsitletud allikatele leiab, et tarbijakaitse normid peavad samuti kohalduma, kuna tegemist on ettevõtja ning tarbija vahelise lepingulise suhtega. Lisaks, viie aasta möödudes on ka turg muutunud tarbijatele kättesaadavamaks – suurenenud on pakutavate tokenite arv ning seeläbi ka ICO-de korraldamine.¹³⁵ Sellele tuginedes on vaja tagada ka kõikide tarbijate õigused, muuhulgas ICO-dega seotud krüptotehingute puhul.

Kokkuvõtlikult võib igat ICO korraldajat pidada ettevõtjaks niikaua, kui ICO eesmärk on organiseeritud viisil teenida tulu. ICO-s osalevat investorit võib pidada tarbijaks, kui ta on füüsiline isik, kes ei tegutse tokenite omandamisel majandus- või kutsetegevuses. Tarbija staatuse määramisel tuleb arvesse võtta tema eesmärki (sh tema kontrollitavate juriidiliste isikute olemust), investeringu summat ning ka isiku teadmisi ja kogemusi valdkonnast.

1.4.2 Ettevõtja ja tarbija platvormikauplemise puhul

Osapoolte rollide määratlemisel platvormikauplemise puhul mängib peamist rolli platvormi ülesehitus. Ülevalpool määratletud OTC platvormi puhul on olukord selgem. Nimelt saab ettevõtjaks lugeda platvormi, kes oma majandustegevuse käigus pakub oma klientidele võimalust omandada krüptovara. OTC platvormi võib võrrelda tavalise turustendiga, kus üks isik müüb kõikidele soovijatele puuvilju ning samamoodi hüpoteetiliselt ka ostaks turul käijate käest puuvilju.¹³⁶ Juhul, kui tehingu teiseks pooleks on füüsiline isik, kes ei tegele tokenite ostmisega oma majandustegevuses, saaks jaatada tarbija ja ettevõtja suhet ning tarbijakaitse regulatsiooni kohaldumist.

¹³⁴ Saluste (viide 11), lk 60.

¹³⁵ Statista. Number of crypto coins 2013-2023, 01.02.2023. Arvutivõrgus <https://www.statista.com/statistics/863917/number-crypto-coins-tokens/>, (10.03.2023).

¹³⁶ Armour, J., jt. Principles of Financial Regulation. Oxford: Oxford University Press 2016, lk 101.

Teistpidi saab tarbijakaitse regulatsiooni kohaldumist välistada olukorras, kus platvormilt ostev isik (nii füüsiline kui juriidiline) tegutseb enda majandustegevuses. Üheks näiteks saab tuua olukorra, kus isikul on plaan omandatud tokenid teisel platvormil kiirelt parema kursiga maha müüa ning teenida läbivalt sellega endale tulu – nimetatud tegevust kutsutakse ingl.k. *Crypto Arbitrage* 'iks.¹³⁷

P2P platvormi puhul on tegemist VÕS § 54³ lg 1 mõistes internetipõhise kauplemisskohaga, ehk kauplemisskohaga, kus „tarbija saab sõlmida teise ettevõtja või tarbijaga lepinguid sidevahendi abil, kasutades selleks tarkvara, sealhulgas veebilehte, veebilehe osa või rakendust, mida käitab ettevõtja või mida käitatakse ettevõtja nimel.“ Vastavalt VÕS § 54³ lg 3 p-le 2 ja 3 peab kauplemisskoha pidaja tarbijale enne lepingu sõlmimist mh esitama teabe selle kohta, kas internetipõhises kauplemisskohas asju või muid hüvesid pakkuv kolmas isik on ettevõtja või mitte, lähtuvalt kolmanda isiku avaldusest internetipõhise kauplemisskoha pidajale. Juhul, kui kolmas isik, kes pakub asju või muid hüvesid, ei ole ettevõtja, siis peab platvormikasutajale edastama selle kohta teabe, et lepingu suhtes ei kohaldata EL tarbijakaitseõigusest tulenevaid tarbijate õigusi. Nimetatud mõiste ja sellega seotud kohustused võeti üle Eesti õiguskorda alles 28.05.2022, kui Eesti õigusesse võeti üle nn tarbijaõiguste direktiivi moderniseerimise direktiiv 2019/2161.¹³⁸

Eelnevale tuginedes peavad P2P platvormil kauplejad andma kauplemisskoha pidajale avalduse, kus nad määravad ära, et kas nad on ettevõtjad või mitte. Tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumine sõltub sellest, mis tüüpi kauplejatega on tegu. Kui platvormil müüv isik tegutseb majandustegevuses ning ostev isik mitte, siis on võimalik tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumist jaatada. Kui mõlemad isikud ei tegutse oma majandustegevuse raames või just tegutseksid, siis tuleb regulatsiooni kohaldumist eitada. Sel juhul on tegemist kahe ettevõtja või kahe tarbija vahelise majandustegevusega.

Kokkuvõtlikult saab OTC platvormi ennast igal juhul lugeda ettevõtjaks ning tarbijaks saab lugeda füüsilist isikut, kes ei tegele majandus- või kutsetegevuses. Tarbija määratlemisel tuleb

¹³⁷ Makarov, I. Schoar, A. Trading and arbitrage in cryptocurrency markets. – Journal of Financial Economics 2020/135, No 2, lk 293.

¹³⁸ Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu Direktiiv (EL) 2019/2161, 27. november 2019, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 98/6/EÜ, 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL, et ajakohastada liidu tarbijakaitse norme ja tagada paremini nende täitmine (EMPs kohaldatav tekst) ELT L 328, 18.12.2019, lk 7–28.

jällegi arvestada tema eesmäärke, kogemusi ning kauplemismahte. P2P platvormi puhul teevad platvormil kauplevad isikud platvormipidajale avalduse, kus nad märgivad ära, kas nad on ettevõtjad või mitte. Kui platvormil müüb majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik ning ostjaks saab lugeda isikut, kes ei tegutse majandus- või kutsetegevuses, siis on võimalik tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumist jaatada ning muudel juhtudel mitte.

1.4.3 Ettevõtja ja tarbija e-kaubanduse puhul

Autor toetub e-kaubanduse analüüsimisel just veebipõhiste platvormidele ning jätab ühekordse eraisikute poolt korraldatava internetimüügi krüptovaras teadustööst välja. E-kaubanduse puhul on tõenäoliselt kõige selgem, kes on ettevõtja ning kes on tarbija. Ettevõtjaks saame lugeda iga e-kaubanduse platvormi, kuna nende kõikide majandustegevus ongi organiseeritud tulu teenimine ehk teenuste ja toodete müük. Järelikult ei ole ühtegi võimalust, kus platvormipakkujat ei saaks liigitada ettevõtjaks, kuna nad kõik tegutsevad tulu teenimise eesmärgil.

Järelikult sõltub tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumine vaid sellest, kes on ostja rollis. Juhul, kui ostja omandab tokeneid oma majandustegevuse jaoks, ei saaks tarbijakaitseregulatsioon kohalduda. Üheks näiteks saame tuua olukorra, kus isik ostab e-poest krüptovara, kasutades oma ettevõttele tarkvaraprogrammi, mida tahab kasutada äritegevuses. Isegi, kui isik tahab programmi alles hiljem äritegevuses kasutada, siis vastavalt Benicasa kaasusele ei saa isik endiselt tarbija mõiste alla minna ning tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumine on välistatud.¹³⁹ Kokkuvõtlikult on kõik e-kaubanduses tegutsevad isikud ettevõtjad ning tarbijaregulatsiooni kohaldumiseks tuleb arvesse võtta tarbija lepingu sõlmimise eesmärki (nt kas tarbija teeb tehingu oma isiklike vajaduste rahuldamiseks).

Eelnevale tuginedes vajab iga krüptotevaratehing kaasuspõhist analüüsi, kas on olemas õiguslik alus tarbijakaitsesätete kohaldumiseks. Kõik eelnevalt nimetatud krüptovaratehingud mõjutavad tarbijate õigusi ning järgnevalt keskendub teadustöö autor sissejuhatuses tõstatatud uurimisküsimuse lahendamiseks täpsemalt tarbija taganemisõiguse analüüsimisele.

¹³⁹ EK C-269/95, *Benincasa*, p 19.

2. TAGANEMISÕIGUS NING TAGANEMISÕIGUSE VÄLISTAMISE ERAND JA SELLE KOHALDAMINE

2.1 Taganemisõigus kui tarbijate kaitse

2.1.1 Taganemisõiguse regulatsioon ning selle taust

Esiteks mainib autor, et ülalnimetatud olukorras, kus tarbija ja ettevõtja suhet ei teki, ei saa kumbki tehingu pool tugineda tarbijakaitseregulatsioonile. Antud peatükis uurib autor seadusandluses sätestatud tarbijate taganemisõiguse eesmärki, potentsiaalset regulatsiooni taganemiseks ning ettevõtjate võimalust tugineda sättele, mille alusel on tarbijate taganemine välistatud. Lisaks uurib autor ka tarbijakaitse olukorda juhul, kui ettevõtjatel on õigus tugineda taganemise välistamise erandile.

Eestis on krüptovaratehingute puhul asjakohane tarbijate taganemisõigus sätestatud VÕS § 56 lg-s 1, mis omakorda tuleneb tarbijaõiguste direktiivi artiklist 9 lõikest 1. Kõnealune tarbijakaitseenorm annab tarbijale õiguse 14 päeva jooksul sidevahendi abil sõlmitud lepingust taganeda ilma põhjust esitamata. Autor peab vajalikuks avada ka tarbijate taganemisõiguse tausta, et mõista selle olulisust ning sisu.

Taganemisõigus oli ELi tasandil olemas juba enne tarbijaõiguste direktiivi kehtestamast, kuna nii väljaspool ärruume sõlmitavate lepinguid kui kauglepinguid käsitlevad direktiivid (direktiiv 85/577/EMÜ ning direktiiv 97/7/EÜ) on andnud tarbijatele õiguse lepingust taganeda. Samas tekitab kehtestatud eeskirjade sisu ja nende kohaldamise praktika siseturul ebakindlust. Esiteks olid mõlemad direktiivid minimaalse ühtlustamise direktiivid, mis tähendas, et praktikas tagati direktiive ülevõtvate siseriiklike eeskirjade alusel tarbijatele kogu ELis erinev kaitse. Lisaks ei sätestanud kumbki direktiiv eeskirju, mis määraksid taganemise praktilised alused.¹⁴⁰

Tarbijaõiguste direktiivi preambula põhjenduspunktides 40 ja 44 toob seadusandja samuti välja, et taganemistähtaja pikkuse varieerumine nii liikmesriigiti kui ka kauglepingu ja väljaspool ärruume sõlmitava lepingu vahel põhjustas õiguslikku ebakindlust. Täiendavalt on piiriülese müügiga tegelevatele ettevõtjatele ebavajalikke kulutusi tekitanud ka erinevused viisides,

¹⁴⁰ Lübberding, C., jt. Contribution to Growth: Legal Aspects of Protecting European Consumers. European Legal Studies Institute 2019. Arvutivõrgus: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631066/IPOL_STU\(2019\)631066_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631066/IPOL_STU(2019)631066_EN.pdf), lk 30-31, (15.10.2022).

kuidas liikmesriigiti taganemisõigust teostati. Üheks ühtlustamise eesmärgiks oli seega ettevõtjate paremate majanduslike huvide tagamine.

Taganemisõiguse esimeseks tingimuseks on lepingu sõlmimine sidevahendi abil. Vastavalt VÕS § 52 lg 2 saab sidevahendiks lugeda iga viisi, mis võimaldab teineteisest eemal viibival tarbijal ja ettevõtjal korraldada läbirääkimisteks ning lepingu sõlmimiseks vajalikku teabevahetust. Paragrahv määratleb näidetena sinna hulka muuhulgas ka telefoni ning arvuti.

Selleks, et lepingut oleks võimalik nimetada sidevahendi abil sõlmitud lepinguks ning taganemisõigust oleks võimalik kohaldada, peavad kumulatiivselt olema täidetud järgnevad VÕS § 52 lg-s 1 nimetatud tingimused: (i) leping peab olema sõlmitud analoogsete lepingute sõlmimiseks kasutatavas turustus- või teenindussüsteemis, (ii) ettevõtja ning tarbija ei tohi viibida lepingu sõlmimisel ühel ajal koos samas kohas, ja (iii) lepingupoolte tahteavaldused lepingu sõlmimiseks edastatakse eranditult üksnes sidevahendi abil. Turustus- või teenindussüsteem tähendab, et lepingute sõlmimine sidevahendi abil ei ole ettevõtja jaoks juhuslik, vaid hoopis osa tema tavapärasest lepingute sõlmimise viisist. Lisaks peaks turustus- või teenindussüsteemimõiste katma ka näiteks internetipõhist veebiplatvormi, mida pakub kolmas isik, aga ettevõtja oma äritegevuses kasutab.¹⁴¹

Täiendavalt, enne kui autor analüüsib taganemisõiguse välistust, peab ta vajalikuks avada ka taganemisõiguse eesmärgi selleks, et mõista, millistel juhtudel peab tarbijatele sellise võimaluse kindlasti tagama.

2.1.2 Taganemisõiguse eesmärk

Õigusteadlaste Abrili, Blazquezi ning Evora artikli kohaselt on taganemisõigus mõeldud eelkõige selleks, et ületada õiguslik ja majanduslik jõu ülekaal, mis ettevõtjatel tarbijate suhtes eksisteerib. Sel eesmärgil ohverdatakse lepingu siduvuse põhimõte, ehk tarbijal on õigus murda õiguslik seotus ehk *vinculum iuris* ilma, et selleks eksisteeriks õiguslik alus (näiteks lepingu rikkumine, pettus) või kohustus hüvitada tekkinud kahju lepingu teisele poolele (ettevõtjale).¹⁴²

¹⁴¹ Sein, K. VÕS § 52/4.2 Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 2 vlj. Tallinn: Juura 2016.

¹⁴² Abril, P. T., Blazquez, F. O., Evora, J. M. The Right of Withdrawal in Consumer Contracts: A Comparative Analysis of American and European Law. – University of Miami Business School Research Paper Series 2018/13, lk 31-32.

Kuigi taganemisõigus mõjutab tõsiselt lepinguõiguse ühte üldpõhimõtet *pacta sunt servanda*, ei anna Euroopa seadusandja kõikidele tarbijale üldist taganemisõigust, vaid pigem soosib tarbijaid, kelle positsioon eriti nõrk kolmel võimalikul põhjusel:¹⁴³

- Tarbija poolt sõlmitud leping on keerukas ja / või sellel on oluline mõju tarbija finantsseisundile.¹⁴⁴
- Leping on sõlmitud nn üllatusteguri alusel. See stsenaarium leiab aset väljaspool äriruume sõlmitud lepingute, mille puhul võidi leping sõlmida kiirustades, surve all (läbi agressiivsete müügivõtete), ilma nõuetekohase läbimõtleamiseta või vajaliku teabe puudumisega. Sel viisil püütakse kaitsta eriti nõrka ja haavatavat tarbijat ettevõtja eest.
- Toote proovimise ja tundmaõppimise võimalus puudub. Nimetatud asjaolu esineb näiteks kaugmüügi ja finantsteenuste kauglepingute puhul.¹⁴⁵

Taganemisõigus antakse kõikidel nimetatud juhtudel, mis tähendab, et oluline ei ole analüüsida lepingu sõlmimise täpseid asjaolusid (nt ei ole oluline see, kas leping sõlmiti surve all või mitte).¹⁴⁶ Lisaks on tehniline võimalus, et taganemine kannab kindlustusfunktsiooni (tarbija saaks taganeda, kui ta majanduslik olukord ootamatult raskeneks), kuid see tuleb siiski välistada taganemisperioodi lühikese aja tõttu.¹⁴⁷ Autor on seisukohal, et praegusel juhul peaksid tehingud krüptovaraga minema peamiselt ülalloodud nimekirja I või III punkti alla. Seda kinnitab ka see, et Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve, Euroopa Pangandusjärelevalve ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve on ühiselt viimati 2022. aastal välja andnud hoiatuse tarbijatele seoses krüptovarade spekulatiivsuse ja volatiilsusega. Hoiatuse peamine eesmärk on juhtida tarbijate tähelepanu aspektile, et kõnealuste instrumentidega kaasneb suur risk ning need ei sobi kõikidele isikutele investeringuteks või maksevahenditena kasutamiseks.¹⁴⁸ Nimetatud järelevalveasutuste hoiatust on teadustöö autor täpsemalt käsitletud ka töö sissejuhatuses.

Eelnevalt kirjeldatule tuginedes on taganemisõiguse sätestamisega Euroopa seadusandja peamine eesmärk ergutada ELi siseturu arengut, soodustades tarbijate osalemist piiriülestes tehingutes läbi ühepoolse ja *ad nutum* lepingu lõpetamise õiguse tunnustamisega.¹⁴⁹ Oluline on

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ Howells, G., Twigg- Flesner, C. Wilhelmsson, T. Rethinking EU Consumer Law. Abington: Routledge 2018, lk 113.

¹⁴⁵ Abril/Blazquez/Evora (viide 142), lk 31-32.

¹⁴⁶ Howells/Twigg-Flesner/Wilhelmsson (viide 144), lk 113.

¹⁴⁷ Ben-Shahar, O., Posner, E. A. The Right to Withdraw in Contract Law. – Journal of Legal Studies 2011/40, No 1, lk 134.

¹⁴⁸ Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve, Euroopa Pangandusjärelevalve ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (viide 5).

¹⁴⁹ Abril/Blazquez/Evora (viide 142), lk 31-32.

toonitada, et lepingust taganemise õigus kaitseb tarbijaid ainult siis, kui seda tegelikult kasutatakse. Täpsemalt tähendab see seda, et tarbijad peavad olema teadlikud lepingust taganemise võimalusest ja kasutatavatest menetlustest. Lisaks sellele peaks lepingust taganemise aeg olema piisavalt pikk. Samuti ei tohi lepingust taganemine olla liiga koormav ega tekitada täiendavaid kulusid. Kui eelnevalt nimetatud tingimused on täidetud, siis saab õigusteasutajate Reinhard Steennoti hinnangul jaatada tõhusa tarbijakaitse olemasolu.¹⁵⁰

Eelnevast hoolimata on osades olukordades vajalik taganemisõiguse välistus, et tagada tehingu osapoolte võrde kohtlemine. See on põhjustatud asjaolust, et teatud tehingute puhul võib taganemisõiguse tarbijatele alles jätmise jätta tururiski põhjendamatult hoopis ettevõtja kanda, mis ei ole tarbijaõiguste direktiivi eesmärk.¹⁵¹

2.2 Taganemisõiguse välistus vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 1¹

2.2.1 Taganemisõiguse välistuse eesmärk

Eestis on käesoleval hetkel krüptovaratehingutest kõige asjakohasem taganemisõiguse välistus sätestatud VÕS § 53 lg 4 p-s 1¹. Nimetatud paragrahvi kohaselt on taganemisõigus välistatud selliste sidevahendi abil sõlmitud lepingute puhul, mille esemeks on: „sellise asja üleandmine, teenuse osutamine või muu soorituse tegemine, mille hind sõltub finantsturu kõikumisest, mida ettevõtja ei saa mõjutada ja mis võib ilmnedagi taganemistähtaja jooksul, sealhulgas lepingutele, mille esemeks on teenused, mis on seotud välisvaluutaga või väärtpaberituruse seaduse §-s 2 nimetatud väärtpaberitega.“ Eesti õiguse säte on põhimõtteliselt analoogselt üle võetud tarbijaõiguste direktiivi artiklist 16 (b). Ainsaks erinevuseks on asjaolu, et EL-i õiguses ei ole toodud konkreetseid näiteid, millistele lepingutele nimetatud välistus kohaldub.

Sellisteks lepinguteks oleksid eelkõige kõikvõimalikud tehingud finantsturu instrumentidega, milleks on aktsiad, osakud, võlakirjad jne. Täiendavalt hõlmab nimetatud finantsturgude definitsioon nt kauplemist tooraine-, väärismetallide vms turul. Normi alla kuuluvaid tehinguid iseloomustab alati teatud spekulatsioonielement, mis tähendab, et nende tulusus või kahjumlikkus sõltub tulevikus saabuvatest asjaoludest. Kui taganemisõigus tarbijale alles jätta, jääksid põhjendamatult riskid ainult ettevõtja kanda.¹⁵² Järelikult on välistuse eesmärgiks

¹⁵⁰ Steennot, R. The right of withdrawal under the Consumer Rights Directive as a tool to protect consumers concluding a distance contract. – Computer Law & Security Review 2013/29, No 2, lk 117.

¹⁵¹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 115, vrd 23.

¹⁵² Sein, K. VÕS § 53/4. - Võlaõiguse seadus I. Komm vlj. 2 vlj. Tallinn: Juura 2016.

ettevõtjate kaitsemine olukorras, kus tarbijatele taganemisõiguse alles jätmise puhul jääks ettevõtjatele kanda spekulatsioonielemendist tulenev liialt suur risk.

Järgnevalt selgitab autor välja, et millised tingimused peavad olema täidetud, et ettevõtjatele jääks õigus tarbijate taganemisõigust piirata. Saksa õigusteadlase Philipp Maume hinnangul tuleb taganemise välistamise kohaldumise analüüsimiseks vaadata kahte põhilist aspekti: (i) finantsturu definitsiooni, ning (ii) hinna kõikumist.¹⁵³

2.2.2 Finantsturu definitsioon

Taganemisõiguse välistus laieneb ainult tehingutele, mille hind sõltub finantsturu kõikumisest, kuid nii Eesti kui ka Euroopa Liidu õiguses finantsturu definitsioon puudub. Inglise akadeemikute Moles ja Terry koostatud käsiraamatu kohaselt on finantsturu näol tegemist finantssüsteemiga, kus kaubeldakse finantsvaraga.¹⁵⁴

Eesti majandusteadlased on finantsturu defineerinud samuti üpris laialt: “Finantsturg on institutsioon, mille kaudu raha liigub neil, kelle tulud on suuremad kui kulud, neile, kelle eelarve on puudujäägiga. Finantsturu olemasolu lubab investeringuid paremini ajastada ning investeerida siis, kui vaja, ja mitte siis kui säästud lubavad.”¹⁵⁵ Samuti 2014. aastal välja antud samas Eesti õpikus on finantsvarana defineeritud vaid „mitmesugused väärtpaberid“.¹⁵⁶

Autor hakkab definitsiooni avama välismaises õiguskirjanduses defineeritud finantsvara aspektist. Õigusteadlased defineerivad finantsvara kui mittefüüsilist vara, mille väärtus tuleneb lepingulisest nõudest. Finantsvara alla kuuluvad näiteks raha, aktsiad, osad, võlakirjad jne.¹⁵⁷ Krüptovara kuulumist finantsvara hulka analüüsib autor alapeatükis 2.4, kui vastab sissejuhatuses tõstatatud peamisele uurimisküsimustele.

Finantsturge on võimalik üldiselt liigitada (i) võla- ja aktsiaturgudeks, (ii) raha- ja kapitaliturgudeks ning (iii) esma- ja järelturgudeks. Esimesel juhul on liigituse alus finantsvara tüüp, teisel juhul nende kustutusaeg (kuni üks aasta või rohkem) ning viimasel juhul tehakse

¹⁵³ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 115, vrd 21, 22.

¹⁵⁴ Moles, P. Terry, N. The Handbook of International Financial Terms. Oxford: Oxford University press 1997, lk 220.

¹⁵⁵ Ivanova, N., jt. Finantsturud ja institutsioonid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2014, lk 145.

¹⁵⁶ *Ibid*, lk 146.

¹⁵⁷ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 115, vrd 21.

vahet uute ja varem väljalastud finantsvarade järgi.¹⁵⁸ Finantsturul puudub vajadus füüsiliseks asukohaks (kuid see ei ole välistatud), kuna ostjad ehk investorid ja pakkujad saavad varasid vahetada ka veebiplatvormidel.¹⁵⁹ Saksa Ülemkohus on 2015. aastal finantsturgude alla liigitanud ka turud, kus on võimalik kaubelda väärismetallide, futuuride ja tarbeesemetega.¹⁶⁰

Lisaks finantsturu enda mõistele, on definitsiooni sisustamiseks võimalik vaadata finantsturu sisu ehk selle toimimiseks vajalikke aspekte. Avatud finantsturul on määratud nõudlus ja pakkumine ning turuhind.¹⁶¹ Turuhinda mõõdetakse kindla aja jooksul ning seda mõjutab peamiselt kauba või teenuse pakkumine ja nõudlus. Näiteks kui nõudlus kauba järele suureneb ja kauba pakkumist hoitakse konstantsena, tõuseb kauba hind avatud konkurentsiga turul.¹⁶² Täiendavalt moodustub finantsturg (i) isikutest, kes pakuvad kauplemise võimalust, (ii) isikutest, kellel on kaubad, mida nad soovivad müüa ning (iii) isikutest, kes soovivad omandada teiste isikute kaupu. Kui üks osapool eelnevalt nimetatud kolmest süsteemist eemalda, siis ei saa olla tegemist toimiva finantsturuga.¹⁶³

Lisaks sellele on finantsturu toimimiseks vaja ka turuosalisi, keda saab liigitada järgnevasse kategooriatesse: (i) informeeritud kauplejad (ingl.k. *informed traders*), (ii) likviidsuskauplejad (ingl.k. *liquidity traders*), (iii) momentumkauplejad (ingl.k. *momentum traders*) ning (iv) mürakauplejad (ingl.k. *noise traders*).¹⁶⁴ Alljärgnevalt selgitab autor lühidalt kõikide investeerijate kategooriate tunnuseid. Alapeatükis 2.4 analüüsib autor, kas siin väljatoodud kategooriad kehtivad ka krüptovaraga kauplemise puhul.

Informeeritud kauplejate alla saame liigitada kauplejad, kes kauplevad tuginedes saadavalolevale informatsioonile. Likviidsuskauplejate peamiseks eesmärgiks on omandada likviidseid vahendeid suuremateks väljaminekuteks, nagu näiteks maja või auto ostmine. Kolmandaks turuosalise tüübiks on momentumkauplejad, kes oma otsuste tegemisel lähtuvad hinna liikumisest.¹⁶⁵

¹⁵⁸ Ivanova, jt. (viide 155), lk 150.

¹⁵⁹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 115, vrd 21.

¹⁶⁰ BGH: Urteil vom 17.06.2015. VIII ZR 249/14. Arvutivõrgus: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=71692&pos=0&anz=>, (03.02.2022).

¹⁶¹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 115, vrd 21.

¹⁶² Vaggi, G. The New Palgrave Dictionary of Economics, London: Palgrave Macmillan UK 2008. "Market Price" Arvutivõrgus: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1057/978-1-349-95121-5_1251-2#citeas, (26.12.2022).

¹⁶³ Calader, R. Fligstein, N. Architecture of Markets, 2015. Arvutivõrgus: <https://sociology.berkeley.edu/sites/default/files/faculty/fligstein/architecture%20of%20markets%20Calder%20Trends.pdf>, lk 2-3 (03.04.2023).

¹⁶⁴ Armour, jt. (viide 136), lk 108.

¹⁶⁵ *Ibid.*, lk 108-111.

Viimaseks kauplejate tüübiks on müraettevõtjad, keda autor kirjeldab lähemalt, kuna tegemist on suurima kauplejate grupiga turul ning nad on olulised ka krüptovaradega kauplemise puhul. Tegemist on kauplejatega, kes tekitavad n-ö taustamüra ning ei lähtu oma kauplemisel kogu saadaolevast informatsioonist.¹⁶⁶ Nende kauplemine tavaliselt turuhinda ei mõjuta, sest kõik müraettevõtjad lähtuvad erinevatest informatsiooniallikatest ning kauplemisstrateegiad võivad olla erinevad. Küll aga olukorras, kus mürakauplejate strateegiad ühilduvad, võib see tõsiselt mõjutada kaubeldava vara hinda.¹⁶⁷

Kokkuvõtlikult toob autor finantsturu olemasolu jaatamiseks ehk VÕS § 53 lg 4 p 1¹ ühe kohaldumise alusena välja järgnevad alused, mida peab kogumis arvesse võtma:

- Kauplemine toimub finantsvaraga.
- Kauplemine toimub vara vahetamise platvormil, millel on aktiivsetest turuosalistest kauplemisest mõjutatud nõudlus / pakkumine ja selle tulemusena väljakujunenud turuhind.
- Kauplemine toimub platvormil, mis moodustub (i) isikutest, kes pakuvad kauplemise võimalust, (ii) isikutest, kellel on kaubad, mida nad soovivad müüa ning (iii) isikutest, kes soovivad omandada teiste isikute kaupu. Üks isik võib kuuluda ka mh mitmesse gruppi, s.t isik, kes pakub kauplemise võimalust võib ise müüa ka mingisugust vara.
- Kauplemine toimub platvormil, kus kauplejaid on võimalik liigitada eelnevalt kirjeldatud kategooriatesse.

Selguse huvides täpsustab autor, et vastavalt VÕS-i sättele ei pea normi kohaldamiseks kauplemine ise toimuma finantsturul, vaid tehingu hind peab olema sellest sõltuv. Autor analüüsib seda, kas konkreetsed analüüsitavad krüptovaratehingud toimuvad finantsturul või on sellest sõltuvad allpool, alapeatükis 2.4.

¹⁶⁶ *Ibid*, lk 111

¹⁶⁷ Shleifer, A. *Inefficient Markets*. Oxford: Clarendon Press 2000, lk 28-32. Lisaks, võib ühe näitena tuua Gamestopi aktsiaga kauplemise aastal 2021. Mitmed investeerimisfondid müüsid Gamestopi aktsiaid lühikeseks, ehk müüsid laenatud aktsiaid, kuna aktsia tootlus oli madal. Kuid mürainvestorid jälgisid sotsiaalmeediat, kus lepidi kokku väärtpaberite massiline ostmine (short squeeze). Selle tulemusena ostsid väga paljud mürakauplejad väärtpaberit sellises ulatuses, mis ei oleks tavalist turuolukorda vaadates mõistlik. Gamestopi aktsia hind kasvas ning investeerimisfondid, kellel oli aktsia suhtes lühike positsioon said suures ulatuses kahjumit. Ali, S., jt. A tale of company fundamentals vs sentiment driven pricing: The case of GameStop. – *Journal of Behavioral and Experimental Finance* 2021/30. Arvutivõrgus: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214635021000459?casa_token=VDfT4yu2lCQAAAAA:dKHi23mc7WxPi3pWA-p2bD46OqUeOSeCcUUKofuFWeiNtt8YMX1G_vod2qiyFurX0QELRuW4jQ, (02.03.2023).

2.2.3 Hinna kõikumine (ingl.k. *fluctuation of the price*)

Teine oluline aspekt normi sisustamisel on finantsturul hinna kõikumine, mis eeldab asjaolu, et asja pakkuja ei saa ise kauba hinda määrata. Peamine idee taganemisõiguse välistamise taga on see, et investor peab kandma riski kõikuvate hindadega varade ostmisel. Oluliseks aspektiks on asjaolu, et hinnad saavad normi tähenduses kõikuda vaid juhul, kui nendega kaubeldakse platvormil. Selleks, et säte kohalduks, ei ole vaja, et nimetatud krüptovara kantaks platvormil ühelt kontolt teisele, vaid see peab olema teoorias võimalik ning selle hinda peab mõjutama finantsturu kõikumine. Samuti ei pea olema tegu järelevalveasutuste poolt reguleeritud finantsturuga, vaid sobib ka reguleerimata OTC turg.¹⁶⁸

Üldiselt mõjutab hindade kõikumist dünaamiline protsess, mida akadeemilises kirjanduses nimetatakse hinna kujunemiseks (ingl.k. *price discovery*) – turuhinna muutus sõltuvalt uuest kättesaadavast informatsioonist.¹⁶⁹ Hinna kujunemist mõjutavateks faktorites on näiteks finantsvara väljastanud ettevõtte kasumlikkus, tema kasviperspektiiv, majandusharu iseloom, riigipoolne maksustamine, inflatsioon, intressimäärad ja muud kapitalituru üldised tingimused.¹⁷⁰ Täiendavalt on üldiselt hinna kujunemist oluliselt mõjutanud ka tehnoloogia areng. Elektroonilised kauplemisplatvormid on muutnud turule juurdepääsu ostjatele ja müüjatele lihtsamaks suurendades seeläbi konkurentsi. Lisaks sellele on reaajas turuandmete kättesaadavus võimaldanud investoritel teha informeeritumaid kauplemisotsuseid ning seeläbi samuti mõjutanud hinna kujunemist.¹⁷¹

Ühe konkreetse näitena hinna kujunemisest saab tuua kapitaliturgudel enamjaolt (koos teatud anomaaliatega) kohalduva ECMH, ehk efektiivse kapitaliturgude hüpoteesi (ingl.k. *efficient capital markets hypothesis*). Eelnimetatud hüpotees selgitab kapitaliturgude käitumist (peamiselt hinna kõikumise aspektist) ning kui teatud turg sellele vastaks, siis saaks teda liigitada finantsturgude hulka. Tegemist on hüpoteesiga nimelt seepärast, kuna see on sõnastatud empiirilisel kontrollitava ennustusena finantsturgude käitumise kohta.¹⁷²

¹⁶⁸ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 115, vrd 21.

¹⁶⁹ Yan, B., Zivot, E. A structural analysis of price discovery measures. – *Journal of Financial Markets*, 2010/13, No 1, lk 1.

¹⁷⁰ Ivanova, jt. (viide 155), lk 180-181.

¹⁷¹ Brogaard, J. Hendershott, T., Riordan, R. High-Frequency Trading and Price Discovery. – *The Review of Financial Studies*: 2014/27, No 8, lk 2267.

¹⁷² Gilson, R. J., Kraakman, R. H. The Mechanisms of Market Efficiency. – *Virginia Law Review* 1984/70, No 4, lk 551-552.

ECM hüpotees näeb ette, et kui turul kaubeldava firma juhtimise kohta on negatiivset informatsiooni, mis ei kajastu firma väärtpaperite turuhinnas, siis üritaksid investorid seda ära kasutada ning kiirelt firma väärtpaperid maha müüa.¹⁷³ Mahamüümise tulemusena muutub turul väärtpaperihind selle maani, kuni see peegeldab firma juhtimise kohta käivat negatiivset informatsiooni. Täpselt sama analoogia kohaldub olukorrale, kus firma juhtimise kohta olemasolev informatsioon on positiivne ning investorid hakkavad firma väärtpabereid kokku ostma.¹⁷⁴ Autor järeldab, et kui turg järgib neid eelnevalt toodud tingimusi, on võimalus see liigitada finantsturu definitsiooni alla.

Teise konkreetse näitena hinna kõikumise ning taganemise välistamise kohta saab välja tuua krediidiasutuses (või valuutavahetuspunktis) valuuta vahetamise. Kõnealuse valuutaga (rahaga), mida vahetama hakatakse, ei kaubelda selle vahetamise hetkel (ja enne seda) finantsturgudel, kuid pank kasutab valuuta vahetamiseks vahetuskurssi, mis sõltub hetkel kehtivast finantsturu hinnast. Sama analoogia kehtib ka kulla ja hõbeda vahetamisel kullapoes.¹⁷⁵ Valuutade kursi muutumist võib mõjutada näiteks riiklik rahanduspoliitika, SKP kasv, inflatsioon, riigivõlg ja ka muud makroökonomilised tegurid.¹⁷⁶ Kui 14 päeva jooksul oleks tarbijal õigus tehingust taganeda, kannaks krediidiasutus või kullapood massiivset riski, mis tuleneb valuutakursi või kullahinna volatiilsusest. Sellest tulenevalt peab tarbijal puuduma õigus tehingust taganeda ning nõuda selle tagasitäitmist täpselt samas väärtuses, nagu see tehingu sõlmimise hetkel oli.

Praktilises elus võib tuua näite olukorrast, kus tarbija ostis 30. detsembril 2022 USA dollarit 1000 euro väärtuses kursiga 1,0762. 3. jaanuariks 2023 oli kurss kukkunud 1,0546 peale. Kui isik näeb, et ta ei teinud kasumlikku tehingut ning sooviks algse kursiga valuutavahetuspunktis tehingust taganeda, siis kannaks valuutavahetus punkt kahjumit $(1,0762 \cdot 1000) -$

¹⁷³ Hinna kõikumist sisustades tuleb arvesse võtta ülal kirjeldatud ECM hüpoteesi hindade kujunemise kohta. ECM hüpoteesi kontekstis võib täpsemalt välja tuua, et finantsturul kaubeldava vara turuhinna määramisel on olulised 3 aspekti. Esiteks mõjutab hinna kõikumist varasem informatsioon varade tootluse kohta. Kui varad on hinnatud kõrgemalt kui kunagi varem, siis võiks see olla indikaator selle kohta, et nende tegelik väärtus võiks olla madalam. Ajaloolistest andmetest tugevam mõjutegur kõikumisele olid avalikud teadaanded firmade poolt. Sellest hoolimata puudub sel juhul investoritel võimalus suurt kasumit teenida, kuna varade hind reageerib turgudel avalikele teadaannetele pea koheselt. Kolmas ning kõige tugevam indikaator hinna kõikumise kohta, mida investor saab ära kasutada, on siseinformatsioon. Siseinformatsiooniks loetakse infot, mis tulevikus mõjutab hinna kõikumist, kuid saab teistele investoritele teadlikuks alles tulevikus. Armour, jt. (viide 136), lk 102-103.

¹⁷⁴ Armour, jt. (viide 136), lk 102-103.

¹⁷⁵ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 116, vrd 24.

¹⁷⁶ My, N. Q., Sayim, M. The Impact of Economic Factors on the Foreign Exchange Rates between USA and Four Big Emerging Countries: China, India, Brazil and Mexico. – International Finance and Banking 2016/3, No 1, lk 36.

$(1,0546 \cdot 1000) = 21,6$ eurot.¹⁷⁷ Praegune näide on väga tavaline ja tegemist on väikese kõikumisega, kuid väga ebastabiilsete kursside puhul võib taganemisõiguse võimaldamine valuutavahetustele tähendada palju suuremaid kahjusid.

Täiendavalt lisab Euroopa Liidu direktiiv 2002/65/EÜ, mis käsitleb tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust, veel eraldiseisva selgustloova loetelu, mida võib vaadelda, kui finantsturu instrumente, mille hind võib kõikuda. Tulenevalt nimetatud direktiivi artiklist 6, ei kohaldata taganemisõigust selliste finantsteenuste suhtes, „mille hind sõltub finantsturgude kõikumistest, mida teenuste osutajal ei ole võimalik mõjutada ja mis võivad toimuda taganemise tähtaja jooksul, näiteks teenused, mis on seotud:

- välisvääringutega,
- rahaturu instrumentidega,
- vabalt kaubeldavate väärtpaberitega,
- ühisinvesteeringu osakutega,
- finantsfutuuri lepingutega, sealhulgas võrdväärsete sularahas makstavate finantsinstrumentidega,
- tähtpäevaintressiga lepingutega (ingl.k. *forward interest-rate agreement*),
- intressimäära vahetuslepingute, valuuta vahetuslepingute ning väärtpaberite ja võlakohustuste saldo vahetuslepingutega,
- käesolevas punktis nimetatud finantsinstrumentide ostu- ja müügioptsioonidega, sealhulgas võrdväärsete sularahas makstavate finantsinstrumentidega. See liik hõlmab eriti valuutaoptsioone ja intressimääraoptsioone.¹⁷⁸

Kokkuvõtlikult toob autor hinna kõikumise jaatamiseks, ehk VÕS § 53 lg 4 p 1¹ teise kohaldumise alusena välja järgnevad alused, mida peab kogumis arvesse võtma:

- Hind muutub sõltuvalt finantsturul tehtud tehingutest.
- Tehingu algatajal või asja pakkujal turul peab puuduma ise võimalus õiguse hinda määrata.
- Hinna kõikumine finantsturul võib sõltuda konkreetse varaklassi hinna kujunemise loogikast.

¹⁷⁷ Exchange Rates UK. Euro (EUR) to US Dollar (USD) exchange rate history. Arvutivõrgus: <https://www.exchangerates.org.uk/Euros-to-Dollars-currency-conversion-page.html>, (04.03.2023).

¹⁷⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2002/65/EÜ, 23. september 2002, milles käsitletakse tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust ja millega muudetakse nõukogu direktiivi 90/619/EMÜ ning direktiive 97/7/EÜ ja 98/27/EÜ EÜT L 271, 9.10.2002, lk 16—24

Täiendavalt näeb VÕS § 53 lg 4 p 1¹ ette, et välistuse kohaldamiseks ei tohi ettevõtja saada hinda mõjutada ja hinna kõikumine võib ilmnedagi taganemistähtaja jooksul. Kuna need eeldused on täidetud finantsturu definitsiooni ning hinna kõikumist avades, siis autor neid täiendavalt käsitlema ei hakka. Autor analüüsib hinna kõikumist erinevate krüptovaratehingute kontekstis alapeatükis 2.4.

2.3 Taganemisõiguse välistus vastavalt VÕS § 53 lg 3 p-le 7¹

Lisaks sätestavad VÕS § 53 lg 4 p 7¹ ning VÕS § 55 lg 1 ja 2, et taganemisõigust ei kohaldata sidevahendi abil sõlmitud lepingutele, „mille esemeks on tasu eest sellise digitaalse sisu üleandmine, mida ei toimetata kätte füüsilisel andmekandjal, kui üleandmine on enne taganemistähtaja lõppu alanud tarbija sõnaselgel eelneval nõusolekul ning kinnitusel, et ta on teadlik oma taganemisõiguse kaotamisest“. See tähendab, et ettevõtja peab andma kinnituse, et kui digitaalset sisu hakatakse edastama enne 14 päeva möödumist lepingu sõlmimisest, kaotab tarbija oma taganemise võimaluse. Käesolev säte on algselt meie õiguskorda üle võetud Euroopa Liidu tarbijaõiguste direktiivi artiklist 16 (m).

Vastavalt tarbijakaitsedirektiivi põhjenduspunktile 16 ning digitaalse sisu direktiivi põhjenduspunktile 19, tähendab digitaalne sisu andmeid, mis on toodetud ja tarnitud digitaalsel kujul, nagu näiteks arvutiprogrammid, rakendused, mängud, muusika, videod või tekstid. Tähtis ei ole neile juurdepääsu viis, milleks võib olla alla laadimine, voogedastus, füüsiline andmekandja, nagu mälupekk või muu.

Nagu teadustöö peatükis 1.1.1 lühidalt käsitletud, on regulatsiooni peamine eesmärk see, et digitaalne sisu on mõeldud tarbimiseks. Kui tarbija ostab voogedastusplatvormilt muusikalise teose või video, tekib tal sellele ligipääs. Tarbija saab oma ostetud sisu ära tarbida. Kui taganemisõigus jääks tarbijale alles, siis tarbijal tekiks võimalus enda ostetud digitaalne sisu (näiteks video) ära vaadata ning seejärel tehingust taganeda ja makstud raha tagasi saada. Nimetatud olukord annaks tarbijatele teenusepakkujate ees tohutu eelise ning teenusepakkujate ärimudel ei oleks jätkusuutlik, kuna tarbijatel on võimalus sisu ära tarbida ning seejärel selle eest makstu teenusepakkujalt tagasi küsida.¹⁷⁹ 2.4.1.3 peatükis analüüsib autor, kuidas võiks nimetatud taganemise välistus mõjutada krüptovaratehinguid.

¹⁷⁹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 117, vrd 32.

Autor on avanud peamised tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumise ning taganemise alused, mistõttu saab autor nüüd vastata peamisele teadustöö küsimusele, et millistel juhtudel on põhjendatud tarbijatele krüptovaratehingutest taganemisõiguse andmine. Taganemisõiguse analüüsimisel eristab autor erinevad krüptovaratehingud, toob välja peamised erisused krüptovarialiikide puhul ning käsitleb ka digitaalse sisuga seotud taganemisõigust.

2.4 Taganemisõigus ning selle välistus erinevatest krüptovaratehingutest

2.4.1 ICO

2.4.1.1 Taganemisõiguse alused

VÕS § 56 lg-s 1 sätestatud taganemisõiguse aluseks on tarbija ning ettevõtja suhe, mida ICO puhul tuleb sisustada nagu ülal, alapeatükis 1.4.1 kirjeldatud. Sellele tuginedes saab ICO korraldajat käsitleda kui ettevõtjat, kui ta emiteerib tokeneid eesmärgiga organiseeritult teenida tulu (k.a näiteks juhul, kui tal on tuluga heategevuslikud eesmärgid). Tehingu teiseks pooleks saame liigitada tarbija, kui selleks on füüsiline isik, kes ei tegutse enda majandus- või kutsetegevuses (mh peab arvestama isiku eesmärki, investeringu summasid ning isiku teadmisi ning kogemusi krüptovaldkonnast).

Täiendavalt täidab ICO ülal, alapeatükis 2.1.1 sätestatud sidevahendi abil sõlmitud lepingu eeldusi, kuna pakkumine toimub veebiplatvormidel. Autor analüüsib esmalt, et kas taganemisõigust oleks võimalik välistada VÕS § 53 lg 4 p 1¹ alusel.

2.4.1.2 Taganemisõiguse välistus kasutus- ja valuutatokenitega tehtud tehingutest vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 1¹

ICO taganemisõiguse välistamise analüüsimise puhul VÕS § 53 lg 4 p 1¹ tähenduses käsitleb autor kasutustokenit ning valuutatokenit koos, sest nimetatud sätte eelduste kontrollimisel ei ole tokenite sisulised erinevused relevant. VÕS § 53 lg 4 p-s 1¹ sätestatud taganemise välistuse kontrollimiseks hindab autor kogumis peatükis 2.2 toodud peamisi tingimusi ((i) kas tehingu hind sõltub finantsturust ning (ii) kas ilmneb hinna kõikumine). Eelnevale tuginedes selgitab autor esmalt välja, kas ICO pakkumise võimaldaja näol võib tegemist olla finantsturuga, mis kujutab endast finantsvaraga kauplemise süsteemi.

Esiteks leiab autor, et kauplemine toimub ICO tokeni müügitehingu puhul tõepoolest finantsvaraga. 2.2.2 alapeatükis toodud finantsvara definitsiooni alla saab liigitada ka krüptovara, kuna tegemist on mitte-füüsilise varaga, mille väärtus tuleneb lepingulisest nõudest. Kuid erinevalt paljudest finantsvaradest pakub teatud krüptovara (nt valuutatoken) ka võimalust sooritada makseid. Õiguskirjanduses on autoreid, kes väidavad, et krüptovarasid saab käsitleda finantsvaradena, võttes arvesse nende tootluslikku aspekti ning samuti nende investeerimisportfellide mitmekesistamise mõju.¹⁸⁰ Lisaks on olemas ka majandusteaduslikke uuringud, mille alusel liigitatakse krüptovara finantsvara hulka ning võrreldakse nende majanduslikke näitajaid.¹⁸¹ Eelnevale tuginedes saab autor jaatada krüptovara kuulumist finantsvara hulka.

Teiseks analüüsib autor, kas tegemist võiks olla tehinguga, mis toimub vara vahetamise platvormil, millel on turuosaliste kauplemisest mõjutatud nõudlus / pakkumine ja välja kujunenud turuhind. ICO puhul on olemas küll nõudlus ICOs osalevate tarbijate poolt, kuid pakkumine on vaid ICO korraldaja poolt. Turuhind ei kujune välja nõudluse ja pakkumise tulemusena. Järgnevalt toob autor hinna kujunemise osas kaks näidet:

- Ühe võimalusena antakse ICO käigus välja teatud arv tokeneid ning need jagatakse sõltuvalt investeringute suurustele (nagu on näiteks ülal käsitletud EOS tokeni puhul).¹⁸² Lihtsustava näitena võib tuua olukorra, kus ICO korraldaja emiteerib 20 tokenit. Investor A soovib ICO-l osaleda ning tokeneid osta 1 bitcoini eest ning Investor B soovib ICO-l osaleda ja tokeneid osta 4 bitcoini eest. Antud juhul on tokeni turuhinnaks määratud $(4+1)/20=0,25$ bitcoini ning Investor A-le jääb ICO tulemusena emiteeritud 4 tokenit ning Investor B-le 16 emiteeritud tokenit.
- Teise võimalusena määrab ICO korraldaja konkreetse tokeni hinna teatud perioodiks (nagu on näiteks ülalkirjeldatud CCHG tokeni puhul) ning kõik tarbijad teavad juba investeringut tehes, mitu tokenit nad investeeritud väärtuse eest saavad.¹⁸³

Eelnevatele näidetele tuginedes puudub tokenitel turuosaliste kauplemise tulemusena väljakujunenud turuhind ning VÕS § 53 lg 4 p 1¹ esimene eeldus ei ole täidetud ehk tegemist

¹⁸⁰ Elender, H. jt. The cross-section of crypto-currencies as financial assets: An overview. – SFB 649 Discussion Paper 2016/038, lk 1.

¹⁸¹ Corbet, S. jt. Exploring the dynamic relationships between cryptocurrencies and other financial assets. – Economics Letters 2018/165, lk 31-32.

¹⁸² EOS Token Purchase Agreement (viide 76).

¹⁸³ C+Charge LTD Token Holder Agreement (viide 77).

ei ole finantsturust sõltuva tehinguga. Kuna hetkel on selge, et praegusel juhul ei ole tegemist finantsturust sõltuva tehinguga, ei hinda autor täiendavaid tingimusi, mis võiksid viidata finantsturu kohaldumise jaatamisele. Selguse huvides analüüsib autor ka VÕS § 53 lg 4 p 1¹ teist peamist tingimust ehk hinna kõikumist.

Varasemalt, alapeatükis 2.2.3 kirjeldatud eeldus nõuaks, et hind peab muutuma finantsturul tehtud tehingutest ning, et tehingu algatajal (krüptovara pakkujal) peab puuduma võimalus tokeni hinda ise määrata. Ülal toodud mõlemal juhtumil ei muutu hind sõltuvalt finantsturul tehtud tehingutest. Esimesel juhul määrab hinna ICO-s osalenud investorite investeringute suurus ning teisel juhul määrab hinna konkreetselt ICO korraldaja. Tõepoolest, tehniliselt esimesel juhul ICO korraldaja ise hinda ei määra, kuid sõltuvalt esimesest eeldusest (hind ei muutu sõltuvalt finantsturul tehtud tehingutest) ei piisa sellest, et jaatada hinna kõikumise kriteeriumit. Sellest tulenevalt ei ole ka teine taganemise välistamise eeldus täidetud, kuna krüptovara hind ei ole kõikumises.

Sellest hoolimata on autor seisukohal, et juhul, kui token on omandatud ICO käigus emiteerijalt endalt, kuid sellega on juba enne alustatud kauplemist platvormidel, siis peab taganemisõigust analüüsima arvestades platvormikauplemisest tulenevat hinna kõikumist (vt analüüsi alapeatükis 2.4.2). Käsiteldavas olukorras on oluline arvesse võtta alapeatükis 2.2 käsitletud taganemisõiguse välistuse eesmärki. Isegi, kui token on ICO korras emiteeritud, sõltub selle väärtus kirjeldatud olukorras turul kaubeldavast hinnast ning taganemisõiguse alles jätmisel jäetakse tururisk ICO korraldaja kanda, mis ei ole seaduse eesmärgiks, mistõttu võiks see siis autori hinnangul olla välistatud.

Ülal kirjeldatud arvesse võttes leiab autor, et tarbijatele (eeldusel, et tegemist on tarbija ja ettevõtja vahelise suhtega, mis on sõlmitud sidevahendi abil) 14 päevase taganemisõiguse andmine on ICO-l osalemise puhul põhjendatud. VÕS § 56 lg 1 sätestatud taganemisõigust saab autori hinnangul kohaldada ICO-l osalemisest taganemisele ning VÕS § 53 lg 4 p-s 1¹ sätestatud tarbijate taganemisõiguse välistus praegusel juhul ei kehti, kuna analüüsitud tingimused täidetud ei ole. Eelnevale argumentatsioonile tuginedes, ei leidnud kinnitust teadustöö alguses püsitatud hüpotees, et taganemine peaks ettevõtjate huvide kaitseks olema välistatud. Siiski leiab autor, et juhul, kus ICO korras emiteeritud token on enne ostu sooritamist platvormil kauplemisele võetud, ei kehti tarbijatele taganemisõigus, sest ostu hetkel on hind sõltuv finantsturust (vt lähemalt 2.4.2).

Euroopa Liidu Nõukogu heakskiitu ootav MiCA määrus toob tulevikus Eesti õiguskorda sõnaselgelt tarbijate taganemisõiguse ICO-dest. MiCA eelnõu artikkel 13 lg 1 näeb ette, et krüptovara (nii valuutatokeni kui ka kasutustokeni) pakkuja (mis ei kvalifitseeru ingl.k. *asset-referenced* tokeniks ega e-raha tokeniks) peab tarbijale andma võimaluse tehingust taganeda. Tarbijatel on õigus tehingust taganeda 14 päeva jooksul ilma ühtegi põhjust andmata. Periood algab ajast, kui tarbija teeb tehingu krüptovara ostmiseks. Vastavalt määruse eelnõule ei saa nimetatud taganemisõigust kasutada juhul, kui ostu hetkel kaubeldakse krüptovaraga juba järelturul (ostu-müügiplatvormil, mida autor analüüsib alapeatükis 2.4.2) ning samuti ka pärast ICO korraldaja poolt määratud avaliku pakkumise perioodi lõppu.¹⁸⁴

Tulevikus jõustuva määruse põhjenduspunkt 37 selgitab täiendavalt, et tarbijakaitseõiguste paremaks tagamiseks saab tarbija kasutada taganemisõigust juhtudel, kui omandab krüptovara otse selle väljaandjalt või isikult, kes tegutseb krüptovara väljaandja nimel. Lisaks sätestab põhjenduspunkt, et kui tarbija taganeb MiCA sätete alusel, siis on taganemine direktiiv 2002/65/EU alusel välistatud. Kuid niikaua, kui nimetatud määrus ei kehti, on tarbijatel autori hinnangul võimalik tugineda VÕS-i sätetele, mis tagab neile täpselt sama efektiivse kaitse nagu planeeritav Euroopa Liidu eelnõu.¹⁸⁵

Autori hinnangul on MiCA määrukses planeeritud tarbijatele taganemisõiguse andmine põhjendatud, kuna see aitaks ületada majandusliku jõu ülekaalu, mis ettevõtjatel tarbijate suhtes vaikimisi eksisteerib. Täiendavalt ei ole autori hinnangul (i) ICO puhul tokeni hind finantsturu kõikumisest sõltuv ning (ii) taganemisõiguse välistamine spekulatsioonielemendist tuleneva riski maandamiseks põhjendatud. Sellele tuginedes ei leidnud ka MiCA määruse eelnõu artikli 13 puhul autori püsitatud hüpotees kinnitust, kuna taganemisõiguse andmine tarbijatele on autori hinnangul põhjendatud.

¹⁸⁴ MiCA Legislative Resolution (viide 17), art 13 lg 1, 4 ja 5.

¹⁸⁵ *Ibid.*, põhjenduspunkt 37.

2.4.1.3 Taganemisõiguse välistus kasutustokenitega tehtud tehingutest vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 7¹

Teisest küljest kontrollib autor, kas taganemine võiks teatud juhtudel kasutustokenite emiteerimise puhul olla välistatud toetudes VÕS § 53 lg 4 p-le 7¹ (ehk seoses digitaalse sisuga). Kuna valuutatokenite puhul on selle normi kohaldamine välistatud (nagu alapeatükis 1.1.1 selgitatud), siis tokenid iseenesest digitaalse sisu alla ei liigitu.

See tähendab, et ICO käigus emiteeritavatel valuutatokenitel endil ei ole ülal, alapeatükis 2.3 kirjeldatud digitaalset sisu ning neid omandatakse peamiselt investeerimise või maksete sooritamise eesmärgil (s.t. mitte eesmärgil, et neid kuidagi ära tarbida). Siiski, võib teistsugusele järeldusele jõuda aga kasutustokeni omandamise juhtumil. Kui kasutustoken omandatakse eesmärgiga selle eest (seda lunastades) mingisugusele sisule juurde pääseda, siis võiks kohalduda VÕS § 53 lg 4 p-s 7¹ sätestatud taganemise välistus. Vastavalt VÕS § 14² lg 1 loetakse digitaalseks sisuks andmed, mis on koostatud ja üle antud digitaalsel kujul. Kui nimetatud kasutustokeni lunastamise tulemusel saab selle lunastaja ligi digitaalsele sisule, on normi kohaldamine võimalik.

Eelnevast tulenevalt ei mõjuta analüüsitud välistus nii valuuta- kui kasutustokenite omandamist ennast (s.t. mitte selle lunastamist, kuna omandamine ei tähenda kui tokeni automaatselt ära kasutamist) ning ettevõtjad ei saa sellele sättele toetuda põhjendades tarbijate taganemisõiguse välistamist. Samas tuleb kasutustokenitega seotud omandamist analüüsida juhtumipõhiselt sõltuvalt sellest, kas token on lunastatud ehk ära kasutatud ning kas selle lunastamise tagajärjel on kasutaja saanud ligi digitaalsele sisule. VÕS § 53 lg 4 p 7¹ näeb ette, et taganemisõiguse potentsiaalseks välistamiseks peab digitaalse sisu andmine olema alanud (ehk token lunastatud). Vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 1 saab samale analoogiale tuginedes taganemisõiguse välistada sellise tokeni lunastamise suhtes, mille tulemusena peab selle emiteerija lunastajale osutama teenust või tegema muud kestvat sooritust. Kui emiteerija on kõik lepingust tulenevad kohustused täitnud, siis kaotab tokeni omandaja taganemisõiguse.

Seega, kui kasutustokenid taganemisperioodi jooksul lunastatakse, leiab autor, et taganemisõiguse andmine tarbijatele ei ole põhjendatud. Kirjeldatud olukorras peaks autori hinnangul kohalduma VÕS § 53 lg 4 p-s 7¹ (või VÕS § 53 lg 4 p 1) sätestatud välistus, ning seda tingimusel, et digitaalset sisu on hakatud edastama (või teenust pakkuma) enne taganemistähtaja saabumist ning ettevõtja on kinnitanud tarbija arusaamist sellest, et ta on

teadlik oma taganemisõiguse kaotamisest. Sellises olukorras leiab autori püstitatud hüpotees, et taganemisõigus peab ettevõtjate huvide kaitseks välistatud olema, kinnitust.

2.4.2 Krüptovaraga kauplemine platvormidel

2.4.2.1 Taganemisõiguse alused

VÕS § 56 lg-s 1 sätestatud taganemisõiguse aluseks on tarbija ning ettevõtja suhe, mida platvormikauplemise puhul tuleb sisustada nagu ülal, alapeatükis 1.4.2 sätestatud. Taganemisõigust on võimalik jaatada juhul, kui platvormil müüb krüptovara isik, kelle eesmärk on teenida tulu, ehk ettevõtja (OTC platvormi puhul platvorm ise ning P2P platvormi puhul isik, kes vastab ettevõtja tunnustele) ning krüptovara ostjaks on isik, kes ei tegutse oma majandus- või kutsetegevuses, ehk tarbija. Täiendavalt täidavad mõlemad platvormid ülal, alapeatükis 2.1.1 sätestatud sidevahendi abil sõlmitud lepingu eeldusi, kuna pakuvad oma teenuseid veebiplatvormidel.

2.4.2.2 Taganemisõiguse välistus valuutatokenitega tehtud tehingutest vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 1¹

Autor alustab taganemisõiguse välistatavuse kontrolli taaskord sellest, kas nimetatud krüptovaratehingud on sõltuvuses finantsturust ning täpsemalt sellest, kas krüptovaratehingute sooritamise platvorm saaks minna finantsturu definitsiooni alla. Nagu autor peatükis 2.4.1 argumenteeris, siis leidis ta kinnitust, et krüptovarad (sh platvormil kaubeldavad krüptovarad) on võimalik liigitada finantsvara mõiste alla.

Sellest järgmisena leiab autor, et kauplemine toimub vara vahetamise platvormil, millel on aktiivsetest turuosaliste kauplemisest mõjutatud nõudlus / pakkumine ja selle tulemusena väljakujunud turuhind. Ülal, alapeatükis 1.2.3 kirjeldatud ning näidetena toodud krüptovara kauplemise platvormid on olemuslikult sarnased tavapäraste väärtpaberiturgudega. Kauplemine toimub krüptotehingute sooritamise võimalust pakkuvatel platvormidel, mis moodustuvad (i) isikutest, kes pakuvad kauplemise võimalust, (ii) isikutest, kellel on krüptovara, mida nad soovivad müüa ning (iii) isikutest, kes soovivad osta teiste isikute krüptovara. Üks isik võib kuuluda ka mh mitmesse gruppi, nagu on OTC platvormi puhul, kus isik, kes müüb krüptovara on ühtlasi ka isik, kes pakub platvormi, kus krüptovara müümine on võimalik.

Lisaks eelnevale saab analoogia välja tuua ka turuosaliste määramisel. Nimelt on võimalik eristada (i) informeeritud kauplejaid, (ii) likviidsuskauplejaid, (iii) momentumkauplejaid ning (iv) mürakauplejaid. Selgelt on võimalik välja tuua ajalised perioodid, kus platvormil kaubeldavate krüptovarade hindu mõjutavad alapeatükis 2.2.3 kirjeldatud mürakauplejad, kelle informatsioon põhineb suhtlusvõrgustikest (enamjaolt Twitterist). Ühe näitena saame tuua uuringu, milles võrreldi Elon Muski Twitteri postitusi ning muutusi krüptovara turuhindades. Tulemused viitavad sellele, et bitcoini hindade volatiilsust suurendavad Elon Muski üldised krüptoturuga seotud postitused. Seetõttu saavad krüptovaras kauplevad tarbijad oma positsioone korrigeerida (kas osta või müüa) vastavalt Twitteri sisule.¹⁸⁶

Eelnevast tulenevalt on täidetud VÕS § 53 lg 4 p 1¹ esimene peamine tingimus ehk krüptovaratehingud toimuvad finantsturul. Selleks, et taganemisõiguse välistus kohalduks, kontrollib autor ka eelnimetatud VÕS-i sätte teist peamist alust, ehk hinna kõikumist.

VÕS § 53 lg 4 p 1¹ teiseks peamiseks tingimuseks on hinna kõikumine. Käesoleval juhul platvormi krüptovaratehingute puhul muutub hind sõltuvalt finantsturul tehtud tehingutest. Mida rohkem ettevõtjaid krüptovara ostavad, seda suurem on nõudlus ning hind tõuseb sellele vastavalt. Krüptovara müüval isikul puudub võimalus ise hinda määrata ehk puudub võimalus ise müüa muu hinnaga kui turuhind. Lisaks võib hinna kõikumine sõltuda kaudselt analoogselt ECM hüpoteesis sätestatud hinna kõikumisest. Kõige tavalisem stsenaarium oleks antud olukorras järgnev: kui avalikkus saab teada teatud krüptovara väljaandja negatiivsest majanduslikust seisust või potentsiaalsest pettusest ning turuhind seda informatsiooni ei kajasta, siis müüvad investorid oma krüptovara enamuses maha ning turuhind langeb.¹⁸⁷

Täiendavalt kinnitab hindade kõikumist see, et Euroopa järelevalveasutused on välja andnud hoiatuse, et krüptovarade hinnad võivad lühikese aja jooksul kiiresti langeda ja tõusta.¹⁸⁸ Sellest tulenevalt leiab autor, et kirjeldatud juhul ei ole tarbijatele taganemisõiguse andmine

¹⁸⁶ Anas, M., Bouri, E., Shahzad, S. J. H. Price explosiveness in cryptocurrencies and Elon Musk's tweets. – Finance Research Letters 2022/47, lk 6.

¹⁸⁷ Näiteks kui krüptovaraplatvorm FTX-i kohta tuli potentsiaalne pettus 2022. novembris avalikuks, siis platvormi enda poolt emiteeritud tokeni väärtus langes 5 päeva jooksul perioodil 07.11.2022-11.11.2022 22.26 USA dollarilt 3,51 USA dollarile. Allikas: CoinMarketCap. FTX Token. Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com/currencies/ftx-token/>, (14.04.2023). Mack, E. The Fall of FTX and Sam Bankman-Fried: A Timeline, 24.02.2023. Arvutivõrgus: <https://www.cnet.com/personal-finance/crypto/the-fall-of-ftx-and-sam-bankman-fried-a-full-timeline-of-events/>, (14.04.2023).

¹⁸⁸ Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve, Euroopa Pangandusjärelevalve ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (viide 5).

põhjendatud, kuna kõik VÕS § 53 lg 4 p 1¹ eeldused täidetud. Autor on seisukohal, et tarbijatel puudub õigus turuhinnast sõltuvatest krüptovarahingutest (mh krüptovara kauplemise platvormil sõlmitud tehingutest) taganeda. Sellele tuginedes leidis autori hüpotees, et taganemisõigus peab ettevõtjate huvide kaitseks olema välistatud, antud juhul kinnitust. Seda eelkõige põhjusel, et tarbijate taganemisõiguse alles jätmisel jääks ettevõtjate kanda spekulatsioonielemendist tulenev liialt suur risk. Autor leiab ka, et ülal, alapeatükis 1.2.3 toodud platvormide näidetes on ettevõtjatel seega seadusest tulenev õigus tarbijate taganemisõigus välistada.

2.4.2.3 Taganemisõiguse välistus kasutustokenitega tehtud tehingutest vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 1¹

Platvormikauplemise puhul võivad teatud erisused sõltuda ka erinevate tokenitüüpide kauplemisest. Autor tõi üleval, 1.1 peatükis välja erinevad tokenitüübid ning käesoleval juhul on vaja neid käsitleda ka normi sisustamisel. VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kohaldamise puhul on vajalik analüüsida tokeni omandamise peamist eesmärki.

Kui valuutatokeni järelturult omandamisel on peamiselt kasumi teenimise või maksmise eesmärk, siis kasutustokeni järelturult omandamise eesmärk võib olla selle n.ö tarbimine või realiseerimine. Sellest hoolimata, isegi kui kasutustoken omandatakse järelturult eesmärgiga seda tarbida, siis platvormil tehingu sooritamise tõttu on investeerimisaspekt olulisem, kui soov tokenit tarbida, mistõttu peaks alati järelturult (krüptovara platvormilt) ostetud kasutustokenid kuuluma VÕS § 53 lg 4 p 1¹ sätestatud taganemise välistuse erandi alla.¹⁸⁹

Järelikult, kui kasutustoken on järelturul kauplemisel, siis ei ole autori hinnangul tarbijatele taganemisõiguse andmine põhjendatud. Autor leiab, et taganemise võimalus on VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kohaselt välistatud, nagu ka valuutatokeni puhul. Sellele tuginedes leidis autori hüpotees, et taganemisõigus peab ettevõtjate huvide kaitseks olema välistatud, ka kasutustokeniga kauplemise puhul kinnitust. Samuti märgib autor selguse huvides, et taganemise välistus VÕS § 53 lg 4 p 7¹ alusel ei ole relevantne, kuna platvormikauplemisel on investeerimisaspekt olulisem ära tarvitamise aspekti ees ning seega välistatakse taganemine just VÕS § 53 lg 4 p 1¹ alusel.

¹⁸⁹ Fromberger/Maume/Maute (viide 28), lk 116, vrd 28.

2.4.3 Krüptovaraga tasumine e-kaubanduse tehingute puhul

2.4.3.1 Taganemise alused

VÕS § 56 lg-s 1 sätestatud taganemisõiguse aluseks on tarbija ning ettevõtja suhe, mida e-kaubanduse puhul tuleb sisustada nagu ülal, alapeatükis 1.4.3 sätestatud. Taganemisõigust on võimalik jaatada juhul, kui tarbija on füüsiline isik, kes ei tegele oma majandus- või kutsetegevuses. Nagu varasemalt käsitletud, siis käesoleval juhul on juba olemuslikult e-kaubanduse platvormipakkuja puhul alati tegemist ettevõtjaga. Täiendavalt täidavad kõik e-kaubanduse platvormid ülal, alapeatükis 2.1.1 sätestatud sidevahendi abil sõlmitud lepingu eeldusi, kuna pakuvad tooteid ja teenuseid veebiplatvormidel.

2.4.3.2 Taganemise välistus kasutustokenite ning valuutatokenitega tasumise puhul e-kaubanduse tehingutes vastavalt VÕS § 53 lg 4 p-le 1¹

Autor selgitab, et käesoleva peatüki raames käsitleb ta kasutustokenit ning valuutatokenit koos, kuna nende sisulised erinevused ei mõjuta e-kaubanduse tehingutest taganemist. Üldiselt (nii nagu ka peatükis 1.4.3 näidetena toodud platvormides) on e-kaubanduse platvormidel hinnad traditsioonilises valuutas, kuid maksevõimalust pakutakse ka krüptorahas. VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kontrollimiseks hindab autor peatükis 2.2 toodud tingimusi ((i) kas tehingu hind sõltub finantsturust ning (ii) kas ilmneb hinna kõikumine). Eelnevale tuginedes selgitab autor esmalt välja, kas e-kaubanduse pakkuja platvormi näol võib tegemist olla finantsturuga, mis kujutab endast finantsvaraga kauplemise süsteemi.

Arvestades, et kui toote või teenuse hind on määratud traditsioonilises valuutas, kuid tarbija maksab toote või teenuse eest krüptovaras, on maksevahendiks tõepoolest finantsvara. Samamoodi kuulub finantsvara alla ka traditsiooniline raha, kui sellega ostavad isikud e-poes kaupu. Sellest hoolimata ei toimu kauplemine finantsturul, kuna toote turuhinna kujunemist ei mõjuta teiste platvormikasutajate nõudlus ja platvormipakkuja pakkumine. Toote või teenuse hind on tavaliselt ette määratud rahas ning muutuda võib krüptovara kogus (mitte väärtus), mis toote või teenuse eest makstakse, sõltuvalt hetkelisest krüptovara kursist.¹⁹⁰

Eelnevatele näidetele tuginedes puudub toodetel turuosaliste kauplemise tulemusena väljakujunenud turuhind (nende hind ei sõltu finantsturust ja selle käitumisest) ning VÕS § 53 lg 4 p 1¹ esimene eeldus ei ole täidetud, seega ei ole tegemist finantsturust sõltuva tehinguga.

¹⁹⁰ Rizos, E. The Consumer's Right of Withdrawal in cas of Payment with Bitcoins. – Oslo Law Review 2016/1, lk 22.

Kuna hetkel on selge, et praegusel juhul ei ole tegemist finantsturust sõltuva tehinguga, ei hinda autor täiendavaid tingimusi, mis võiksid potentsiaalselt viidata finantsturu kohaldumise jaatamisele. Selguse huvides analüüsib autor ka VÕS § 53 lg 4 p 1¹ teist eeldust, ehk hinna kõikumist.

Hinna kõikumine on kirjeldatud tehingute puhul välistatud, kuna hind ei ole sõltuvuses teistest tehtud tehingutest ning asja müüjal või teenuse pakkujal on endal võimalik hind ise määrata. Sellest tulenevalt ei ole täidetud ka VÕS § 53 lg 4 p 1¹ teine peamine tingimus.

Ülal kirjeldatud arvesse võttes on autor seisukohal, et tarbijatele taganemisõiguse andmine e-kaubanduse tehingute puhul on põhjendatud. Autori hinnangul peaks tarbijatel (eeldusel, et tegemist on tarbija ja ettevõtja vahelise suhtega) olema võimalus e-kaubanduse pakkujalt ostetud toote või teenuse ostust taganeda 14 päeva jooksul ning VÕS-is sätestatud tarbijate taganemisõiguse välistus praegusel juhul ei kehti, kuna ettevõtjad ei kanna spekulatsioonielemendist tulenevat riski. Analüüsile tuginedes ei leia autori püsitatud hüpotees, et taganemisõigus peaks olema ettevõtjate huvides välistatud, käesoleval juhul kinnitust.

Võimalik erinevus tuleneb aspektist, kui e-kaubanduse tehingu objekti hind on määratud krüptovaras. Nimetatud olukordi eksisteerib praktikas minimaalselt, kuid neid on alates krüptovara laiemast kasutuselevõtust ikkagi olnud.¹⁹¹ Täpsemalt on tegemist juhtumiga, kus kauba või teenuse hinnaks on määratud näiteks üks bitcoin ning isegi, kui bitcoini väärtus peaks langema, on toodet endiselt võimalik osta ühe bitcoini eest. Kirjeldatud olukorras pole küll e-kaubanduse tehing sõlmitud finantsturul, kuid tegemist on finantsturust sõltuva tehinguga (eeldusel, et toote või teenuse eest makstav krüptovara on platvormil ehk finantsturul kauplemisel).

Kui tehakse kirjeldatud tehing, tugineb autor ülal, 2.4.2.2 alapeatükis, sätestatud analüüsile, mis põhjendas ära, miks platvormil kaubeldava tehingu puhul peaks taganemisõigus olema välistatud. Kuna sellise e-kaubanduse tehingu puhul on selle alusvaraks platvormil kaubeldav krüptovara, siis lõplikult e-kaubanduse tehingu hind sõltub finantsturu kõikumisest. Sellest tulenevalt leiab autor, et sellise krüptovaras arveldatava tehingu puhul ei oleks tarbijatele

¹⁹¹ Weber, B. Can Bitcoin Compete with Money? – Journal of Peer Production 2014/4. Arvutivõrgus: <http://peerproduction.net/issues/issue-4-value-and-currency/invited-comments/can-bitcoin-compete-with-money/> (07.03.2023)

taganemisõiguse andmine põhjendatud, kuna täidetud kõik VÕS § 53 lg 4 p 1¹ eeldused, mistõttu puudub tarbijatel õigust krüptovaraplatvormil tehtud tehingutest taganeda. Siis oleks autori püsitatud hüpotees küll kinnitust leidnud, kuid tegemist on praktikas väga harva esineva juhuga. Seda eelkõige põhjusel, et see on nii e-kaubanduse pakkujale kui ka tarbijale väga riskantne ning mõlemad pooled võivad kanda suuri kahjusid.

2.4.4 Taganemisõiguse kohaldamise järelused

Sõltuvalt sellest, et autor analüüsis 3 erinevat tehingutüüpi, 2 erinevat krüptovaratokenit ning 2 erinevat taganemise alust, koostas ta järeluste visualiseerimiseks alloleva tabeli. Siiski toonitab autor, et kuna valdkond on kiirelt arenev, siis ei ole välistatud, et tehingutüübid võivad teatud määral sulanduda (nt juhtum, kus e-kaubanduses tegutseja müüb õigust, mis kvalifitseerub kasutustokeniks, mis omakorda ei sõltu turuhinnast). Igal sellisel konkreetsel juhul tuleb taganemisõiguse põhjendamise jaatamiseks või selle välistamiseks läbi viia taganemisõiguse olemasolu ning seejärel selle potentsiaalse välistamise kontroll.

Tabel 1. Taganemisõigus sõltuvalt krüptovaratokeni liigist ning krüptovaratehingust.

	Kasutustoken	Valuutatoken
ICO	<p>Taganemisõiguse andmine on põhjendatud ning võimalik VÕS § 56 lg 1 alusel, kui on täidetud järgnevad tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tehingu poolteks on ettevõtja ja tarbija. - ICO käigus emiteeritav token ei ole võetud kauplemisele platvormidel. <p>Taganemisõiguse andmine ei ole põhjendatud ning taganemine on välistatud VÕS § 53 lg 4 p 7¹ (või p 1) alusel, kui on täidetud järgmised tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Emiteeritud kasutustokeni lunastades on tarbija 	<p>Taganemisõiguse andmine on põhjendatud ning võimalik VÕS § 56 lg 1 alusel, kui on täidetud järgnevad tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tehingu poolteks on ettevõtja ja tarbija. - ICO käigus emiteeritav tokeni ei ole võetud kauplemisele platvormidel.

	<p>pääsenud ligi digitaalsele sisule (või emiteerija on kasutajale osutanud teenust või teinud muu kestva soorituse).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Digitaalse sisu edastamine (või teenuse osutamine) on alanud tarbija selgel nõusolekul. - Tarbija on kinnitanud, et on teadlik taganemisõiguse kaotamisest. 	
Platvormil kauplemine	<p>Taganemisõiguse andmine ei ole põhjendatud ning taganemine on välistatud VÕS § 53 lg 4 p 1¹ alusel, kui on täidetud järgnevad tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Platvorm täidab finantsturu tingimusi. - Krüptovara hind on kõikumises ning müüjal puudub võimalus seda ise määrata. 	<p>Taganemisõiguse andmine ei ole põhjendatud ning taganemine on välistatud VÕS § 53 lg 4 p 1¹ alusel, kui on täidetud järgnevad tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Platvorm täidab finantsturu tingimusi. - Krüptovara hind on kõikumises ning müüjal puudub võimalus seda ise määrata.
E-kaubandus	<p>Taganemisõiguse andmine on põhjendatud ning võimalik VÕS § 56 lg 1 alusel, kui on täidetud järgnevad tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tehingu poolteks on ettevõtja ja tarbija. - Toote või teenuse hinda ei arvestata krüptovaras ning see ei sõltu kursi kõikumisest. 	<p>Taganemisõiguse andmine on põhjendatud ning võimalik VÕS § 56 lg 1 alusel, kui on täidetud järgnevad tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tehingu poolteks on ettevõtja ja tarbija. - Toote või teenuse hinda ei arvestata krüptovaras ning see ei sõltu kursi kõikumisest.

	<ul style="list-style-type: none"> - Müüdava toote või teenuse väärtuse määrab müüja, mitte krüptovara kurss. <p>Taganemisõiguse andmine ei ole põhjendatud ning taganemine on välistatud VÕS § 54 lg 3 p 1¹ alusel, kui on täidetud järgnevad alused (praktiliselt väga erakordne):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toote või teenuse hind on sõltuvuses konkreetsest krüptovara kursist. - Toote või teenuse väärtust ei saa määrata selle müüja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Müüdava toote või teenuse väärtuse määrab müüja, mitte krüptovara kurss. <p>Taganemisõiguse andmine ei ole põhjendatud ning taganemine on välistatud VÕS § 54 lg 3 p 1¹ alusel, kui on täidetud järgnevad alused (praktiliselt väga erakordne):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toote või teenuse hind on sõltuvuses konkreetsest krüptovara kursist. - Toote või teenuse väärtust ei saa määrata selle müüja.
--	--	--

2.5 Tarbijakaitseõigused taganemisõiguse välistamise korral

Käesolevas peatükis vastab autor oma püsitatud 3. alaküsimusele, et millised on teised tarbijakaitse võimalused olukorras, kus tarbijate taganemisõigus on välistatud. Esiteks, VÕS § 56 lg 1⁶ ning tarbijaõiguste direktiivi artikkel 10 sätestavad, et juhul kui tarbijale tema õigust taganeda ei tutvustata, pikeneb taganemisõigus 12 kuuni. Nimetatud teavitamiskohustus pakub tarbijatele täiendavat kaitset. Lisaks on oluline uurida ka teisi tarbijakaitsevõimalusi, et tuvastada, kas tarbijate õigused oleksid kaitstud ka üldiselt olukorras, kus nende tehingust taganemise õigus on välistatud, kuna ettevõtjal on õigus tugineda eelnevalt kirjeldatud taganemise välistusele.

Juhul, kus tehingutele kohalduks VÕS § 53 lg 4 p 1¹ sätestatud taganemise välistus, on õiguskorras tarbijate jaoks sätestatud mitmeid erinevaid kaitsevõimalusi (milles sisalduvad omakorda ettevõtjate kohustused), mis tuginevad EL-i sätestatud nõuetel. Täpsemalt, aastal 1975 võttis Euroopa Ühendus vastu esialgse tarbijakaitset ja tarbijate teavitamist käsitleva tegevuskava, millega kehtestas viis põhilist tarbijakaitseõigust:

- õigus tervise ja ohutuse kaitsele;
- õigus majanduslike huvide kaitsele;
- õigus nõuda tekkinud kahju hüvitamist;
- õigus saada teavet tarbijate õigustest;

- õigus õiguskaitsevahendite kasutamisele ning ärakuulamisele.¹⁹²

Eelnevalt nimetatud alustaladele on püstitatud kogu Euroopa Liidu tarbijakaitse regulatsioon.¹⁹³

Neid aluseid arvesse võttes on lisaks taganemisõigusele Eestis tarbijate kaitseks sätestatud muuhulgas järgnevad peamised õigused ning kohustused, mida ettevõtjad peavad järgima:

- Esiteks on VÕS-is täiendavalt esitatud nõuded, mida tarbijalepingute puhul tuleb järgida: (i) VÕS § 14¹ sätestab lepingueelse teabe andmise kohustuse tarbijaga sõlmitava lepingu puhul, (ii) VÕS § 28¹ sätestab tasu nõudmise piirangud tarbijaga sõlmitava lepingu puhul, (iii) VÕS § 48, 48¹ ja 54 ja 54¹, 54³, ja 55 näevad ette täiendavad nõuded tarbija lepingueelse teavitamise kohta ning nõuavad, et ettevõtja annaks teatud juhtudel kinnituse tarbija sõnaselge nõusoleku lepingu sõlmimise kohta.
- Reklaamiseaduses on sätestatud toodete ning teenuste reklaamimise põhinõuded, eksitava reklaami keeld, võrdleva reklaami keeld ning muud reklaami põhialused. Reklaamiseaduse § 29 sätestab täiendavad nõuded finantsteenuse reklaamile, kuid neid ei ole hetkel võimalik kohaldada krüptovaraga seotud teenuste osas.¹⁹⁴ Vastavalt Finantsinspektsiooni soovituslikule juhendile kohaldatakse seda paragrahvi ainult Finantsinspektsiooni järelevalvesubjektide üle ning isikute üle, kes osutavad finantsteenuseid krediidasutuste seaduse tähenduses.¹⁹⁵ Krüptovaraga seotud tehingud ei kuulu nimetatud valdkonda, kuid autor leiab, et need võiks siiski ka normi kohaldamisalasse kuuluda, kuna krüptovaratteenustel on mitmeid sarnasusi erinevate finantsteenustega, mida autor on teadustöös läbivalt ka välja toonud. Lisaks, on rahandusministeerium välja töötamas eelnõud, millega krüptovaraturu osalised Finantsinspektsiooni järelevalve alla allutada, nagu seda näeb ette ka MiCA määruse eelnõu. 08.03.2023 konverentsil „A New Age in Crypto Law-MiCA Regulation” sõnastas rahandusministeeriumi finantsturgude poliitika osakonna juhataja Thomas Auväärt rahandusministeeriumi seisukoha, mille kohaselt plaanitakse krüptovarad Finantsinspektsiooni järelevalve alla viiv eelnõu vastu võtta 2024. aasta alguses.¹⁹⁶
- Tarbijakaitseaduses (TKS) on sätestatud nõuded seoses sellega, millist infot peab tarbijatele kindlasti esitama (mh TKS § 4 lg 2 sätestab, et esitada on vaja teave kauba

¹⁹² Euroopa Ühenduste Komisjon. Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy, EÜT C 92, 25.4.1975, lk 1—1.

¹⁹³ Chen, T. International Comparison of Financial Consumer protection. Singapore: Springer Singapore 2018, lk 230.

¹⁹⁴ Reklaamiseadus. – RT I, 27.02.2022, 5.

¹⁹⁵ Finantsinspektsioon. Tarbijakaitseamet. Finantsinspektsiooni ja Tarbijakaitseameti soovituslik juhend Nõuded finantsteenuse reklaamile, 10.07.2017. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2018-08/FI_ja_TKA_soovituslik_juhend_Nouded_finantsteenuse_reklaamile_10_07_2017.pdf, (06.03.2023).

¹⁹⁶ Auväärt, T. A New Age in Crypto Law-MiCA Regulation. 10.03.2023. Koolitusmaterjal.

omanduste kohta), millised on teenuse osutamise üldnõuded ning millised on kauplemisvõtete piirangud ja keelud.¹⁹⁷

- Vastavalt TKS §-le 40, tegutseb TTJA valitsemisalas tarbijavaidluste komisjon, mille pädevuses on lahendada tarbija ja ettevõtja vahelisest lepingust tulenevaid nii riigisiseseid kui ka piiriüleseid tarbija algatatud tarbijavaidlusi, mille üheks osapooleks on ettevõtja, kelle asutamiskoht on Eesti Vabariik.
- Keeleseaduse § 16 lg 1 sätestab, et avalikku kohta paigaldatud viidad, sildid, ettevõtte liiginimetus ja välireklaam ning juriidilise isiku teadaanded peavad olema eestikeelsed.¹⁹⁸ Eelnev kehtib samuti ka reklaamide kohta, mis puudutavad krüptovaratehinguid.

Kõik eelnevalt nimetatud õiguskorra sätted kaitsevad tarbijaid ka juhul, kui neil taganemisõigust ei peaks olema. Lisaks eelnevalt nimetatud õiguskorras sätestatud aspektidele on tarbijatel võimalus teha tehing enda eelmisele tehingule risti vastupidi ning sellega kaitsta oma positsiooni. Näitena saab tuua olukorra, kus isik on finantsturult ostnud firma aktsiaid, mille hind hakkab hoogsalt langema. Tarbijal ei ole kohustust neid aktsiaid hoida ning ta võib suuremate kaotuste vältimiseks need maha müüa kohe, kui soovib. Sellest hoolimata, on tegemist tarbijakaitsevõimalusega, mis ainult osaliselt kaitseb tema huvisid. Kirjeldatud olukorras saab ta oma kahjumit küll vähendada, kuid mitte täielikult ära hoida. Nimetatud võimalus põhineb lepinguvabaduse põhimõttel, mis on sätestatud PS §-s 19 kui õigus vabale eneseteostusele.¹⁹⁹ Lepinguvabaduse põhimõte tugineb privaatautonomia põhimõttel²⁰⁰ ning vastavalt sellele saavad isikud mh ise valida, kas ja kellega tehinguid teha.²⁰¹ Analoogsed võimalused kehtivad ka krüptovaratehingute puhul.

Juhul, kui VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kohaselt on taganemisõigus tarbijatelt ära võetud, on seda tehtud põhjusel, et nad kannavad tururiski ehk riski kaotada enda finantsturule investeeritud raha, mis tuleneb turuhindade volatiilsusest.²⁰² Seda on autori hinnangul tehtud põhjusel, et kui jätta tururisk ettevõtjate kanda, siis ei oleks jõudude vahekord tasakaalus ning tarbijad oleksid liiga palju tugevamal positsioonil kui ettevõtjad. Vaadeldes eelnevalt kirjeldatud tarbija

¹⁹⁷ Tarbijakaitseadus. – RT I, 01.04.2022, 7.

¹⁹⁸ Keeleseadus. – RT I, 23.12.2022, 7.

¹⁹⁹ Vallikivi, H. PSK § 19/5. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5 vlj. Tartu: Iuridicum 2020.

²⁰⁰ RKPJKo 3-4-1-34-14, p 41.

²⁰¹ RKKKo 3-1-1-67-09, p 13.3.

²⁰² Committee on Payment and Settlement Systems. A glossary of terms used in payments and settlement systems, Basel: 2003, lk 31.

taganemisõiguse välistamise eesmärki, on autor seisukohal, et olukorras, kus taganemisõigus on välistatud, on see tehtud piisava põhjusega ning eesmärgipäraselt. Tarbijad ei ole tulenevalt taganemisõiguse kaotamisest nõrgemas seisus kui ettevõtjad ning nende huvid on piisavalt ülalkirjeldatud meetmetega kaitstud.

KOKKUVÕTE

Käesoleva teadustöö autori eesmärk oli otsida vastust uurimisküsimusele, et millistel juhtudel on põhjendatud tarbijatele krüptovaratehingutest taganemisvõimaluse andmine? Selleks analüüsis autor mh tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumist krüptovaratehingutele, VÕS § 56 lg-s 1 sätestatud taganemisvõimalusi erinevatest krüptovaratehingutest ning nende potentsiaalset välistamist. Antud uurimisküsimuse lahendamiseks andis autor töös vastused ka järgnevatele alaküsimustele:

- 1) Millistel tingimustel tekivad tarbija ja ettevõtja vahelised suhted erinevate krüptovaratehingute liikide puhul?
- 2) Millisel juhul on võimalik kohaldada taganemisõiguse välistamise normi VÕS § 53 lg 4 p 1¹ (sh millisel juhul on täidetud tingimused „finantsturu tehing“ ning „hinna kõikumine“)?
- 3) Millised on teised tarbijakaitsese võimalused ning ettevõtjate kohustused olukorras, kus tarbijate taganemisõigus on välistatud?

Autori hüpotees, mille kohaselt ei ole tarbijatele taganemisõiguse andmine krüptovaratehingute puhul põhjendatud ning ettevõtjate õiguste kaitse tagamiseks peab kõikidest krüptovaras tehtud tehingutest taganemine olema tarbijatele välistatud, leidis osaliselt kinnitust.

Vastus esimesele püsitatud alaküsimusele tarbijakaitsese regulatsiooni kohaldumise kohta erinevate krüptovaratehingute puhul on järgmine. Regulatsiooni kohaldumist on võimalik jaatada juhul, kui tehingu poolteks on tarbija ning ettevõtja. ICO puhul võib iga ICO korraldajat pidada ettevõtjaks niikaua, kui ICO eesmärk on organiseeritud viisil teenida tulu. ICO-s osalevat investorit võib pidada tarbijaks, kui ta on füüsiline isik, kes ei tegele majandus- või kutsetegevuses. Tarbija staatuse määramisel (nii ICO kui ka teiste krüptovaratehingute liikide puhul) tuleb arvesse võtta tema eesmärki (sh tema kontrollitavate juriidiliste isikute olemust), investeeringu summat ning ka isiku teadmisi ja kogemusi valdkonnas.

Platvormikauplemise puhul saab OTC platvormi ennast igal juhul lugeda ettevõtjaks ning tarbijaks saab lugeda füüsilist isikut, kes ei tegele majandus- või kutsetegevuses. Tarbija määramisel tuleb jällegi arvestada tema eesmärke, kogemusi ning kauplemismahte. P2P platvormi puhul teevad platvormil kauplevad isikud platvormipidajale avalduse, kus nad

märgivad ära, kas nad on ettevõtjad või mitte. Kui platvormil müüb krüptovara majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik ning ostjaks saab lugeda isikut, kes ei tegutse majandus- või kutsetegevuses, siis on võimalik tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumist jaatada, kuid muudel juhtudel mitte (s.t. tehingud kahe ettevõtja või tarbija vahel ning tehingud, kus müüjaks on tarbija ja ostjaks ettevõtja).

E-kaubanduse puhul saab ettevõtjaks lugeda iga e-kaubanduse platvormi kuna nende kõikide majandustegevus ehk tulu teenimise viis ongi teenuste ja toodete müük. Järelikult sõltub e-kaubanduses tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumine vaid sellest, kes on ostja rollis. Juhul, kui ostja omandab tokeneid oma majandustegevuse jaoks, ei saaks tarbijakaitseregulatsioon kohalduda. Kui aga füüsiline isik ei tegutse oma majandus- või kutsetegevuses, on tegemist tarbijaga ning tarbijakaitseregulatsiooni kohaldumist on võimalik jaatada. Tarbija tuvastamisel on peamine tema tehingu sooritamise eesmärgi määratlemine.

Lisaks märgib autor, et ettevõtjatel on iga sõlmitava krüptovaratehingu puhul kohustus eeldada, et tehingu vastaspooleks on tarbija. Ettevõtjatele ei piisa sellest, et nad annaksid tehingu vastaspoolele võimaluse teha linnuke kasti, mis välistaks tema tarbija staatuse. Kui ettevõtja ei soovi tarbijaregulatsiooni kohaldumist, peab ta välja selgitama, et teiseks tehingu pooleks ei ole tarbija. Selleks võiks näiteks tehingu teiselt poolelt täiendavalt küsida äriregistri väljavõtteid, tegevusloa koopiaid või muid dokumente, mis tõendavad fakti, et isik ei ole tarbija.

Kui tarbijaregulatsiooni kohaldumist on võimalik jaatada, siis sätestab VÕS § 56 lg 1 võimaluse tarbijatele sidevahendi abil sõlmitud lepingutest taganeda. Kõikide teadustöös käsitletud krüptovaratehingute puhul on sidevahendi abil sõlmituse kriteerium täidetud, kuna neid kõiki sooritatakse läbi veebi (krüptovarad ise on registreeritud ploki ahela peal). Autor toob välja, et taganemisõiguse eesmärgiks on eelkõige see, et ületada õiguslik ja majanduslik jõu ülekaal, mis ettevõtjatel tarbijate suhtes vaikumisi teatud juhtudel eksisteerib. Autor uuris, et millised võiksid olla potentsiaalselt taganemist välistava sätte VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kohaldumise alused. Nimetatud sätte kohaselt tuleb taganemine välistada sidevahendi abil sõlmitud lepingutest, mille esemeks on sellise asja üleandmine, teenuse osutamine või muu soorituse tegemine, mille hind sõltub finantsturu kõikumisest, mida ettevõtja ei saa mõjutada ja mis võib ilmneda taganemistähtaja jooksul. Autor mainib, et sätte eesmärgiks on ettevõtjate kaitsmine olukorras, kus tarbijate taganemisõiguse alles jätmise puhul jääks ettevõtjate kanda spekulatsioonielemendist tulenev põhjendamatu suur risk.

Autori 2. alaküsimusele vastamiseks, ehk taganemise välistamise erandi kohaldumise analüüsimiseks, tuleb analüüsida kahte põhilist aspekti: (i) finantsturu definitsiooni, ning (ii) hinna kõikumist. Finantsturu olemasolu jaatamiseks toob autor välja alused, mida peab arvesse võtma kogumis:

- Kauplemine toimub finantsvaraga.
- Kauplemine toimub vara vahetamise platvormil, millel on aktiivsetest turuosaliste kauplemisest mõjutatud nõudlus / pakkumine ja selle tulemusena väljakujunenud turuhind.
- Kauplemine toimub platvormil, mis moodustub (i) isikutest, kes pakuvad kauplemise võimalust, (ii) isikutest, kellel on kaubad, mida nad soovivad müüa ning (iii) isikutest, kes soovivad omandada teiste isikute kaupu. Üks isik võib kuuluda ka mh mitmesse gruppi, s.t isik, kes pakub kauplemise võimalust võib ise müüa ka mingisugust vara.
- Kauplemine toimub platvormil, kus kauplejaid on võimalik liigitada (i) informeeritud kauplejateks, (ii) likviidsuskauplejateks, (iii) momentumkauplejateks ning (iv) mürakauplejateks.

VÕS § 53 lg 4 p 1¹ II peamise aspekti, ehk finantsturul hinna kõikumise jaatamiseks toob autor välja alused, mida peab samuti arvesse võtma kogumis:

- Hind muutub sõltuvalt finantsturul tehtud tehingutest.
- Tehingu algatajal või asja pakkujal turul peab puuduma ise võimalus asja hinda määrata.
- Hinna kõikumine finantsturul võib sõltuda konkreetse varaklassi hinna kujunemise loogikast.

Järelikult ei ole tarbijatel õigust VÕS § 56 lg-s 1 sätestatud taganemisõigusele tugineda juhul, kui on täidetud VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kaks peamist aspekti ehk tehing on sõltuv finantsturul hinna kõikumisest (s.t., et täidetud peavad olema ülal loeteludes toodud tingimused).

Kui autor oli analüüsinud taganemise välistuse kohaldumise tingimusi, siis tekkis võimalus vastata peamisele püsitatud uurimisküsimusele, et millistel juhtudel on põhjendatud tarbijatele krüptovaratehingutest taganemisvõimaluse andmine. Vastus peamisele tõstatatud uurimisküsimusele on järgmine. Esiteks leidis autor, et ICO puhul on tarbijatele taganemisõiguse andmine põhjendatud (eeldusel, et tegemist on tarbija ja ettevõtja vahelise suhtega). Autori hinnangul on tarbijatel võimalus ICO-l osalemisest taganeda 14 päeva jooksul

ning VÕS § 53 lg 4 p-s 1¹ sätestatud tarbijate taganemisõiguse välistus praegusel juhul ei kehti. ICO puhul ei ole tegemist finantsturul või sellest sõltuva tehinguga ning ICO hind ei kujune välja finantsturul tehtud tehingute tulemusena. Lähiaastatel, peale MiCA määruse vastuvõtmist ning jõustumist, on 14 päevane taganemisõigus ICO-dest autori hinnangul põhjendatult sätestatud ka õiguskorras (tingimustel, et ICO korraldaja poolt määratud periood ei ole lõppenud ning emiteeritav vara ei ole juba kauplemisel platvormidel).

Samas on tähelepanuväärne, et teatud erisused võivad aset leida ICO käigus emiteeritava kasutustokeni puhul. VÕS § 53 lg 4 p 7¹ sätestab, et taganemisõigus on võimalik välistada ka tehingutest, mille objektideks on digitaalse sisu üleandmine, mida ei toimetata kätte füüsilisel andmekandjal, kui üleandmine on enne taganemistähtaja lõppu alanud. See välistus kehtib juhul, kui ICO käigus on emiteeritud kasutustoken, ning selle omandaja on selle lunastanud ning seeläbi on alanud digitaalse sisu edastamine. Autori hinnangul ei ole sellises olukorras taganemisõiguse andmine põhjendatud, sest vastasel juhul oleks tarbijatel võimalus sisu ära tarbida ning seejärel selle eest makstu ICO korraldajalt tagasi küsida, mis ei ole taganemisõiguse eesmärk.

Platvormikauplemise puhul, mis allub tarbijakaitseregulatsioonile, on VÕS § 53 lg 4 p 1¹ kõik eeldused täidetud, mistõttu leiab autor, et taganemisõiguse andmine tarbijatele ei ole põhjendatud ning neil puudub õigus krüptovaraplatvormil tehtud tehingutest taganeda. Seda eelkõige põhjusel, et krüptovara saab liigitada finantsvaraks ning selle turuhind sõltub finantsturul tehtud tehingutest (nõudlusest ja turupakkumisest). Lisaks puudub ka tehingu algatajal ise võimalus asja hinda määrata. Erinevate tokenitüüpide kauplemise puhul taganemisõiguses erisusi ei ole.

E-kaubanduse puhul on tarbijatele taganemisõiguse andmine autori hinnangul põhjendatud. Tarbijatel (eeldusel, et tegemist on tarbija ja ettevõtja vahelise suhtega) on võimalus e-kaubanduse pakkujalt ostetud toote või teenuse ostust taganeda 14 päeva jooksul ning tavaliselt VÕS-is § 53 lg 4 p-s 1¹ sätestatud tarbijate taganemisõiguse välistus ei kehti. Seda eelkõige põhjusel, et toote või teenuse hind on ette määratud rahas ning muutuda võib krüptovara kogus (mitte väärtus), mis toote või teenuse eest makstakse, sõltuvalt hetkelisest krüptovara kursist. Hinna kõikumine on kirjeldatud tehingute puhul välistatud, kuna hind ei ole sõltuvuses teistest tehtud tehingutest ning asja müüjal või teenuse pakkujal on võimalik see ise määrata. Teoorias on võimalik ka olukord, kus müüdava toote väärtus on määratud krüptovaras – sellisel juhul ei

oleks taganemisõiguse andmine autori hinnangul põhjendatud ning taganemine peaks olema VÕS § 53 lg 4 p 1¹ alusel välistatud, kuid praktikas on selliseid olukordi minimaalselt.

Eelnevale tuginedes leidis hüpotees osaliselt kinnitust – tarbijate taganemisõiguse välistus ettevõtjate huvides on põhjendatud platvormikauplemise puhul ning ICO käigus emiteeritud kasutustokeni lunastamise puhul tarbijate poolt enne taganemisperioodi lõppu. Autor viib lugeja tähelepanu aspektile, et kuna krüptovara valdkond on kiirelt arenev, siis ei ole välistatud, et tehingutüübid võivad teatud määral sulanduda. VÕS § 53 lg 4 p 1¹ või p 7¹ kohaldamisel on oluline analüüsida iga olukorda eraldi sõltuvalt tehingu eesmärgist ning krüptovara iseloomust.

Täiendavalt uuris autor enda kolmanda alaküsimusena, et millised on teised tarbijakaitse võimalused olukorras, kus tarbijate taganemisõigus on välistatud. Autor leidis, et lisaks taganemisõigusele kaitsevad tarbijat muuhulgas VÕS-is sätestatud tarbija teavitamise kohustused ettevõtja poolt (nt õigused lepingueelsele teabele). Lisaks kaitseb tarbijaid ka ettevõtjate kohustus järgida reklaamiseadust (nt ettevõtjatele on kehtestatud eksitava ning võrdleva reklaami keelud) ning keeleseaduses sätestatud nõudeid (nt välireklaamide eestikeelse sisu osas). Täiendavalt näeb TKS ette nõuded seoses infoga, mida ettevõtjad peavad tarbijale kindlasti avaldama (nt info kauba omanduste kohta). TTJA valitsemisalas olev tarbijavaidluste komisjon kaitseb samuti tarbijad võimaldades potentsiaalsele kohtuvaidlusele kuluvaid vahendeid kokku hoida. Lisaks seaduses sätestatud meetmetele, on lepinguvabaduse põhimõttele tuginedes tarbijal õigus enda kaitseks alati teha ka turul eelnevale tehingule vastupidine tehing. Kui tehingust taganemine on seaduse alusel välistatud, siis jääb tururisk tarbija kanda. Vabal turul on tarbijal alati võimalus teha tehing, millega ta edaspidisest riski kandmisest loobub, ehk näiteks kogu oma krüptovara maha müüb.

Vaadeldes tarbija taganemisõiguse välistamise eesmärki, milleks on ettevõtja kaitsmine põhjendamatu tururiski kandmise eest, leiab autor, et olukorras, kus taganemisõigus on välistatud, on see tehtud piisavalt põhjendatult ning eesmärgipäraselt. Tarbijad ei ole tulenevalt taganemisõiguse kaotamisest nõrgemas seisus kui ettevõtjad ning nende huvid on läbi teiste tarbijaõiguste piisavalt kaitstud.

CONSUMER'S RIGHT OF WITHDRAWAL IN CASE OF DIFFERENT CRYPTO ASSET TRANSACTIONS – ABSTRACT

Over the past 15 years, crypto assets have become an increasingly popular alternative to traditional means of payment, as well as an investment option. While in 2010, a few hundred transactions were made per month with bitcoin, in March 2023, around 300 000 transactions were made per day. The growth in the use of crypto assets is mainly attributed to an increase in the general technological awareness of the population. In addition, businesses are also looking for new ways to attract customers, and enabling crypto asset payments is an innovative way to do this. At the same time, crypto exchanges are more volatile and less regulated than traditional financial markets, and they bear significant risks. Over the years, European regulators have issued a number of warnings to retail investors on this issue. Most recently, in 2022, EU financial regulators have jointly warned consumers about the high riskiness and speculative nature of crypto assets. The warning states that crypto assets are not suitable as an investment or a means of payment for most retail consumers. The document from the regulators states that when making crypto asset transactions, consumers should be aware of the risks that (i) they could lose all the money they have invested, (ii) prices could fall and rise rapidly over a short period of time, (iii) they could fall victim to fraud or cyber-attacks, and (iv) they are unlikely to have any rights to protection or redress if things do not go according to their expectations. In addition to the above-mentioned warning, the EU institutions have issued similar warnings in the past, in 2013, 2018 and 2021. Thus, the risk surrounding crypto assets is pervasive and has not been successfully mitigated over the last 15 years.

Given the growing popularity of crypto assets, the warnings to consumers, the significant risks associated with the volatility of crypto assets, and the limited regulation of the industry, the author considers it necessary to address the rights of consumers in various crypto asset transactions. In particular, it is necessary to examine the possibilities for consumers to protect their rights. The author considers that safeguarding consumer rights is important in the current context, as crypto asset transactions can be complex for the average consumer and consumers must not be left in a weaker position than the traders with whom they transact. Indeed, one of the key consumer rights that needs to be focused on is the right of consumers to withdraw from a transaction within 14 days.

In Estonia, consumer protection rights are laid down in the Law of Obligations Act (hereinafter the LOA), Section 56 (1) of which stipulates that consumers may withdraw from a contract concluded by means of distance communication (i.e. distance contracts) within 14 days without giving a reason. However, in certain situations, consumers are also excluded from withdrawing from the contract, in order to ensure the protection of traders. For example, under Section 53 (4) 1¹) of the LOA, consumers do not have a right of withdrawal from contracts concluded by means of distance communication, the object of which is the delivery of goods, the provision of a service or any other performance, the price of which is subject to fluctuations in the financial market which are beyond the control of the trader and which may occur during the withdrawal period. In addition, in the analysis of the right of withdrawal from crypto asset transactions, Section 53 (4) 7¹) of the LOA is also relevant. This section provides that the right of withdrawal may also be excluded from a contract concluded by means of distance communication, the object of which is the delivery for a fee of digital content where the delivery thereof has begun before the expiry of the withdrawal period.

Within the framework of this thesis, the author has formulated the following main research question: in which cases is it justified to give consumers the right to withdraw from crypto asset transactions? In order to answer this research question, the author also answers the following sub-questions:

- 1) What are the conditions under which the relationship between the consumer and the trader arises in the case of different types of crypto transactions?
- 2) In which cases is it possible to apply the norm of exclusion of the right of withdrawal in Section 53 (4) 1¹) of the LOA (i.e. in which cases are the conditions of "financial market transaction" and "fluctuation of the price" fulfilled)?
- 3) What are the other possibilities for consumer protection in a situation where the consumer's right of withdrawal is excluded?

The author has formulated the answer to his main research question with the following hypothesis: there is no justification for giving consumers a right of withdrawal from crypto transactions, and in order to ensure that the rights of traders are protected, consumers must be prevented from withdrawing from all crypto asset transactions.

In answering the questions raised, the author has divided his research into two chapters. In the first chapter, the author defines the concept of a crypto asset by dividing it into three main

tokens: (i) a utility token, (ii) a currency token and (iii) an investment or security token. The latter is not analysed in the thesis, as it is a security within the meaning of Section 2 of the Securities Market Act, for which the regulation has already been developed. The author categorises crypto asset transactions into three categories: (i) ICO, (ii) platform trading (the author analyses both over-the-counter (OTC) platforms and peer-to-peer (P2P) platforms), and (iii) crypto asset payment in the case of e-commerce, and analyses when the legal relationship between the consumer and the trader arises for these types of transactions. In this way, the author answers the sub-question no. 1) posed in the first chapter.

In the second chapter, the author examines the purpose of the consumers' right of withdrawal under the legislation, the potential regulation of the right of withdrawal and the possibility for traders to rely on a provision under which the consumers' right of withdrawal is excluded (both under Section 53 (4) 1¹) of the LOA and Section 53 (4) 7¹) of the LOA). After examining the regulation, the author will analyse how traders could rely on it for different crypto asset transactions and how different types of crypto assets affect the right of withdrawal. In addition, the author conducts a *de lege ferenda* analysis and describes the right of withdrawal from the point of view of the forthcoming directly applicable EU MiCA Regulation. In addition, the author also examines the consumer protection situation in cases where traders have the right to rely on the exemption. Consequently, in this chapter the author answers the main question posed and sub-questions 2) and 3).

In order to answer the questions raised by the author and to confirm or refute the hypothesis, the author has conducted a theoretical study using an analytical research method. The author has mainly relied on foreign academic literature, the guidelines of the European Commission and other European Union institutions, Estonian and European Court of Justice case law, and the author has also related the theory to participants of the crypto asset market used as examples.

The author's hypothesis, according to which, there is no justification for giving consumers a right of withdrawal from crypto transactions, and in order to ensure that the rights of traders are protected, consumers must be prevented from withdrawing from all crypto asset transaction, was partially confirmed.

The answer to the first sub-question on the applicability of the consumer protection regulation to the various crypto transactions is as follows. The applicability of the regulation can be upheld

if the parties to the transaction are the consumer and the trader. In the case of an ICO, any organiser of an ICO can be considered to be a trader as long as the purpose of the ICO is to generate revenue in an organised way. An investor participating in an ICO can be considered a consumer if he or she is a natural person not engaged in an economic or professional activity. In determining the status of a consumer (regarding all crypto asset transactions), the purpose of the consumer (including the nature of the legal entities he or she controls), the amount of the investment and also the person's knowledge and experience in the field must be taken into account.

In the case of platform trading, the OTC platform itself can in any case be considered to be a trader, and a natural person not engaged in an economic or professional activity can be considered to be a consumer. Again, the definition of a consumer must take into account his or her objectives, experience and trading volumes. In the case of a P2P platform, the persons trading on the platform make a declaration to the platform operator indicating whether they are traders or not. If the crypto assets are sold on the platform by a person acting in an economic or professional capacity and the buyer can be considered to be a person not acting in an economic or professional capacity, the application of consumer protection regulation is possible, but not in other cases (i.e. transactions between two traders or consumers or transactions where the seller is a consumer and the buyer is a trader).

In the case of e-commerce, any e-commerce platform can be considered as a trader, as their economic activity, i.e. the way in which they generate revenue, is the sale of services and products. Consequently, in e-commerce, the application of consumer protection regulation depends only on who is in the role of the buyer. If the buyer acquires tokens for his / her economic activity, the consumer protection regulation would not apply, but if the natural person is not acting in his / her economic or professional activity, he / she is a consumer and the consumer protection regulation would apply.

The author notes that all traders have an obligation to assume that the counterparty to any crypto asset transaction is the consumer. It is not enough for traders to give the counterparty to a transaction the option to tick a box that would exclude it as a consumer. If a trader does not want consumer regulation to apply, it must clarify that the other party to the transaction is not the consumer. This could be done, for example, by asking the other party to the transaction for copies of business licences or other documents proving that the person is not a consumer.

If the consumer regulation is applicable, Section 56 (1) of the LOA provides for the possibility for consumers to withdraw from contracts concluded by means of distance communication. The criterion of conclusion by means of a means of distance communication is fulfilled for all the crypto transactions covered by the thesis, since they are all carried out online (the crypto assets themselves are registered on a blockchain). The author then examined what the grounds for the application of the provision potentially precluding the right of withdrawal under Section 53 (4) 1¹) of the LOA might be. According to this provision, withdrawal is to be excluded from contracts concluded by means of distance communication, the object of which is the delivery of goods, the provision of a service or any other performance, the price of which depends on fluctuations in the financial market, which cannot be influenced by the trader and which may occur during the withdrawal period. Firstly, the author notes that the purpose of the provision is to protect traders in a situation where, if they were to retain the right of withdrawal, they would be left with an excessive risk arising from the speculative element.

In order to answer the author's second sub-question, i.e. to analyse the applicability of exception from the right of withdrawal, it is necessary to look at two main aspects: (i) the definition of the financial market, and (ii) fluctuation of the price. In order to establish the existence of a financial market, the author sets out the elements to be taken into account in the aggregate:

- Trading takes place in financial assets.
- The trading takes place on an asset exchange platform with supply/demand influenced by active market participants trading and, as a result, an established market price.
- Trading takes place on a platform composed of (i) persons offering the possibility to trade, (ii) persons with goods they wish to sell and (iii) persons wishing to acquire the goods of others. A single person may also belong to more than one group, i.e. a person offering a trading opportunity may also sell some assets.
- Trading takes place on a platform where traders can be categorised as (i) informed traders, (ii) liquidity traders, (iii) momentum traders and (iv) noise traders.

In order to establish the second main aspect, i.e. the fluctuation of the price in the financial market, the author sets out the grounds to be taken into account in the aggregate:

- The price varies according to the transactions carried out on the financial market.
- The initiator of the transaction or the offeror of the goods on the market must not be able to determine the price of the goods itself.

- Price fluctuations in the financial market may depend on the price formation logic of a particular asset class.

Consequently, consumers do not have the right to rely on the right of withdrawal provided for in Section 56 (1) of the LOA if the two main aspects of Section 53 (4) 1¹) of the LOA are met, i.e. the transaction is dependent on price fluctuations in the financial market (i.e. the conditions listed above must be met).

Once the author had analysed the conditions for the application of the exemption, it was possible to answer the main research question posed, namely in which cases is it justified to give consumers the possibility to withdraw of crypto asset transactions. First, the author found that in the case of ICOs, it is justified to grant consumers the right of withdrawal (assuming that this is a consumer-trader relationship). According to the author, consumers have the possibility to withdraw from participation in an ICO within 14 days and the exclusion of the consumer's right of withdrawal provided for in Section 53 (4) 1¹) of the LOA does not apply in the present case. An ICO is not a transaction on or dependent of the financial market and the price of an ICO is not the result of transactions on the financial market. In the future, following the adoption of the MiCA Regulation, the 14-day right of withdrawal from ICOs will, in the author's view, also justifiably be provided for in the legislation (provided that the period set by the ICO organiser has not expired and the assets to be issued are not already traded on platforms).

However, it is noteworthy that certain exceptions may apply in the case of an utility token issued in the course of an ICO. Section 53 (4) 7¹) of the LOA provides that the right of withdrawal may also be excluded from transactions involving the transfer of digital content which is not delivered on a physical medium if the transfer has begun before the end of the withdrawal period. This exclusion will apply where a utility token has been issued in the course of an ICO and has been redeemed by the acquirer and the transfer of digital content has thereby commenced. In the author's view, granting a right of withdrawal in such a situation is not justified. In the described situation, additional conditions must be met (i.e. (i) the transfer of the content must have begun with the consent of the consumer and (ii) the consumer must have confirmed that he is aware of the loss of the right of withdrawal).

In the case of platform trading, which is subject to consumer protection regulation, all the prerequisites are fulfilled in Section 53 (4) 1¹) of the LOA. Therefore, the author considers that

granting the right of withdrawal to consumers is not justified and they do not have the right to withdraw from transactions made on a crypto platform. This is primarily because crypto assets can be classified as financial assets and their market price depends on transactions (demand and supply) on the financial market. Moreover, the initiator of the transaction does not have the possibility to determine the price of the thing itself. There are no differences in the right of withdrawal for the different token types.

In the case of e-commerce, the right of withdrawal for consumers is justified in the author's view. Consumers (assuming that the relationship is between the consumer and the trader) have the possibility to withdraw from the purchase of a product or service from an e-commerce provider within 14 days and the exclusion of the consumer's right of withdrawal provided for in Section 53 (4) 1¹) of the LOA does not apply in the present case. This is in particular because the price of the product or service is predetermined in monetary terms and the amount of crypto assets (not the value) paid for the product or service may change depending on the current crypto asset exchange rate. Price volatility is ruled out in the transactions described, as the price is independent of other transactions and the seller of the good or service can set the price himself. Theoretically, it is also possible that the value of the sold product is determined in crypto assets - in such a case, the right of withdrawal would not be justified and it would be excluded on the basis of Section 53 (4) 1¹) of the LOA, but in practice such situations are principally non-existent.

Based on the above, the hypothesis was partially confirmed - the exclusion of consumers' right of withdrawal in the interests of traders is justified in the case of platform trading and in the case of redemption of a utility token issued during an ICO before the end of the withdrawal period. The author draws the reader's attention to the fact that, given the rapidly evolving nature of the crypto-asset sector, it cannot be ruled out that the types of transactions may merge to some extent. When applying the provisions of Section 53 (4) 1¹) or Section 53 (4) (7¹) of the LOA, it is important to look at each situation separately depending on the purpose of the transaction and the nature of the crypto assets.

In addition, the author examined, as his third sub-question, what other consumer protection options are available in a situation where the consumer's right of withdrawal is excluded. The author found that, in addition to the right of withdrawal, the consumer is also protected by the obligations of the trader to inform the consumer laid down in the LOA (e.g. rights to pre-

contractual information). Furthermore, consumers are also protected by the obligation of traders to comply with the Advertising Act (e.g. prohibitions on misleading and comparative advertising) and the requirements laid down in the Language Act (e.g. as regards the content of outdoor advertisements in Estonian). In addition, the Consumer Protection Act sets out requirements regarding the information that businesses must disclose to consumers (e.g. information on the ownership of goods or services). The Consumer Disputes Committee under the remit of the Consumer Protection and Technical Regulatory Authority also protects consumers by saving resources on potential litigation. In addition to the measures provided for by law, consumers have the right, under the principle of freedom of contract, to always enter into a transaction contrary to the one they entered into on the market in order to protect themselves. If withdrawal is excluded by law, the market risk remains with the consumer. In a free market, the consumer always has the option of entering into a transaction whereby he waives any further risk, for example by selling all his or her crypto assets.

The author takes the view that, if the purpose of exclusion of the consumer's right of withdrawal is to protect the trader from bearing an unjustified market risk, the situation in which the right of withdrawal is excluded is sufficiently justified and purposeful. Consumers are not in a weaker position than traders as a result of the abolition of the right of withdrawal and their interests are adequately protected.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus:

1. Abril, P. T., Blazquez, F. O., Evora, J. M. The Right of Withdrawal in Consumer Contracts: A Comparative Analysis of American and European Law. – University of Miami Business School Research Paper Series 2018/13.
2. Ali, S., jt. A tale of company fundamentals vs sentiment driven pricing: The case of GameStop. – Journal of Behavioral and Experimental Finance 2021/30. Arvutivõrgus: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214635021000459?casa_token=VDfT4yu2lCQAAAAA:dKHi23mc7WxPi3pWA-p2bD46OqUeOSeCcUUKofuFWeiNtt8YMX1G_vod2qjyFurX0QELRuW4jQ, (02.03.2023).
3. Anas, M., Bouri, E., Shahzad, S. J. H. Price explosiveness in cryptocurrencies and Elon Musk's tweets. – Finance Research Letters 2022/47.
4. Armour, J., jt. Principles of Financial Regulation. Oxford: Oxford University Press 2016.
5. Arner, T. jt. The ICO Gold Rush: It's a scam, it's a bubble, it's a super challenge for regulators. Luxembourg: University of Luxembourg 2018.
6. Auer, R., jt. Crypto trading and Bitcoin prices: evidence from a new database of retail adoption. – BIS Working Papers No 1049, 2022.
7. Auväärt, T. A New Age in Crypto Law-MiCA Regulation. 10.03.2023. Koolitusmaterjal.
8. Barsan, I. M. Legal challenges of Initial Coin Offerings. – Revue Trimestrielle de Droit Financier 2017/3.
9. Ben-Shahar, O., Posner, E. A. The Right to Withdraw in Contract Law. – Journal of Legal Studies 2011/40, No 1.
10. Brogaard, J. Hendershott, T., Riordan, R. High-Frequency Trading and Price Discovery. – The Review of Financial Studies: 2014/27, No 8.
11. Cabuk, U.C., Silenzi, M. Cryptocurrencies in retail. Consumer Adoption Report, 2021. Arvutivõrgus: https://www.academia.edu/49339457/Cryptocurrencies_in_Retail_Consumer_Adoption_Report_2021, (10.02.2023).

12. Calader, R. Fligstein, N. Architecture of Markets, 2015. Arvutivõrgus:
<https://sociology.berkeley.edu/sites/default/files/faculty/fligstein/architecture%20of%20markets%20Calder%20Trends.pdf>, (03.04.2023).
13. Chen, T. International Comparison of Financial Consumer protection. Singapore: Springer Singapore 2018.
14. Committee on Payment and Settlement Systems. A glossary of terms used in payments and settlement systems, Basel: 2003.
15. Corbet, S. jt. Exploring the dynamic relationships between cryptocurrencies and other financial assets. – Economics Letters 2018/165.
16. Cornelli, G. jt. Crypto shocks and retail losses. – BIS Bulletin No 69, 2023.
17. De Filippi, P., Wirght, A. Blockchain and the Law: The Rule of Code. Cambridge: Harvard University Press 2018.
18. Dumitrescu, G. C. Bitcoin – A Brief Analysis of the Advantages and Disadvantages. – Global Economic Observer 2017/5, No 2.
19. Elender, H. jt. The cross-section of crypto-currencies as financial assets: An overview. – SFB 649 Discussion Paper 2016/038.
20. Euroopa Keskpank. Virtual currency schemes – a further analysis, 2015.
Arvutivõrgus:
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>, (03.04.2023).
21. Euroopa Komisjon. Markets in crypto-assets (MiCA), 2022. Arvutivõrgus:
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739221/EPRS_BRI\(2022\)739221_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739221/EPRS_BRI(2022)739221_EN.pdf), (01.02.2023).
22. Euroopa Komisjon. Suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL (tarbija õiguste kohta) tõlgendamiseks ja kohaldamiseks, 29.12.2021. ELT L 525, lk. 1–85.
23. Euroopa Pangandusjärelevalve. Report with advice for the European Commission on crypto-assets, 09.01.2019. Arvutivõrgus:
<https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2545547/67493daa-85a8-4429-aa91-e9a5ed880684/EBA%20Report%20on%20crypto%20assets.pdf>, (20.03.2023).
24. Euroopa Pangandusjärelevalve. Warning to consumers on virtual currencies, 12.12.2013. Arvutivõrgus:
<https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/598344/b99b0dd0-f253-47ee-82a5->

- [c547e408948c/EBA%20Warning%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1](https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esa_2022_15_joint_esas_warning_on_crypto-assets.pdf?retry=1), (28.03.2023).
25. Euroopa Parlament. Crypto-assets: green light to new rules for tracing transfers in the EU, 20.04.2023. Arvutivõrgus: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230414IPR80133/crypto-assets-green-light-to-new-rules-for-tracing-transfers-in-the-eu>, (21.04.2023).
 26. Euroopa Parlament. European Parliament legislative resolution of 20 April 2023 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM(2020)0593 – C9-0306/2020 – 2020/0265(COD)), 21.04.2023. Arvutivõrgus: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0117_EN.docx, (21.04.2023).
 27. Euroopa Parlament. The notion of 'consumer' in EU law, 2013. Arvutivõrgus: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130477/LDM_BRI\(2013\)130477_REV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130477/LDM_BRI(2013)130477_REV1_EN.pdf), (01.10.2022).
 28. Euroopa Ühenduste Komisjon. Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy, EÜT C 92, 25.4.1975, lk 1—1.
 29. Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve, Euroopa Pangandusjärelevalve ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve. EU financial regulators warn consumers on the risks of crypto-assets, 2022. Arvutivõrgus: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esa_2022_15_joint_esas_warning_on_crypto-assets.pdf, (29.01.2023).
 30. Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve. Advice on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets, 09.01.2019 Arvutivõrgus: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-1391_crypto_advice.pdf, (20.03.2023).
 31. Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve. ESMA alerts investors to the high risks of Initial Coin Offerings (ICOs), 13.11.2017. Arvutivõrgus: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-829_ico_statement_investors.pdf, (25.02.2023).
 32. Finantsinspektsioon. ICO Õiguslik staatus, 07.02.2022. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/finantsinspektsioon/innovatsioonikeskus/virtuaalraha-ico/ico-oiguslik-staatus>, (11.12.2022).

33. Finantsinspeksioon. Kasutustoken, 08.09.2022. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/finantsinspeksioon/innovatsioonikeskus/kasutustoken>, (02.03.2023).
34. Finantsinspeksioon. Tarbijakaitseamet. Finantsinspeksiooni ja Tarbijakaitseameti soovituslik juhend Nõuded finantsteenuse reklaamile, 10.07.2017. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2018-08/FI_ja_TKA_sovituslik_juhend_Nouded_finantsteenuse_reklaamile_10_07_2017.pdf, (06.03.2023).
35. Finantsinspeksioon. Virtuaalraha (ICO), 29.03.2022. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/finantsinspeksioon/innovatsioonikeskus/virtuaalraha-ico>, (12.02.2023).
36. Finantsstabiilsuse Nõukogu. Crypto-asset markets potential channels for future financial stability implications, 10.10.2018. Arvutivõrgus: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P101018.pdf>, (20.03.2023).
37. Fromberger, M. Haffke, L. Zimmermann. P. Kryptowerte und Geldwäsche. – Zeitschrift für Bank und Kapitalmarktrecht 2019/8.
38. Fromberger, M. Maume, P, Maute, L. The Law of Crypto Assets. München: Verlag C.H.Beck oHG 2022.
39. Fromberger, M., Maume, P. Regulation of Initial Coin Offerings: Reconciling U.S. and E.U. Securities Laws. – Chicago Journal of International Law 2019/19, No 2.
40. Gilson, R. J., Kraakman, R. H. The Mechanisms of Market Efficiency. – Virginia Law Review 1984/70, No 4.
41. Howells, G., Twigg- Flesner, C. Wilhelmsson, T. Rethinking EU Consumer Law. Abington: Routledge 2018.
42. Ivanova, N., jt. Finantsturud ja institutsioonid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2014.
43. Jonker, N. What derives the adoption of crypto payments to retailers? – Electronic Commerce Research and Applications 2019/35.
44. Kainer, F. Der Verbrauchergerichtsstand bei Kapitalanlagegeschäften. – Zeitschrift für Bankrecht und Bankwirtschaft 2018/30, No 6.
45. Karkkainen, T. FOMO in Digital Assets, 2022. Arvutivõrgus: <https://ssrn.com/abstract=3814493>, (28.03.2023).
46. Lübberding, C., jt. Contribution to Growth: Legal Aspects of Protecting European Consumers. European Legal Studies Institute 2019. Arvutivõrgus:

- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631066/IPOL_STU\(2019\)631066_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/631066/IPOL_STU(2019)631066_EN.pdf), lk 30-31, (15.10.2022).
47. Mack, E. The Fall of FTX and Sam Bankman-Fried: A Timeline, 24.02.2023.
Arvutivõrgus: <https://www.cnet.com/personal-finance/crypto/the-fall-of-ftx-and-sam-bankman-fried-a-full-timeline-of-events/>, (14.04.2023).
 48. Madise, Ü. (toim) Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5 vlj. Tartu: Iuridicum 2020.
 49. Makarov, I. Schoar, A. Trading and arbitrage in cryptocurrency markets. – Journal of Financial Economics 2020/135, No 2.
 50. Moles, P. Terry, N. The Handbook of International Financial Terms. Oxford: Oxford University press 1997.
 51. Monetary Authority of Singapore. A guide to Digital Token Offerings, 26.04.2020.
Arvutivõrgus: <https://www.mas.gov.sg/-/media/mas/sectors/guidance/guide-to-digital-token-offerings-26-may-2020.pdf>, (15.12.2022).
 52. My, N. Q., Sayim, M. The Impact of Economic Factors on the Foreign Exchange Rates between USA and Four Big Emerging Countries: China, India, Brazil and Mexico. – International Finance and Banking 2016/3, No 1.
 53. Oja B. Keskkriminaalpolitsei ja FBI pidasid kinni suures krüptokelmuses kahtlustatavad. – ERR 21.11.2022.
 54. Popov, A. Life After The ICO Hype: What's In Store For The Collective Investment Market? – Forbes 25.10.2019.
 55. PWC. Introduction to Token Sales (ICO) Best Practices, 2021. Arvutivõrgus: <https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/pdf/introduction-to-token-sales-ico-best-practices.pdf>, (25.02.2023).
 56. Rahandusministeerium. Analüüs virtuaalväeringute võimaliku tunnustamise ja kasutamise poliitika väljatöötamiseks. Tallinn: 2016.
 57. Rizos, E. The Consumer's Right of Withdrawal in cas of Payment with Bitcoins. – Oslo Law Review 2016/1.
 58. Saluste, K. Token'ite kvalifitseerimine Eesti õiguse alusel ning kehtiva õiguse sobivus ICO-de reguleerimisel. Magistritöö. Juhendaja Villu Kõve. Tartu: Tartu Ülikool 2018.
 59. Seletuskiri. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 498 SE.
 60. Seletuskiri. Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijalemüügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) 404 SE.
 61. Shleifer, A. Inefficient Markets. Oxford: Claredon Press 2000.

62. Siibak, K. Mõningad virtuaalrahaga seotud õiguslikud probleemid. – *Juridica*, 2015/5.
63. Steennot, R. The right of withdrawal under the Consumer Rights Directive as a tool to protect consumers concluding a distance contract. – *Computer Law & Security Review* 2013/29, No 2.
64. U. Andressoo. Eesti rahvusvaheliseks ICO keskuseks. – Äripäev 25.02.2018.
65. Vaggi, G. *The New Palgrave Dictionary of Economics*, London: Palgrave Macmillan UK 2008. “Market Price” Arvutivõrgus:
https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1057/978-1-349-95121-5_1251-2#citeas, (26.12.2022).
66. Varul, P. jt (koost). *Võlaõiguseadus I. Üldosa (§§ 1-207)*. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2016.
67. Viikoja, S. Krüptoraha platvormi kasutaja õiguste kaitse tagamine. Juhendaja Gerd Laub. Tallinn: Tartu Ülikool 2019.
68. Weber, B. Can Bitcoin Compete with Money? – *Journal of Peer Production* 2014/4. Arvutivõrgus: <http://peerproduction.net/issues/issue-4-value-and-currency/invited-comments/can-bitcoin-compete-with-money/>, (07.03.2023).
69. Yan, B., Zivot, E. A structural analysis of price discovery measures. – *Journal of Financial Markets*, 2010/13, No 1.

Kasutatud kohtupraktika:

70. BGH: Utreil vom 17.06.2015. VIII ZR 249/14. Arvutivõrgus:
<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=71692&pos=0&anz=>, (03.02.2022).
71. EKo C-105/17, *Komisia za zashtita na potrebitelite v Evelina Kamenova*, ECLI:EU:C:2018:808.
72. EKo C-264/14, *Skatteverket v David Hedqvist*, ECLI:EU:C:2015:718.
73. EKo C-269/95, *Francesco Benincasa v Dentalkit Srl.*, ECLI:EU:C:1997:337.
74. EKO C-464/01, *Johann Gruber v Bay Wa AG*, ECLI:EU:C:2005:32.
75. EKo C-498/16, *Maximilian Schrems v Facebook Ireland Limited*, ECLI:EU:C:2018:37, p 29.
76. HMK 2-18-16076/17.
77. RKKKo 3-1-1-67-09.
78. RKPJKo 3-4-1-34-14.

79. RKTk 3-2-1-66-14.
80. RKTk 3-2-1-8-06.
81. TlnRnK 2-18-16076/31.

Kasutatud muud allikad:

82. Binance Markets Overview. Arvutivõrgus:
<https://www.binance.com/en/markets/overview>, (12.04.2023).
83. Binance. Terms of Use, 8.02.2023. Arvutivõrgus: <https://www.binance.com/en/terms>, (15.02.2023).
84. Bitstamp Blog. Bitstamp now offers Over the Counter (OTC) trading, 20.09.2022. Arvutivõrgus: <https://blog.bitstamp.net/post/bitstamp-now-offers-over-the-counter-otc-trading/>, (20.01.2023).
85. Bitstamp. FAQ. Who sells and who buys digital currencies at Bitstamp? Arvutivõrgus: <https://www.bitstamp.net/faq/who-sells-and-who-buys-digital-currencies-at-bitstamp/>, (18.01.2023).
86. Bitstamp. Terms of Use – Bitstamp Europe S.A, 10.01.2023. Arvutivõrgus: <https://www.bitstamp.net/legal/terms-of-use/sa/>, (20.01.2023).
87. Brooke, C. 12 Best Crypto ICOs to Invest in 2023, 13.03.2023
<https://cryptonews.com/news/best-crypto-icos.htm>, (14.03.2023).
88. C+Charge LTD Token Holder Agreement, 2022. Arvutivõrgus: <https://43fee1.a2cdn1.secureserver.net/wp-content/uploads/2022/10/C-Charge-TOKEN-HOLDER-AGREEMENT.docx>, (11.03.2023).
89. Chilli kodulehekülg. Arvutivõrgus: <https://chilli.ee/> (02.02.2023).
90. Coinmap. Crypto ATMs & merchants of the World. Arvutivõrgus: <https://coinmap.org/>, (13.03.2023).
91. CoinMarketCap. FTX Token. Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com/currencies/ftx-token/>, (14.04.2023).
92. CoinMarketCap. Top Cryptocurrency Spot Exchanges. Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com/rankings/exchanges/>, (15.03.2023).
93. CoinMarketCap'i statistika Bitcoini kohta. Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/> (12.03.2023).
94. EOS Token Purchase Agreement, 04.10.2017. Arvutivõrgus: https://d340lr3764rrcr.cloudfront.net/purchase_agreement/block.one+-+EOS+Token+Purchase+Agreement+-+September+4%2C+2017.pdf, (13.12.2022).

95. Exchange Rates UK. Euro (EUR) to US Dollar (USD) exchange rate history. Arvutivõrgus: <https://www.exchangerates.org.uk/Euros-to-Dollars-currency-conversion-page.html>, (04.03.2023).
96. Filecoin'i kodulehekülj. Arvutivõrgus: <https://filecoin.io/> (02.02.2023).
97. GrandViewResearch. Crypto Wallet Market Size, Share, & Trends Analysis Report By Wallet Type (Hot Wallet, Cold Wallet), By Operating System (Android, iOS, Others), By Application, By End-use (Individual, Commercial), By Region, And Segment Forecasts, 2023 – 2030, 2022. Arvutivõrgus: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/crypto-wallet-market-report>, (16.04.2023).
98. Kriptomat. Terms of service, 22.06.2022. Arvutivõrgus: <https://kriptomat.io/terms-and-conditions/>, (21.01.2023).
99. LHV. AS LHV Pank Üldtingimused, 13.01.2018. Arvutivõrgus: <https://www.lhv.ee/et/uldingimused>, p 8.19, (17.01.2023).
100. LHV. Krüpto KKK. Arvutivõrgus: <https://www.lhv.ee/et/kkk/krypto>, (17.01.2023).
101. LHV. Krüptotehingute teenuse tingimused, 18.11.2021. Arvutivõrgus: <https://www.lhv.ee/et/krüptotehingute-teenuse-tingimused>, (17.01.2023).
102. Majandustegevuse registri infosüsteemi päring. Arvutivõrgus: https://mtr.ttja.ee/taotluse_tulemus (21.04.2023)
103. Purse. Terms of Service, 24.10.2021. Arvutivõrgus: <https://purse.io/terms>, (06.03.2023).
104. SafePal. SafePal Refund Policy. Arvutivõrgus: <https://www.safepal.com/about/refund>, (06.03.2023).
105. Startup Stash. Top 15 Most Successful Crypto ICOs of All Time, 09.10.2022. Arvutivõrgus: <https://startupstash.com/successful-crypto-icos/>, (15.02.2022).
106. Statista. Number of crypto coins 2013-2023, 01.02.2023. Arvutivõrgus: <https://www.statista.com/statistics/863917/number-crypto-coins-tokens/>, (10.03.2023).
107. Statista. Number of daily transactions on the blockchain of Bitcoin from January 2009 to March 22, 2023, 23.03.2023. Arvutivõrgus: <https://www.statista.com/statistics/730806/daily-number-of-bitcoin-transactions/>, (16.04.2023).
108. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet. E-kaubandus, 13.01.2021. Arvutivõrgus: <https://ttja.ee/e-kaubandus>, (15.02.2023).

Kasutatud õigusaktid:

109. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – EÜT C 202, 7.6.2016, lk 391-407.
110. Euroopa Liidu toimimise leping. – EÜT C 202, 7.6.2016, lk 47-361.
111. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366, 25. november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (EMPs kohaldatav tekst) ELT L 337, 23.12.2015, lk 35—127.
112. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2018/843, 30. mai 2018, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, ning millega muudetakse direktiive 2009/138/EÜ ja 2013/36/EL. – ELT L 156, 19.6.2018, lk 43–74.
113. Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu Direktiiv (EL) 2019/2161, 27. november 2019, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 98/6/EÜ, 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL, et ajakohastada liidu tarbijakaitsenorme ja tagada paremini nende täitmine (EMPs kohaldatav tekst) ELT L 328, 18.12.2019, lk 7—28.
114. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/770, 20. mai 2019, digisisu üleandmise ja digiteenuste osutamise lepingute teatavate aspektide kohta, ELT L 136, 22.5.2019, lk 1—27.
115. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2002/65/EÜ, 23. september 2002, milles käsitletakse tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust ja millega muudetakse nõukogu direktiivi 90/619/EMÜ ning direktiive 97/7/EÜ ja 98/27/EÜ EÜT L 271, 9.10.2002, lk 16—24.
116. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ, 16. september 2009, mis käsitleb e-raha asutuste asutamist ja tegevust ning usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet ning millega muudetakse direktiive 2005/60/EÜ ja 2006/48/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/46/EÜ (EMPs kohaldatav tekst), ELT L 267, 10.10.2009, lk 7–17.
117. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25. oktoober 2011, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, ELT L 304, 22.11.2011, lk 64—88.

118. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1129, 14. juuni 2017, mis käsitleb väärtpaberite avalikul pakkumisel või reguleeritud turul kauplemisele võtmisel avaldatavat prospekti ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/71/EÜEMPis kohaldatav tekst, ELT L 168, 30.6.2017, lk 12–82.
119. Keeleseadus. – RT I, 23.12.2022, 7.
120. Makseasutuste ja e-raha asutuste seadus. – RT I, 01.03.2023, 52.
121. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. – RT I, 10.02.2023, 29.
122. Rahvusvahelise eraõiguse seadus. – RT I, 10.11.2022, 16.
123. Reklaamiseadus. – RT I, 27.02.2022, 5.
124. Tarbijakaitseseadus. – RT I, 01.04.2022, 7.
125. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 11.03.2023, 30.
126. Võlaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 80.
127. Väärtpaberituruseadus – RT I, 17.03.2023, 28.
128. Äriseadustik – RT I, 23.12.2022, 33.